કેકા VIVID VOICE

સ્મૃતિકા
૨૦૧૪-૨૦૧૫

પ્રસ્તુતિ
પ્રો. નિસર્ગ આહીર
અધ્યક્ષ, ગુજરાતી વિભાગ

પ્રકાશન
ડૉ.ગીતા પંડયા
આચાર્યા
ગવર્નમેન્ટ્સ આર્ટ્સ કૉલેજ
શ્રી કે. કા. શાસ્ત્રી શૈક્ષણિક સંકુલ
મણિનગર, અમદાવાદ

આનુપૂર્વી

૧. અવાજની બુલંદી નહિ, પ્રતીતિ અપેક્ષિત…	પ્રો. નિસર્ગ આહીર	૩
૨. અષ્ટાંગુલ ઊર્ધ્વ…	ડૉ. ગીતા પંડયા	૪
૩. સ્મરણવિહાર : ચાક્ષુષ યાત્રા	પ્રો. નિસર્ગ આહીર	૫
૪. અહીં સુધીની આ યાત્રા : સુખદ સ્મરણોની સૌરભ	ડૉ. ગીતા પંડયા	૨૦
૫. અમારા ગુરુ : એક રેખાચિત્ર	ડૉ. પ્રવીણ રથવી	૨૬
૬. Rani in the Play Naga-Mandala	Prof. Ansuya Mehta	૨૯
૭. સવારે માંડી'તી વાત	અસ્મિતા પંડયા	૩૪
૮. Human Rights And Psychology	Dr. Kamlesh Patel	૩૫
૯. કેળવણીની સાચી સમજ	ડૉ. અશોક પટેલ	૩૭
૧૦. Balakathamala: A study	Dr. Nehal Pandya	૪૦
૧૧. बेटियाँ	अस्मिता पंडया	૪૧
૧૨. 'વસંતવિલાસ' : એક અભિનવ આયામ	પ્રો. નિસર્ગ આહીર	૪૫
૧૩. કૉલેજ વિશેની અગત્યની માહિતી	કૉલેજ પરિવાર	૬૦
૧૪. પ્રવૃત્તિની પરિધિ	ડૉ. મહેશ પટેલ	૮૭

અવાજની બુલંદી નહિ, પ્રતીતિ અપેક્ષિત...

પ્રો. નિસર્ગ આહીર
ગુજરાતી વિભાગ

'કેકા' નામાભિધાન શ્રી કે. કા. શાસ્ત્રીજીના સંદર્ભમાં થયું છે, પરંતુ એમાં મોરની કેકાનો પ્રતિધ્વનિ છે જ. મોરનો અવાજ માત્ર તીવ્ર નથી હોતો, એ વર્ષાના આગમનની પ્રતીતિ કરાવે છે. વર્ષાઋતુ સિવાય એનો અવાજ થોડો મંદ-મૃદુ હોય, પરંતુ વર્ષાના આગમને તો કેકારવ બુલંદ બની દિશાઓને જગાડી દે છે. મેઘનો છડીદાર હોય એવા મિજાજથી એની કેકા પવનના તરંગો પર વિહરી રહે છે. શ્રી કે. કા. શાસ્ત્રી સંકુલમાંની ગવર્નમેન્ટ આર્ટ્સ કૉલેજનો અવાજ બુલંદ કરવા માટેની નહિ, પ્રતીતિસભર ક્ષણોને સંભારવાની આ ક્ષણો છે. આ અમારી નમ્ર મૃદુ કેકા છે, પરંતુ છે પ્રતીતિકર...

'કેકા'નો આ સાતમો અંક ધરતાં આનંદ અનુભવું છું. આઠ વર્ષની કૉલેજની યાત્રાનાં તમામ સ્મરણો સામટાં ચિત્તમાં ઊભરી રહે છે. નાનકડા ખંડમાં શરૂ થયેલી આર્ટ્સ કૉલેજ આઠ વર્ષના અંતે દિગંતવ્યાપી ખ્યાતિની હકદાર બની છે એ નિતાંત આનંદની ક્ષણો છે. આચાર્યાશ્રી, પ્રાધ્યાપકશ્રીઓ અને વિદ્યાર્થીઓનું સહિયારું કર્મ વીતેલા વખતના આંગણે અવસર બનીને ઊગ્યું છે. સ્મરણમાં એ સંભારણાંનું માધુર્ય છે. અનેક મહાનુભાવોની શુભેચ્છા અને સકારાત્મક અભિગમના પરિપાકરૂપે આ વર્ષ પણ આગળની સ્મરણસમૃદ્ધિમાં રમ્ય ઉમેરણ છે. અનેક ઉજવણી, કાર્યક્રમોનું આયોજન, વિદ્યાર્થીઓની પ્રવૃત્તિઓ, શૈક્ષણિક કાર્ય, સાંસ્કૃતિક અને અન્ય વિદ્યાર્થીલક્ષી પ્રવૃત્તિઓથી વર્ષની સ્મરણમંજૂષા છલોછલ છે. એ સર્વને શબ્દ અને છબીરૂપે પ્રગટ કરતાં હું આનંદ અનુભવું છું.

'કેકા'ના આ સંપાદનકાર્યમાં સહયોગ આપનાર આચાર્યાશ્રી, પ્રાધ્યાપકમિત્રો, વિદ્યાર્થીઓને સાદર સ્મરું છું. 'કેકા' સર્વને શ્રાવણી ઝરમરની પ્રતીતિ કરાવી શકે તો એ જ અમારા કર્મનો આનંદ છે. પથ પર ચાલે તે પથિક, પરંતુ પથને સંવેદે તે યાત્રાળુ. આ અમારો રસ્તો નથી, સંવેદનાસભર યાત્રા છે. યાત્રાનું પુણ્ય હોય છે. અમે પણ અમારા હૈયે સુખકર ક્ષણોને સંચિત કરી છે. સંચિતને 'કેકા'રૂપે પ્રગટ કરવાની આ ક્ષણે આપની સંગસંગ રંગરંગ થયાની પ્રતીતિ છે અમને સર્વને...

અષ્ટાંગુલ ઊર્ધ્વ...

ડૉ. ગીતા પંડયા
આચાર્યા

કહે છે કે યુધિષ્ઠિરનો રથ એની સત્યનિષ્ઠાને કારણે ભૂમિથી અધ્ધર ચાલતો. આ એક પૌરાણિક માન્યતા છે. પરંતુ, જીવનમાં આવો આત્મિક અનુભવ થઈ શકે છે. ભૂમિગત સંબંધને કારણે જોડાયેલ માનવ કંઈ ભૂમિથી અધ્ધર ન જ ચાલી શકે એ ભૌતિક સત્ય છે, પરંતુ આત્મિક સત્ય એનાથી જુદું હોઈ શકે છે. માણસ માત્ર ભૌતિકતાના સહારે જ જીવે છે એવું નથી. એનું મોટા ભાગનું જીવન તો માનસિક, આત્મિક, કાલ્પનિક કે અમૂર્ત હોય છે. 'કેકા'ના આ સાતમા સોપાનને હું સંવેદનાનો રમ્ય વિહાર ગણું છું. અમારી કૉલેજના આઠમા વર્ષના પથ પર હું અષ્ટાંગુલ ઊર્ધ્વ આરોહણ કરતી હોઉં એની સઘન અનુભૂતિ છે મને.

માણસે કેટલાંક કર્મો જાતે સ્વીકારેલાં હોય છે, કેટલાંક કર્મ એણે પરાણે કરવાં પડતાં હોય છે. સ્વયં સ્વીકારેલાં કર્મ આનંદ આપે છે. શિક્ષક તરીકેનું કર્મ વિશેષતઃ સ્વીકૃત હોય છે. માનવચેતનાને કેળવવાનો, એને આકાર આપવાનો આ વ્યવસાય નથી, પણ એક ઉમદા અભિગમ છે. સાક્ષર શ્રી કે. કા. શાસ્ત્રીજીની વિદ્યાપ્રીતિ અમારા ચિત્ત પરનો અભિષેક છે. આથી જ, સર્વ અધ્યાપકશ્રીઓ અને વિદ્યાર્થીઓ વિદ્યાદેવીના ઉપાસક છે. એમની વિદ્યાપ્રીતિ, નિષ્ઠા, ધગશ, દૂરંદેશિતાને કારણે અમે આઠ વર્ષથી લગાતાર સિદ્ધિઓ હાંસલ કરી રહ્યા છીએ. શિક્ષણ અને શિક્ષણેતર પ્રવૃત્તિઓની સુદીર્ઘ સમૃદ્ધ આવલિઓનું અમે નિર્માણ કર્યું છે.

પરીક્ષાઓમાં ઝળહળતું પરિણામ, વર્ષભરની વિદ્યાકીય પ્રવૃત્તિઓ, સાંસ્કૃતિક કાર્યક્રમો, રમતગમતની સ્પર્ધાઓ, સપ્તધારાની અનેક સ્પર્ધાઓ, સામાજિક સેવાની પ્રવૃત્તિઓ, ડેલ લૅબ અને સ્કૉપની પ્રવૃત્તિઓ, ઉદિશાના કાર્યક્રમો અને જૉબ ફેર, સૅમિનાર, ઑડિયો-વીડિયો પ્રૅઝન્ટેશન, શૈક્ષણિક પ્રવાસો – એવું તો આખા વર્ષ દરમિયાનનું મીમુંમીઠું સંભારણું કેટલું બધું છે ! સૌથી પ્રશસ્ય બાબત એ છે કે અમે આ વર્ષે 'લાઈટ ઑફ વિઝડમ'ના નામે એક પુસ્તક પણ પ્રકાશિત કર્યું છે. અમે અમારા સહિયારા પ્રયત્નથી ખુશ છીએ.

'કેકા'નો આ સાતમો અંક આઠ વર્ષની અમારી યાત્રાની પ્રસાદીરૂપ છે. અમારા આ શબ્દપ્રાગટ્યના અવસરે અને કર્મયાત્રાના મુકામરૂપે હું સર્વને અભિનંદન આપી ઉજ્જ્વળ ભાવિની શુભેચ્છા પાઠવું છું. મારા અધ્યાપકો અને વિદ્યાર્થીઓ અમારી યશકલગી સમાન છે, એ સર્વનું ઋણ આ અવસરે સ્વીકારું છું. એમના યત્નોનું સુફળ એટલે જ આ કર્મદીપનો પ્રકાશ...

આચાર્યા : ડૉ. ગીતા પંડ્યા

શિક્ષકગણ : પ્રથમ હરોળ, ડાબેથી : પ્રો. અનસુયા મહેતા, ડૉ. કિન્નરી પંચોલી, ડૉ. તૃષા દેસાઈ, પ્રિ. ડૉ. ગીતા પંડ્યા, ડૉ. નેહલ પંડ્યા, પ્રો. આભા ત્રિપાઠી. બીજી હરોળ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, ડૉ. પ્રવીણ રથવી, પ્રો. જગદીશ પરમાર, ડૉ. મહેશ પટેલ, ડૉ. અશોક પટેલ.

એફ.વાય.બી.એ.ના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકગણ

ટી.વાય.બી.એ.ના વિદ્યાર્થીઓ અને શિક્ષકગણ

મુખ્યમંત્રીશ્રી આંનદીબેન પટેલ, શિક્ષણમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રસિંહ ચુડાસમાની
શ્રી કે. કા. શૈક્ષણિક સંકુલ ખાતે ઉદ્‌ઘાટનવિધિ નિમિત્તે મુલાકાત

મુખ્યમંત્રીશ્રી આંનદીબેન પટેલ, મંત્રીશ્રીઓ, મેયરશ્રી, સાંસદશ્રી અને અન્ય મહાનુભાવોની
શ્રી કે. કા. શાસ્ત્રી શૈક્ષણિક સંકુલ ખાતે ઉપસ્થિતિ

કેકા

તમામ સરકારી કૉલેજમાંથી AAAમાં સૌથી વધારે ગુણાંક પ્રાપ્ત કરવા બદલ માન. શિક્ષણમંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રસિંહ ચૂડાસમા, ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરશ્રી ડૉ. જયંતી રવિ, ગુજરાત યુનિવર્સિટીના કુલપતિ શ્રી એમ. એન. પટેલ દ્વારા સન્માન

ગુજરાતના ગવર્નર માનનીય શ્રી કોહલીજી સાથે

ઈન્ડિયન ઈકૉનોમિક્સ એસોસિએશનના હોદ્દેદાર તરીકે

સરદાર પટેલ યુનિ.માં પદાધિકારીઓને ઉદ્‌બોધન

કે.સી.જી. ખાતે ઉદિશાના કાર્યક્રમના આયોજક તરીકે

વિદ્યાર્થીઓને સન્માનિત કરવાની ક્ષણો

ગુજરાત એન.સી.સી.ના વડાની મુલાકાત

ડૉ. મહેશ પટેલ શ્રી નરેન્દ્ર મોદીનાં માતુશ્રી સાથે

ડૉ. મહેશ પટેલ કુલપતિશ્રી સાથે

ડૉ. મહેશ પટેલ નિર્ણાયકશ્રી તરીકે

પ્રો. જગદીશ પરમાર નિષ્ણાત વકતા તરીકે

પ્રો. જગદીશ પરમાર સંચાલક તરીકે

ડૉ. કિન્નરી પંચોલી એફ.ડી.પી.ના કાર્યક્રમમાં

પ્રો. નિસર્ગ આહીરની અનેકવિધ પ્રવૃત્તિઓ

મુંબઈ યુનિ.માં વ્યાખ્યાન

દીવ કૉલેજમાં વ્યાખ્યાન

દક્ષિણ ગુજ. યુનિ.માં વ્યાખ્યાન

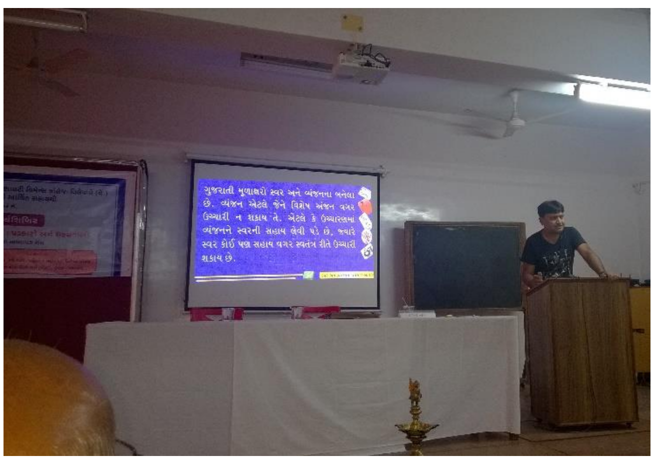

નાણાવટી કૉલેજ, મુંબઈમાં વ્યાખ્યાન

સાહિત્ય પરિષદમાં સંચાલન

બાઈઝૅગ-સંધાન પર વ્યાખ્યાન

દૂરદર્શન, અમદાવાદ પર કાર્યક્રમ

ડૉ. નેહલ પંડયાનાં પ્રકાશિત થયેલાં પુસ્તકો

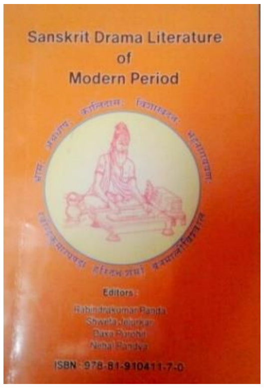

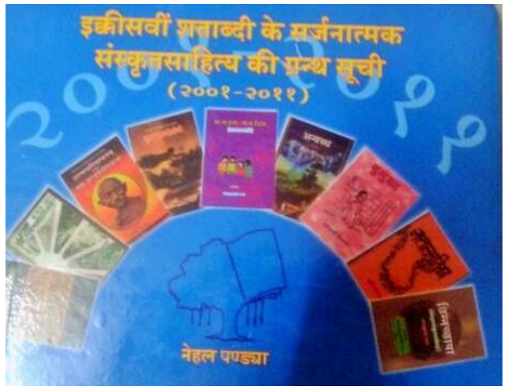

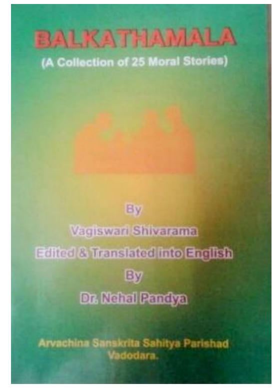

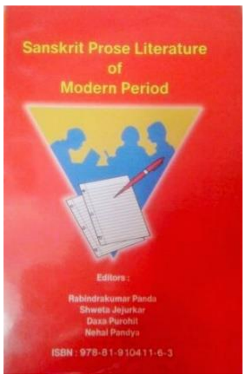

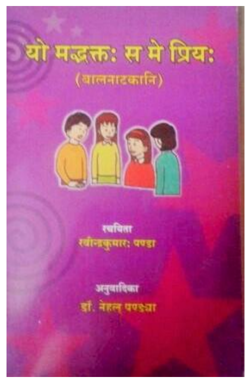

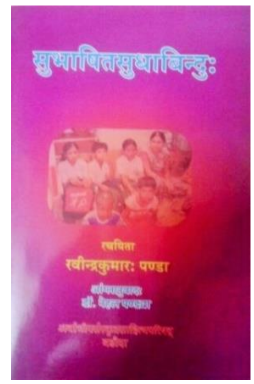

ડૉ. કેતન મહેતાનાં પ્રકાશિત થયેલાં પુસ્તકો

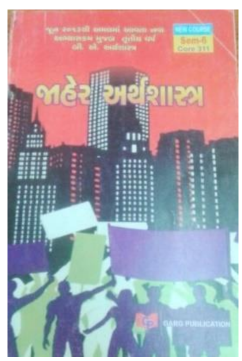

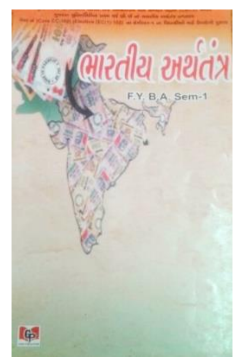

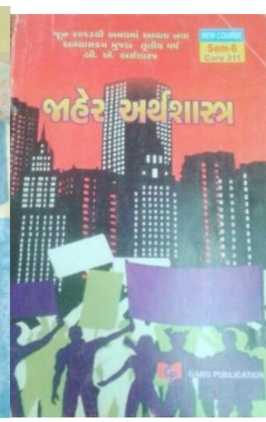

કૉલેજ દ્વારા આયોજિત વિવિધ પ્રવૃત્તિઓની ઝલક

ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલ દ્વારા પુસ્તકવિમોચન

સ્વાતંત્ર્યદિને શ્રી અસિત વોરા દ્વારા ધ્વજવંદન

ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલ દ્વારા ગણતંત્રદિને ધ્વજવંદન

સાતમા વાર્ષિકોત્સવમાં 'કેકા'નું વિમોચન

ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલ ચિત્રસ્પર્ધાના નિરીક્ષક તરીકે

ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલ દ્વારા સ્વચ્છતા-કાર્યક્રમ

વિદ્યાર્થીઓની બહુઆયામી પ્રવૃત્તિઓ

જ્ઞાન-સપ્તાહની ઉજવણી

સ્વયંશિક્ષણ-દિનની ઉજવણી

ટૅલેન્ટ-હન્ટમાં વિજેતા વિદ્યાર્થિની

સંસ્કૃતના વિદ્યાર્થીઓની એલ.ડી. ઈન્ડોલોજીની મુલાકાત

મહેંદી-સ્પર્ધા

રાઈફલ-શુટિંગની તાલીમ લઈ રહેલી વિદ્યાર્થિનીઓ

ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા સેમિનાર

ગુજરાતી વિષયના વિદ્યાર્થીઓની ગાંધી આશ્રમ ખાતે મુલાકાત

ગુજરાતી વિષયના વિદ્યાર્થીઓની એલ.ડી. ઈન્ડોલોજીની મુલાકાત

સપ્તધારા સપ્તાહની ઉજવણી

ગ્લૉબલ વૉર્મિંગ વિષય પર સેમિનાર

ક્રાફ્ટ વર્કશૉપનું આયોજન

મનોવિજ્ઞાન વિભાગ દ્વારા અંધજન મંડળની શૈક્ષણિક મુલાકાત

પૉસ્ટર્સ સાથે વિદ્યાર્થિની

કે.સી.જી. ખાતે વર્કશૉપમાં જોડાયેલ વિદ્યાર્થીઓ

ટ્રાફિક અવૅરનેસ માટેનો કાર્યક્રમ

થૅલેસીમિયા અવૅરનેસ વર્કશૉપ

'ઉદિશા' જૉબ ફેરનું કૉલેજ ખાતે આયોજન

વર્ગ-સુશોભન સ્પર્ધાનું આયોજન

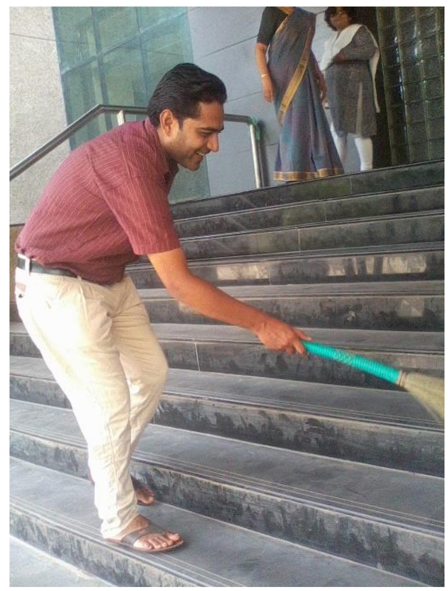

પ્રાધ્યાપકશ્રીઓ દ્વારા કૉલેજ-સફાઈની પ્રવૃત્તિ

'ઉદિશા' કાર્યક્રમ

એઈડ્સ અવેરનેસ કાર્યક્રમ, કાંકરિયા તળાવ

કેકા

એઈડ્સ અવેરનેસ કાર્યક્રમ, કાંકરિયા તળાવ

યોગ-શિબિર

શિક્ષણદિનની ઉજવણી

યુનિ. યૂથ ફેસ્ટિવલમાં વિજેતા વિદ્યાર્થિની

રાજીવ ગાંધી પુરસ્કારથી વિભૂષિત વિદ્યાર્થિનીઓ

સ્વચ્છતા-જાવણી માટે શપથ

મહાત્મા ગાંધી સ્વચ્છતા અભિયાન નિમિત્તે યોજાયેલ ચિત્રસ્પર્ધામાં નિરીક્ષક તરીકે ધારાસ્ભયશ્રી સુરેશ પટેલ

કે.સી.જી. તરફથી એએએ માટેની ટીમની મુલાકાત

કેકા

અહીં સુધીની આ યાત્રા : સુખદ સ્મરણોની સૌરભ

-ડૉ. ગીતા પંડયા
આચાર્યા

વર્ષ ૨૦૦૭માં સ્થપાયેલ ગવર્નમેન્ટ આર્ટ્સ કૉલેજ વર્ષ ૨૦૧૫માં આઠ વર્ષ પૂર્ણ કરે છે ત્યારે જાણે સિદ્ધિનાં આઠ અદ્ભુતરસિક સોપાન સર કરે છે. આઠ વર્ષના અંતે વ્યતીતના માર્ગ પર દૃષ્ટિ કરતાં જણાય છે કે આ સંસ્થાના ચંદરવામાં અનેક રંગો પૂરાયા છે અને સમગ્ર માહોલ રંગરાગથી યુક્ત છે, શિક્ષણ અને શિક્ષણેતર આયામોના અર્થમાં. આ સંસ્થાએ આઠ વર્ષના ગાળામાં અનેક મહાનુભાવોના સંગ અને સહયોગમાં સુવર્ણમય ક્ષણોનો સુંદરતમ હાર ગૂંથ્યો છે. આ પ્રસંગે એવા મહાનુભાવોની સ્મૃતિઓને સાદર, સાનંદ વાગોળવાનો કે સંભારવાનો અમારે મન સ્મૃતિમહોત્સવ છે.

ગુજરાતના પરમ શ્રદ્ધેય સાક્ષર પદ્મશ્રી કે. કા. શાસ્ત્રીજીના ભવ્યોજ્જવલ શબ્દકર્મને અંજલિ આપવા માટે ગુજરાતના માનનીય મુખ્યમંત્રી શ્રી નરેન્દ્ર મોદીના સંકલ્પમાંથી આકાર પામેલ શ્રી કે. કા. શાસ્ત્રી શૈક્ષણિક સંકુલ ધીરે ધીરે ગુજરાતના ખ્યાતનામ શિક્ષણ સંકુલ તરીકે આકાર લઈ રહેલ છે. શૈક્ષણિક સ્વાધ્યાય, માળખાકીય સુવિધા, શિક્ષણેતર પ્રવૃત્તિઓ, વિવિધલક્ષી સામાજિક-સાંસ્કૃતિક નિસબત ઈત્યાદિને કારણે શ્રી કે. કા. શાસ્ત્રી શૈક્ષણિક સંકુલમાંની ગવર્નમેન્ટ આર્ટ્સ કૉલેજ ઉચ્ચ વિઝન, મિશન અને ગોલ્સ સાથે કામ કરી રહી છે. ટૂંક સમયમાં જ આ સંસ્થાએ સારાં પરિણામ અને પરિમાણ સ્થાપિત કર્યાં છે.

અહીં આપેલી યાદી પ્રમાણેના મહાનુભાવોએ વિધવિધ પ્રસંગોએ મુલાકાત લઈ અમને પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન પૂરાં પાડયાં છે.

માનનીય મુખ્યમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીની મુલાકાત :

૧. ભૂમિપૂજનનો પ્રસંગ : તા. ૨૯.૬.૨૦૦૬
૨. કેરિયર ડૅવલપમેન્ટ, ટૅમ્પલ મૅનેજમેન્ટ અને ફોરેઈન લૅંગ્વજિઝના ઉદ્ઘાટન-પ્રસંગ : તા. ૭.૯.૨૦૦૭
૩. ભવ્ય શૈક્ષણિક ભવનના લોકાર્પણવિધિ-પ્રસંગ : તા. ૧૪.૬.૨૦૦૮
૪. પદ્મશ્રી કે. કા. શાસ્ત્રી સ્મૃતિકક્ષના લોકાર્પણવિધિ-પ્રસંગ : ૫.૬.૨૦૧૧
૫. એમ.સી.એ. ભવનનિર્માણનો ખાતમુહૂર્ત-પ્રસંગ : ૧૫.૮.૨૦૧૩

માનનીય મુખ્યમંત્રી નરેન્દ્ર મોદીની મુલાકાત :

૧. એમ.સી.એ.ના નવ્ય ભવનની ઉદ્ઘાટનવિધિ : ૮.૧૧.૨૦૧૪

માનનીય મંત્રીશ્રીઓની મુલાકાત :

૧. મંત્રીશ્રી આનંદીબેન પટેલ

૨. મંત્રીશ્રી રમણલાલ વોરા

૩. મંત્રીશ્રી માયાબેન કોડનાની

૪. મંત્રીશ્રી નીતિનભાઈ પટેલ

૫. મંત્રીશ્રી ભૂપેન્દ્રસિંહ ચુડાસમા

૬. મંત્રીશ્રી વસુબેન ત્રિવેદી

સાંસદશ્રી, ધારાસભ્યશ્રીની મુલાકાત :

૧. સાંસદશ્રી હરિન પાઠક

૨. સાંસદશ્રી ડૉ. કિરીટ સોલંકી

૩. ધારાસભ્યશ્રી વલ્લભભાઈ કાકડિયા

૪. ધારાસભ્યશ્રી હસમુખભાઈ પટેલ

૫. ધારાસભ્યશ્રી સુરેશભાઈ પટેલ

૬. પૂર્વધારાસભ્યશ્રી કમલેશભાઈ પટેલ

મેયરશ્રી, ડેપ્યૂટી મેયરશ્રીની મુલાકાત :

૧. મેયરશ્રી અસિત વોરા

૨. મેયરશ્રી મીનાક્ષીબેન પટેલ

૩. ડેપ્યુટી મેયરશ્રી દર્શનાબેન વાઘેલા

૪. ડેપ્યુટી મેયરશ્રી જિતેન્દ્ર દેસાઈ

શિક્ષણ વિભાગના ઉચ્ચ અધિકારીશ્રીઓની મુલાકાત :

૧. શિક્ષણ સચિવશ્રી પી. પનિરવેલ

૨. શિક્ષણ સચિવશ્રી હસમુખ અઢિયા

૩. શિક્ષણ સચિવશ્રી આનંદમોહન તિવારી

૪. શિક્ષણ સચિવશ્રી મુકેશ પૂરી

૫. ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરશ્રી રાજીવ ગુપ્તા

૬. ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશનરશ્રી જયંતી રવિ

વિવિધ યુનિવર્સિટીના કુલપતિશ્રીઓની મુલાકાત :

૧. શ્રી ડૉ. પરિમલ ત્રિવેદી, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ

૨. શ્રી ડૉ. અવધેશકુમાર સિંહ, ડૉ. આંબેડકર ઑપન યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ
૩. શ્રી પંકજ જાની, શ્રી સોમનાથ સંસ્કૃત યુનિવર્સિટી, વેરાવળ
૪. શ્રી મનોજ સોની, ડૉ. આંબેડકર ઑપન યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ
૫. શ્રી કમલેશ જોષીપુરા, આઈ.આઈ.ટી.ઈ. યુનિવર્સિટી, ગાંધીનગર

વાર્ષિકોત્સવ પ્રસંગે પધારેલા મહાનુભાવો :

૧. શ્રી જિતેન્દ્ર શાહ, નિયામક, એલ. ડી. ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઑફ ઈન્ડોલોજી, વર્ષ ૨૦૦૭-૨૦૦૮
૨. શ્રી પંકજ જાની, શ્રી સોમનાથ સંસ્કૃત યુનિવર્સિટી, વેરાવળ, વર્ષ ૨૦૦૯-૨૦૧૦
૩. શ્રી ગૌતમ પટેલ, આંતર્રાષ્ટ્રીય ખ્યાતિપ્રાપ્ત, રાષ્ટ્રપતિશ્રી દ્વારા પુરસ્કૃત વિદ્વાન, વર્ષ ૨૦૧૦-૨૦૧૧
૪. શ્રી રાજેન્દ્ર શુક્લ, સુપ્રસિદ્ધ કવિ, વર્ષ ૨૦૧૧-૨૦૧૨
૫. શ્રી વિજય પંડયા, રાષ્ટ્રપતિશ્રી દ્વારા પુરસ્કૃત સંસ્કૃત ભાષાના વિદ્વાન, વર્ષ ૨૦૧૧-૨૦૧૨
૬. શ્રી ચિનુ મોદી, સુપ્રસિદ્ધ કવિ, વર્ષ ૨૦૧૨-૨૦૧૩
૭. શ્રી વાસુદેવ પાઠક, સુપ્રસિદ્ધ સંસ્કૃત સર્જક, વર્ષ ૨૦૧૩-૨૦૧૪

સ્વાતંત્ર્યદિનની ઉજવણી નિમિત્તે પધારેલા મહાનુભાવો :

૨૦૦૭ : યુનિવર્સિટીમાં પ્રથમ આવેલ વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા
૨૦૦૮ : અમદાવાદના મેયર શ્રી અસિત વોરા
૨૦૦૯ : અમદાવાદના સાંસદ શ્રી ડૉ. કિરીટ સોલંકી
૨૦૧૦ : રખિયાલ વિસ્તારના ધારાસભ્ય શ્રી વલ્લભભાઈ કાકડિયા
૨૦૧૧ : ભૂપેન્દ્રભાઈ પટેલ, અમદાવાદ મ્યુનિ. સ્ટેન્ડિંગ કમિટિના સભ્ય
૨૦૧૨ : કુલપતિ શ્રી કમલેશ જોષીપુરા, આઈ.આઈ.ટી.ઈ. યુનિવર્સિટી,ગાંધીનગર
૨૦૧૩ : શ્રી એમ. આર. ઉપાધ્યાય, ઉચ્ચ શિક્ષણ વિભાગના પૂર્વ નિયામકશ્રી
૨૦૧૪ : શ્રી અસિત વોરા, પૂર્વ મેયરશ્રી, શહેરી અગ્રણીશ્રી

પ્રજાસત્તાકદિનની ઉજવણી નિમિત્તે પધારેલા મહાનુભાવો :

૨૦૦૮ : યુનિવર્સિટીમાં પ્રથમ આવેલ વિદ્યાર્થઓ દ્વારા
૨૦૦૯ : કુલપતિ શ્રી પરિમલ ત્રિવેદી, યુનિવર્સિટી,અમદાવાદ
૨૦૧૦ : કુલપતિ શ્રી મનોજ સોની, ડૉ. આંબેડકર ઑપન યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ
૨૦૧૧ : શ્રી કમલેશ પટેલ, પૂર્વધારાસભ્યશ્રી, મણિનગર
૨૦૧૨ : ડેપ્યુટી મેયર શ્રીમતી દર્શનાબેન વાઘેલા, અમદાવાદ મ્યુનિ.
૨૦૧૩ : અમરાઈવાડી વિસ્તારના ધારાસભ્ય શ્રી હસમુખભાઈપટેલ

૨૦૧૪ : ડેપ્યુટી મેયર શ્રી જિતેન્દ્ર દેસાઈ, અમદાવાદ મ્યુનિ.
૨૦૧૫ : ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલ, મણિનગર વિસ્તાર

આ સંસ્થાને શૈક્ષણિકક્ષેત્રે ગૌરવ અપાવવામાં પ્રાધ્યાપકશ્રીઓએ પણ પ્રસંશાપાત્ર કામગીરી કરી છે. સરકારશ્રીના નિયમાનુસાર કાયમી અને હંગામી કે મુલાકાતી અધ્યાપકો તરીકે જોડાયેલા તમામે નમૂનારૂપ કામગીરી કરી છે. વર્ષ અને વિષય પ્રમાણે કામગરી કરનારા પ્રાધ્યાપકોની યાદી નીચે પ્રમાણે છે :

ગુજરાતી વિભાગ :

૨૦૦૭-૨૦૦૮ : ડૉ. આરતી ત્રિવેદી, પ્રો. નિસર્ગ આહીર
૨૦૦૮-૨૦૦૯ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, પ્રો. આરતી પટેલ
૨૦૦૯-૨૦૧૦ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, ડૉ. જિતેન્દ્ર ખરાડી
૨૦૧૦-૨૦૧૧ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, ડૉ. વર્ષા પ્રજાપતિ, પ્રો. સંજય ચોટલિયા
૨૦૧૧-૨૦૧૨ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, ડૉ. પન્ના ત્રિવેદી
૨૦૧૨-૨૦૧૩ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, ડૉ. પ્રવીણ રથવી
૨૦૧૩-૨૦૧૪ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, ડૉ. પ્રવીણ રથવી
૨૦૧૪-૨૦૧૫ : પ્રો. નિસર્ગ આહીર, ડૉ. પ્રવીણ રથવી

સંસ્કૃત વિભાગ :

૨૦૦૭-૨૦૦૮ : પ્રો. જેસિંગ વાંઝા, ડૉ. મહેશ પટેલ
૨૦૦૮-૨૦૦૯ : ડૉ. મહેશ પટેલ, ડૉ. મયૂર વ્યાસ, પ્રો. ભારતી પટેલ
૨૦૦૯-૨૦૧૦ : ડૉ. મહેશ પટેલ, પ્રો. અનિલ પટેલ, પ્રો. કમલેશ પટેલ
૨૦૧૦-૨૦૧૧ : ડૉ. મહેશ પટેલ, ડૉ. સાગર પંડયા, ડૉ. અખિલેશ દ્વિવેદી, ડૉ. હીના ઠક્કર
૨૦૧૧-૨૦૧૨ : ડૉ. મહેશ પટેલ, ડૉ. વિષ્ણુ રાવલ
૨૦૧૨-૨૦૧૩ : ડૉ. મહેશ પટેલ, ડૉ. કિન્નરી પંચોલી, ડૉ. હેમલ રોહિત
૨૦૧૩-૨૦૧૪ : ડૉ. મહેશ પટેલ, ડૉ. કિન્નરી પંચોલી
૨૦૧૪-૨૦૧૫ : ડૉ. મહેશ પટેલ, ડૉ. કિન્નરી પંચોલી, ડૉ. નેહલ પંડયા

અંગ્રેજી વિભાગ :

૨૦૦૭-૨૦૦૮ : પ્રો. મુકેશ વ્યાસ
૨૦૦૮-૨૦૦૯ : પ્રો. મુકેશ વ્યાસ, પ્રો. સ્મિત હરિયાણી
૨૦૦૯-૨૦૧૦ : પ્રો. અમિતા મુન્દ્રા, પ્રો. રજની મેવાડા, પ્રો. પલક પટેલ

૨૦૧૦-૨૦૧૧ : ડૉ. પ્રેમકુમાર સિંગ, પ્રો. ભાવના પાંડે, પ્રો. ઈશાન ભાવસાર, પ્રો. ખુશ્બૂ રાઠોડ
૨૦૧૧-૨૦૧૨ : પ્રો. મુબિના કુરેશી, પ્રો. આસ્મા મન્સૂરી, પ્રો. હિરલ પનારા
૨૦૧૨-૨૦૧૩ : પ્રો. જય મહેતા, પ્રો. પૂર્વી પંડયા
૨૦૧૩-૨૦૧૪ : પ્રો. અનસુયા મહેતા, પ્રો. ખુશ્બૂ ઝાલા, પ્રો. મુકેશ પરમાર
૨૦૧૪-૨૦૧૫ : પ્રો. અનસુયા મહેતા, પ્રો. મુકેશ પરમાર

મનોવિજ્ઞાન વિભાગ :

૨૦૦૭-૨૦૦૮ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ
૨૦૦૮-૨૦૦૯ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ, ડૉ. કમલેશ પટેલ
૨૦૦૯-૨૦૧૦ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ, પ્રો. કિરણ વાઘેલા
૨૦૧૦-૨૦૧૧ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ, ડૉ. મોહમ્મદ હાફીઝ કઠિયારા, પ્રો. પ્રિયંકા ઠક્કર
૨૦૧૧-૨૦૧૨ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ, ડૉ. કમલેશ પટેલ, પ્રો. અશ્વિન આમરણિયા, પ્રો. વિભા દવે
૨૦૧૨-૨૦૧૩ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ, પ્રો. સતીશ સક્સેના, પ્રો. મિત્તલ વેકરિયા
૨૦૧૩-૨૦૧૪ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ, ડૉ. મેઘના પટેલ, ડૉ. શિલ્પા સિદપરા
૨૦૧૪-૨૦૧૫ : ડૉ. તૃષા દેસાઈ, ડૉ. કમલેશ પટેલ, ડૉ. અશોક પટેલ

અર્થશાસ્ત્ર વિભાગ :

૨૦૦૭-૨૦૦૮ : ડૉ. ગીતા પંડયા, પ્રો. અરવિંદ મ્યાત્રા
૨૦૦૮-૨૦૦૯ : ડૉ. ગીતા પંડયા, પ્રો. અલ્પેશ પટેલ
૨૦૦૯-૨૦૧૦ : ડૉ. ગીતા પંડયા, પ્રો. જગદીશ પરમાર, પ્રો. શૈલેષ ચાવડા
૨૦૧૦-૨૦૧૧ : ડૉ. ગીતા પંડયા, પ્રો. જગદીશ પરમાર, પ્રો. શૈલેષ ચાવડા
૨૦૧૧-૨૦૧૨ : ડૉ. ગીતા પંડયા, ડૉ. કેતન મહેતા, પ્રો. શૈલેષ ચાવડા
૨૦૧૨-૨૦૧૩ : ડૉ. ગીતા પંડયા, ડૉ. કેતન મહેતા, પ્રો. જિજ્ઞેશ પૂરબિયા
૨૦૧૩-૨૦૧૪ : ડૉ. ગીતા પંડયા, પ્રો. જગદીશ પરમાર, ડૉ. કેતન મહેતા
૨૦૧૪-૨૦૧૫ : ડૉ. ગીતા પંડયા, પ્રો. જગદીશ પરમાર, ડૉ. કેતન મહેતા

પ્રાચ્યવિદ્યા વિભાગ :

૨૦૦૭-૨૦૦૮ : ડૉ. મનીષા ભટ્ટ
૨૦૦૮-૨૦૦૯ : ડૉ. મનીષા ભટ્ટ
૨૦૦૯-૨૦૧૦ : ડૉ. મનીષા ભટ્ટ, પ્રો. ભૂમિ બ્રહ્મભટ્ટ, પ્રો. સ્વીટી પટેલ
૨૦૧૦-૨૦૧૧ : ડૉ. મનીષા ભટ્ટ, પ્રો. ભૂમિ બ્રહ્મભટ્ટ, પ્રો. સ્વીટી પટેલ
૨૦૧૧-૨૦૧૨ : ડૉ. મનીષા ભટ્ટ, પ્રો. સ્વીટી પટેલ

૨૦૧૨-૨૦૧૩ : ડૉ. મનીષા ભટ્ટ
૨૦૧૩-૨૦૧૪ : ડૉ. મનીષા ભટ્ટ
૨૦૧૩-૨૦૧૪ : પ્રો. આભા ત્રિપાઠી, ડૉ. મનીષા ભટ્ટ

સંસ્થાના આંગણે પધારેલા અનેક મહાનુભાવોને કારણે વિદ્યાર્થીઓને અનેક ક્ષેત્રે લાભ થયો છે. નિયત અભ્યાસક્રમની સાથે સાથે કરવામાં આવતી અનેક પ્રવૃત્તિઓને કારણે અમારી સંસ્થાના વિદ્યાર્થી ઘણી દિશામાં કાર્યરત બની શક્યા છે. આંગણે પધારેલા મહાનુભાવોએ એમનામાં પ્રેરણાનું પ્રત્યક્ષ અથવા પરોક્ષ અમી પાયું છે. અમારી યાત્રાના પરમ સીમાસ્તંભોને સ્મરતાં આનંદાનુભૂતિ થાય છે.

આઠ વર્ષનાં આ અષ્ટ સુવર્ણ સોપાનના પૂરાયેલ તેજ અને પ્રકાશના સંદર્ભે બધું જ ઝળહળ અને ભવ્યોજ્જ્વલ દેખાય છે. વિદ્યોપાસના કરતાં કરતાં જીવનનાં જે અન્ય અંગો છે એને પણ અનુપમ કરવા માટે વિદ્યાર્થીઓ માટે શિક્ષણેતર પ્રવૃત્તિઓ પણ જરૂરી છે. એટલે, વિદ્યાર્થીઓમાં સેવા, જાગૃતિ, નેતૃત્વ, પરિશ્રમ જેવા અનેક સંસ્કારો પ્રગટે તે માટે અમારી સંસ્થા સતત પ્રવૃત્તિશીલ રહી છે. આ સામયિકના આરંભે આપવામાં આવેલ તસવીરી સૃષ્ટિ અને અંતે આપવામાં આવેલ પ્રવૃત્તિઓની યાદી પરથી કોઈ પણ સુજ્ઞ જનને ખ્યાલ આવશે કે વર્ષ દરમિયાન અનેક પ્રકારની પ્રવૃત્તિઓ સંસ્થા દ્વારા, આચાર્યા દ્વારા, અધ્યાપકો દ્વારા અને વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા સતત કરવામાં આવે છે. વિદ્યાર્થીઓનું જીવન સર્વાંગી બને તે માટે ખાસ કાળજી લેવામાં આવે છે.

આ રીતે, કૉલેજના આરંભના વર્ષ ૨૦૦૭થી અત્યાર સુધીનો શિક્ષણ અને અન્ય પ્રવૃત્તિઓનો આલેખ દોરતાં જે જે માનવસંધાનના વિવિધ રંગો પૂરાયા છે તેનો એક અનુપમ ચંદરવો રચાય છે. પ્રસિદ્ધ સાક્ષર પદ્મશ્રી કે. કા. શાસ્ત્રીજીની પુણ્ય સ્મૃતિમાંથી આકારિત થયેલ આ શૈક્ષણિક સંસ્થામાં એમનાં કર્મને છાજે તેવી જ ગૌરવવંત વ્યક્તિઓની પરબ મંડાય એ સહજ-સવાભાવિક છે.

અમારા ગુરુ : એક રેખાચિત્ર

ડૉ. પ્રવીણ રથવી
ગુજરાતી વિભાગ

મનુષ્યને જે કેટલીક વિશેષ શક્તિઓ મળી છે એમાં સ્મૃતિ પણ ખરી ને ! મનુષ્યને માટે સ્મૃતિ વરદાનરૂપ છે. સ્મૃતિ વડે જ ગત કાળમાં પરત ફરીને જે ગયું એને પુનઃ મમળાવી શકવાની તક પ્રાપ્ય બને છે. સ્મૃતિના સહારે ઘણીવાર ટકી શકાય છે. સ્મૃતિદેવીની કૃપાથી સૌ ધન્ય બને છે. આજે આ સ્મૃતિદેવીનું અનુષ્ઠાન આદરીને મારે વાત માંડવી છે, મારા એક ગુરુજનની. આ ગુરુજન એટલે ભગવાનભાઈ પટેલ. મારા પ્રારંભિક શિક્ષણમાં જેમનું મહત્ત્વનું યોગદાન છે એવા આ ગુરુએ મારું ઘડતર કરવામાં નોંધપાત્ર ભૂમિકા ભજવી છે. જેમની શીતળ છાયામાં હું ઔપચારિક અને અનૌપચારિક શિક્ષણ પામ્યો, જે મારા જેવા અનેક વિદ્યાર્થીઓ માટે પથદર્શક રહ્યા. એમણે જીવવાની, પ્રકૃતિને ચાહવાની અને પંડની પેટીમાં પડેલા પરિશ્રમના પારસને ઓળખાવવાનું કામ કર્યું.

જે નિશાળમાં હું એમની પાસે ભણ્યો એ મારા ગામ રૂસ્તમગઢની પ્રાથમિક શાળા. ગામ ખૂબ નાનું. એ સમયમાં ત્રણસો માણસની વસતી હતી. કચ્છના નાના રણથી નજીકનું ગામ એટલે અંતરિયાળ કહેવાય. આકાશી ખેતી પર નભતું ગામ. પાણી માટે એક જ કૂવો અને પાણી-પૂરવઠા ખાતાનું જૈનાબાદથી આવતું પાણી. ગામના કોઈ ઘરમાં ન મળે બાથરૂમ, ન મળે જાજરૂ. આવી પ્રાથમિક સુવિધાઓ પણ જ્યાં નહોતી એવા આ ગામ માટે આ વ્યક્તિનું તપ કોઈ ઋષિથી ઓછું નહોતું. ગામનો આ અભાવ એમની નોકરીમાં ક્યાંય આડો આવ્યો નથી. બલકે, એમના હૃદયમાં ઊંડે ઊંડે આ ગામ સારું શિક્ષણ પામે એવી ખેવના પડેલી હતી.

સૌ વિદ્યાર્થીઓ પ્રત્યે એમને સમભાવ. કોઈ ભેદભાવ નહીં. પોતાનું કામ નિષ્ઠાથી કરવું એ જ એમનો જીવનમંત્ર. મૂગામૂગા કામ કરતા રહેવું એ એમના જીવનની પરિપાટી. કદરની કોઈ ભૂખ નહીં. ગામ સાથે પણ તાદાત્મ્ય સારું. કોઈ વ્યસન નહીં. ભૌતિક સુખની લાલસા નહીં. ગામ સાથે સલામત અંતર રાખી કામ કરે. કોઈ વિખવાદમાં ન પડીને એ વિદ્યાર્થીપ્રિય બન્યા. વિદ્યાર્થીને ઉત્તમ રીતે શિક્ષણકાર્ય કરાવે, પરંતુ 'હું'ની પ્રબળતા ખૂબ ઝાંખી. આજે પણ મળવાનું મન થાય અને મારી આ નોકરીનો યશ એમને આપું ત્યારે એ સ્વીકારે નહીં. પોતે આંગળી ચીંધ્યા જેટલું પુણ્ય લેવા પણ તૈયાર નહીં.

એ દિવસોને યાદ કરું છું ત્યારે મારી આંખ સામે તરવરે છે એમનો હાડેતો દેહ, વાળની સમૃદ્ધિવાળું માથું, જે માથામાં સીધી પાંથી. મધ્યમ ઊંચાઈ, અવાજમાં ગંભીરતા, શરીરમાં સ્ફૂર્તિ. બહારનું આ વ્યક્તિત્વ જેટલું આકર્ષક હતું

એથી સવાયો આકર્ષક હતો ભીતરનો ભેખ. આ ભેખમાં શિક્ષણ માટેનું સમર્પણ હતું. એમના હૈયામાં વિદ્યાર્થીઓનું કલ્યાણ વસેલું હતું. જીવનને ભરપૂર ચાહવાનો અને વિદ્યાર્થીઓમાં પણ જીવનશ્રદ્ધા પ્રગટાવવાનો એમનો સદા યત્ન રહેતો.

કેટકેટલું આ ગુરુજને મારામાં રોપ્યું છે તેનો સરવાળો હું નથી કરી શકતો, ભલે મને સરવાળા-બાદબાકી-ગુણાકાર-ભાગાકારની કેળવણી એમણે જ આપી હોય. મારામાં એમણે કક્કો વાવ્યો છે, બારાક્ષરી રોપી છે. જેમની મદદથી હું અક્ષરની શક્તિને પામ્યો અને આ વિરાટ દુનિયાને જોતો થયો. મારી વાણીમાં જે કંઈ શબ્દ છે એ શબ્દ મારા ગુરુની કૃપા છે. ડગલે ને પગલે મને ભણતર માટે પ્રેર્યો છે. મારી નોટબૂકના પાનેપાને ભ. ધ. પટેલની સહીનું સ્મરણ હજુ પણ આંખ સામે એવું ને એવું તાજું છે.

શિક્ષકનું વ્યક્તિત્વ નખશિખ કેવું પ્રામાણિક હોય એનો એક પ્રસંગ આ ક્ષણે યાદ આવે છે. એક વર્ષે અમને એ વનભોજન કરાવવા માટે લઈ ગયેલા. આ વનભોજન માટે એક કઠાડા (મારા ગામની બાજુનું ગામ) જવાના રસ્તે આવેલી પાણીની વાવ છે તે જગ્યાએ ગયેલા. અમને સૌને દૂધપાક-પૂરી-શાક પ્રેમથી જમાડેલું. આ વનભોજનનો ખર્ચ કરતાં કંઈ થોડી રકમ વધી હશે. આ રકમ બહુ મોટી નહોતી. એમણે લીધી હોત તો કોઈ પૂછવાનું નહોતું, પણ વિદ્યાર્થીઓનો એક પૈસો પણ હું ન રાખી શકું, એવા ભાવથી એમણે વધેલા રૂપિયામાંથી પૅન્સિલ-રબ્બર ખરીદીને સૌ વિદ્યાર્થીઓને આપી દીધાં. એ સમયે એમની આ પ્રામાણિકતાની અમને શું ખબર હોય ! અમને તો પૅન્સિલ મળ્યાનો આનંદ હોય. પણ પ્રસ્તુત સમયમાં આ પ્રસંગનું મૂલ્ય મને વધારે ને વધારે અસર કરે છે. આજે આવા શિક્ષકો યાદ ન આવે તો જ નવાઈ. આટલાં વર્ષે પણ મારામાંથી આ સ્મૃતિઓ બાદ નથી થઈ એ એમને મળતા પૅન્શન કરતાં મોટું નજરાણું જ કહેવાય ને !

એમની નિયમિતતા આજે પણ યાદ આવે છે. વગર કારણે એ કોઈ દિવસ ગેરહાજર ન રહે. સમયસર શાળાએ આવે. રિશેષ પૂરી થતાં જ સમયસર કામ શરૂ થઈ જાય. નિશાળની બાજુમાં જ એમનું ઘર હતું પણ એકવાર શાળામાં આવ્યા પછી ઘર તરફ એમનો લમણો નહીં. નિશાળમાં આવ્યા પછી એ માત્ર અને માત્ર અમારા જ થઈને રહેતા. પૂરેપૂરી નિષ્ઠાથી વર્ગશિક્ષણ ચલાવે. દરેક વિદ્યાર્થીને સાંભળે, સમજાવે. કોઈ ભેદભાવ કે પક્ષપાત વિના દરેક વિદ્યાર્થીને સ્વીકારે. શિક્ષણ ધીરજથી આપવાની એમની તરાહ એવી કે કંટાળો નહોતો આવતો. શાળાએ જવાની ઈચ્છા થતી એ એમનો વિજય જ ગણાય ને !

એમના સ્વભાવમાં થોડો ગુસ્સો પણ ખરો. ગૃહકાર્ય ન લઈ જઈએ ત્યારે એ ગુસ્સે થાય. પરંતુ એ ગુસ્સાની અસર નીચે અમારા જેવા વિદ્યાર્થીઓ માટે કશું કરવાની, અમને આગળ વધારવાની નિસબત હોય. પ્રાથમિક શાળામાં એક જ શિક્ષક સમગ્ર વિષયો શીખવે. આવી સ્થિતિમાં શિક્ષક માટે સદા જીવંત રેહવાનું પડકારરૂપ બની રહે. ભગવાનભાઈની વર્ગશિક્ષણની વિવિધ પ્રયુક્તિઓ, સમયપત્રકનું સંતુલન વગેરે એમની શિક્ષણસૂઝનો પરિચય કરાવનારું હતું. એમની

શક્તિઓની આપવડાઈ એમણે ક્યારેય કરી નહોતી. ઉત્તમ શિક્ષકનો ઍવોર્ડ જીતવા એમણે એમની સિદ્ધિઓને ફાઈલોમાં કેદ નહોતી કરી. અમે નાના હતા ત્યારે અમને નાની નાની પુસ્તિકાઓ વાંચવા આપતા. એ સમયે જો એ શાળાનું ગ્રંથાલય થોડું સમૃદ્ધ હોત તો એ આમારા સુધી અવશ્ય પહોંચ્યું હોત.

સાથી શિક્ષકોને જે કરવું હોય તે કરે, હું મારું કર્મ કરું, એ ગીતાસંદેશને એ જીવતા હતા. સ્વાધ્યાય પરિવારના વિચારોથી એ રંગાયેલા હતા, પરંતુ એ વિચારો અમારા પર થોપીને અમારી મૌલિક્તા ઝૂંટવવાનો પ્રયત્ન એમણે નહોતો કર્યો. પોતાના કાર્યમાં સદાય રત રહેવું અને સારી રીતે ફરજ અદા કરવી એ એમનો નિર્ધાર હતો. પ્રલોભનોને વશ ન થવું એ એમનો જીવનમંત્ર હતો. વિદ્યાર્થી પ્રત્યેનો એમનો પ્રસન્ન વાત્સલ્યભાવ હજુય આંખ સામે તરવરે છે. અમારી પાસેથી એમની કોઈ અપેક્ષા રહેતી નહીં. બસ, સમર્પણ કર્યા કરવું અને એ રીતે પોતાના કર્મને અને એ જ શિક્ષકધર્મને વફાદાર રહેવું. શિક્ષણકાર્યની સાથે સાથે સહઅભ્યાસની પ્રવૃત્તિઓમાં પણ અમને દોરી જતા. આ પ્રવૃત્તિઓમાં વિવિધતા ખૂબ રહેતી. એમાંથી વિદ્યાર્થીઓની વિવિધ શક્તિઓનો વિકાસ થતો.

ગામ સાથે પણ એમનો ગાઢ લગાવ હતો. એ જમાનામાં એક માત્ર ટી.વી. સાહેબના ઘેર. રામાયણ સિરિયલની એ સમયે બોલબાલા હતી. જે દિવસે રામાયણ આવે એ દિવસે સાહેબનું ઘર હાઉસફૂલ થઈ જાય. કેટલાય લોકો એમને ત્યાં ટી.વી. જોવા જતા, પણ કદી એમણે અણગમો બતાવેલો નહીં. પોતે નુકસાન સહન કરી લે પણ કદી એ વિશે હરફ એમણે ઉચ્ચાર્યો નથી. એ અમારા ગામના એક સભ્ય જ બની ગયેલા. હવે તો એ નિવૃત્ત થઈ ગયા છે. માંડલ રહેવા ચાલ્યા ગયા છે. પરંતુ, હજુ પણ ગામમાં ગમે ત્યાં પ્રસંગ હોય તો એ અચૂક આવે છે. ગામમાં અનેક જરૂરિયાતમંદોને એમણે મદદ કરી છે. એ મદદ કરીને મનમાં કોઈ અભિમાન નહીં. હસતા હસતા સૌ પ્રત્યે સમભાવ રાખે.

એમનો ડર પણ રહેતો, પણ આ ડર ભયાવહ ન હતો. એમનું આદર્શ વ્યક્તિત્વ એવું પ્રતાપી હતું કે અમારી ભૂલો લઈને અમે એમની સામે ક્યાં ખડા થઈએ એ અપરાધભાવ અમારામાં જન્મતો. પરિવારમાં અમારા જેવા રંજાડપ્રેમી વિદ્યાર્થીઓને કાબૂમાં લેવાનું અશક્ય બનતું ત્યારે છેલ્લો ઉપાય આ 'સાહેબને બોલાવું છું' એ રહેતો. પરિવારજનોની આ બીક સૌથી વધારે કારગત નીવડતી. એમણે બહુ ઓછા સંજોગોમાં વિદ્યાર્થી પર તાડનપ્રયોગ કર્યો હશે. પણ એમની આંખો જ અમને શિસ્તપ્રિય બનાવવા માટે પૂરતી હતી. હજુ આજે પણ સાહેબ સામે હોય ત્યારે અમે અમારા ભૂતકાળમાં પાછા ફરીને ચૂપચાપ મૂગામંતર બનીને ઊભા રહી જઈએ છીએ.

આ શિક્ષક જો અમને પ્રાપ્ત ન થયા હોત તો ? એ સ્થિતિની કલ્પના પણ ભયજનક છે. અંતરિયાળ ધૂળી નિશાળના એમણે વાવેલાં ઝાડવાંના પાંદડે પાંદડે સાહેબનો ઈતિહાસ અકબંધ છે. શાળા માટેનું સમર્પણ ક્યાંક ને ક્યાંક ઊગ્યું છે. ગામની વિકાસયાત્રાનું એક મહત્ત્વનું સોપાન એ અમારા સાહેબ હતા. આવા શિક્ષકોથી અમે ધન્ય થયા છીએ.

Holistic Approach in Indian Literature with Special Reference to Character of Rani in the Play Naga-Mandala

Prof. Ansuya Mehta
English Department

Holistic Approach its Meaning

According to various dictionaries and thesaurus holistic means: complete, whole, total, comprehensive, aggregate, integrated, full, entire, universal etc. when we talk about Indian English literature we can say that our literature is influenced by our traditions and our social structure. We as a reader love to see reflection of our society in Indian literature and even when we write it in English we want flavor of our land. Indian English literature has touch and characteristics of Sanskrit literature, Hindi literature or other regional literature. We have set structure of different forms as well as *rasa* theory to make the literary piece a complete creation.

Naga –Mandala and Holistic Approach

Girish Karnad is an eminent playwright of Indian English literature. Naga – Mandala is a highly imaginative play written by him. He focused on traditions and valued the ideas and beliefs he saw around him. He understands the fact that the social atmosphere in which a person brought up affects his/ her thinking. He showed pathetic condition of women in India. This story Naga-Mandala seems to end happily but it evokes many questions on the set moral values and double standard of our society. It also leads us to think about the laws for male and female are different and that creates discriminations in their treatment to individuals. The story of Naga-Mandala apparently looks like a fairy tale but in the end it gives strong message. The Indian traditions and the people's attitude towards rational thinking lead us to question our society. It's a complete play as far as its characters, theme, plot, form and technique is concerned.

Rani's Marriage with an Infidel Man

Rani is the heroine of the play Naga-Mandala. She tolerates all the tyrannies and yet she has faith in life and she values it. She is the only child of her parents. She got undivided love and happiness at her home. As per Indian tradition her father finds match for her and she gets married to Appanna who is rich orphan. Generally Indian parents believe that if a man is rich, if he can spare and spend then their daughter would be happy with him but Rani, on the contrary

faces difficult life. Her husband is infidel and goes to concubine regularly. Rani and all the village people know this fact but nobody couldn't do anything as in male dominated society men are given liberty to do whatever they like. Here Rani is a helpless woman and her life is miserable after her marriage.

Rani – a Neglected Wife

As Appanna is depicted a tyrant in the play and he tortures her a lot. He fails to perform his duty as a husband. Rani waits for him and cooks for him but that does not affect him. Rani craves for his love instead of giving her love he locks her in house and behaves like a jailor. She cannot talk to anybody, even Appanna doesn't talk to her. Rani is a neglected wife. She cries and laments over her bad luck but she has to accept Appanna the way he is. Rani means a queen but she lives a life of a slave. She keeps her house clean, mops the floor and scrubs utensils and obeys her husband blindly.

Krishanamayi quotes:

"In the dramatic world of Karnad, women, within and without wedlock, are subjected to various forms of deprivation, humiliation, violence and torture in almost every walk of life in one way or the other. The playwright not only exposes the arbitrariness of the system where women are considered as "second sex," "other," "non-persona" but also questions the way women are socialized to internalize the reigning hegemonic ideology and degrade their own position to perpetuate the on-going subordination and subjugation. Man who is ruled by the mastery-motive has imposed her limits on her. She accepts it because of biosocial reasons"

Rani's Love for her Husband

Rani loves her husband so much that when Kurudavva gives her magical roots to win her husband's love she uses it in making curry and the curry turns blood red she gets frightened and throws it in ant hill. The only reason behind it was that she doesn't want to harm him.

Rani: Oh my god! What horrible mess is this? Blood. Perhaps poison. Shall I serve him this? That woman is blind, but he isn't. How could he possibly not see this boiling blood, this poisonous red? And then-even if he doesn't see it-how do I know it is not dangerous?"

Rani: Suppose something happens to my husband? What will my fate be? That little piece made him ill…No. No. Forgive me God. This is evil. I was about to commit a crime. Father, Mother, how

could! Your daughter agrees to such a heinous act. No, I must get rid of this before he notices anything.

As above mentioned words of Rani shows her innocent and pious nature to audience. She behaves like a traditional Indian woman who fears to do any act against her husband. It is the very Indian tradition that forbids her to offer such kind of roots to her husband and she wants to remain faithful to her husband in conjugal life. When she loves Cobra turned Appanna, she is not aware of the fact that he is not her husband Appnna but in reality is someone else. She realizes the difference in the way he makes love but she can never think to love any man apart from Appana.

Rani: What can I say if you behave like this?

Naga: Like this.

Rani: You talk so nicely at night. But during the day I only have to open my mouth and you hiss like a … stupid snake. It's all very well for you to laugh. I feel like crying.

Naga: What should I do then-stop coming at night? Or during the day?

As it is mentioned above that Rani expresses her confusion about her husband's double behaviour and she cannot understand the reality. It means that she meets Naga and enjoys his company as assuming him to be her husband.

Her Love for Cobra

When Kurudavva gives her magical roots to save her marriage, Rani tries the biggest one to get the best result and prepares curry but then she gets afraid and pours it in ant hill wherein lives a cobra. This curry shows its effects on Cobra and he falls in love with her. Cobra transforms himself in Appanna and makes love to Rani every night. Rani is surprised to see the change in her husband who is bitter and cruel towards her in day time turns very loveable and affectionate during night. She accepts him whole heartedly. The husband Appanna who keeps watch on Rani and thinks no one should enter in house and brings dog, mongoose to guard the house, turns a romantic lover in the night. She asks Naga- the Cobra that why he is different during day and night but Cobra keeps it a mystery. Rani has to accept him as he is and she sighs, "No, I won't. The pig, the whale, the eagle- none of them asks why. So I won't either. But they ask for it again. So I can too, can't I?"

Rani's joy Of Motherhood

After few months of her relationship with Cobra rani becomes pregnant. It's a woman's dream to feel complete with motherhood, she too is no exception to that and becomes very happy to find out about her pregnancy. She shares her joy with Cobra turned Appanna and instead of being happy he is apprehensive. His cold response makes her uneasy she says," I thought you would dance with joy on hearing this news. That you would whirl around me and fondle me. Feel my stomach gently and kiss me. All that – Actually, I was also afraid you might not do anything of that sort. That's why I hid the news from you all this months. I can't make any sense of you even when it is just a two of us….you are not happy about the baby. You are not proud that I become mother?" Here we can see that Rani misses the joy of being mother. Cobra advises her to keep the news a secret as he knows this news will enrage Appanna.

Rani proves her innocence

With time Appanna comes to know about Rani's pregnancy and that makes him angry. He accuses her to be infidel wife. He never made love to his wife so it is very obvious for him to think like this. He calls her a strumpet, a whore, drags her out of her house and threatens to give her severe punishment. A man who regularly visits whore, neglecting and torturing his wife, demand explanation from her in front of entire village. He says, ' I locked you in and yet you managed to find a lover!....I swear to you I am not my father's son , if I don't abort that bastard ! Smash it into dust!... I will go to Village Elders. If they don't throw that child into boiling oil and you along with it, my name is not Appanna."

Finally Rani's ordeal starts. As suggested by Cobra, she puts her hand in ant hill, Cobra comes out, Rani holds him and proves her chastity. People declares her Goddess and at last Appanna has to accept her with her status and dignity. Rani also understands the help of unknown super natural force. And play ends on happy note.

Rani as a Complete Heroine with Its Merits and Demerits

Rani, the main character of the play is developed with all details. She is a normal Indian girl who wants to lead happy life with her husband and children. She suffers due to her misfortune and circumstances. In a gradual development- a little girl who is brought up in protective environment she goes to her husband's place and the problem starts. She is totally ignorant about relationship between a man and a woman. She is tortured by her husband. She is too naive, timid and scarred by the reality. She craves for happiness. She remembers the happy time she spent with her parents. She wants to return to their home. In a patriarchal society Rani is

always subordinated and treated as a second sex by Appanna. She could not react in front Appanna.

Rani is confused by Appanna’s inhuman behavior during day and affectionate behavior during night. She makes out there is something unusual and when reality is confirmed that she lived with two different Appannas she continues to live happily with them. Here reader is confused and suspects Rani’s sincerity.

Conclusion

In the end, when we see Rani’s journey, the playwright created her as a complete heroin. She is on the whole a complete woman character who emerges as the Goddess. She started with normal young girl and after crossing various stages she reaches at the peak proving her chastity and fulfills all the requirement of holistic approach.

References

:Primary Source:

Karnad, Girish.“ Naga-Mandala: A Play with a Cobra”, New Delhi: Oxford University Press, 2004.

Secondary Resources:

1. Krishanamayi.

“Redefining the Insurgent Female Psyche in an Androcentric Milieu,”The IndianJournal of English Studies.

Vol. XLI, 2003-04.2. Beauvoir, Simon de.

2. November - 2011 Orissa Review

સવારે માંડી'તી વાત

અસ્મિતા પંડયા
ટી.વાય.બી.એ.

સવારે માંડી'તી વાત
થયો દિવસ પૂરો વાતમાં,
જાણે ક્યાં ગયા આ દિ'
વાલમ, તારા સંગાથમાં !
આપણ મળ્યાં એને વીતી છે
હજી માત્ર બે ક્ષણ,
ખીલ્યો આજ બગીચો અહીં
જ્યાં હતું કદીક રણ;
પાણીની જેમ વહી
આજ મારી લાગણી,
એક આયખા પછી જાણે
બોલે મારી માગણી;
તારા નામે તારાનાં ઝૂમખાં
ગૂંથવાં હતાં રાતમાં,
પણ કશું યે બોલાયું ના
રાત પૂરી વાતવાતમાં.

HUMAN RIGHTS AND PSYCHOLOGY

Kamlesh Patel
Psychology Dept.

'Whereas recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom justice and peace in the world.' First sentence of the preamble to the universal declaration of human rights.

Psychology is the scientific study of human behavior of what men do and why they do it. So, we can say there is a connection between psychology and human rights. Psychology and the social sciences study the human condition, with the goal of beings. Social psychology, in particular, examines how both external/social and internal/mental processes contribute to one's action by studying the relationship, human connections and process that occur in group strangers within social settings. Institutions groups and communities often have intentions, values and desires which differ greatly from the individual members belonging to those groups and institutions.

The types of group of collective behavior studies by social psychology is social movements such as the Indian civil rights movement, feminist, anti-war, free speech, environmental protectionism, and recently, human rights. Catalysts for the tipping point in galvanizing support for a developing movement can be social crisis, shared emotional experience, and feelings of solidarity, perceptual gift in vision or values, impact on needs or identity, and motivation to take action. In the clinical arena, counseling and clinical psychologists directly impact the wellbeing of society all fall within the rubric of psychology and connects us, in a natural progression, to a concern about human rights.

The field of psychology appears as a powerful force for change, having the potentiality of influencing national legislation, foreign policy, news reporting practices and congressional decisions to invoke war or peace. It also influences the interventions of as psychological concepts became part of mainstream through and psychologist act as part of the political process.

Psychology examines human motivation and learning, personality characteristic, human development and attachment cognitive and sensory processes as well as perceptual biases, subjective distortions, disordered thinking, moral development, emotional nabbing and

dissociation, irrational beliefs, fragmentation of reality and affective tendencies as causes or contributions to human behavior and choice, psychology asks about the nature of humans, attachment and commitment to the ideology of warfare and violence leading to death, destruction and suffering, which has occurred throughout history and continues to occur, psychology, inquires specifically as to whether inner psychological conflicts, conflicting internal strivings, and human emotion vice anxieties, desire and fears in the real world reliably leady to and predict political quarrels involving amend conflict, oppressive practices, and abuses of power, including torture and rape. Additionally, psychologist employ interventions to respond to emotional disequilibrium stemming from trauma to treat post-traumatic stress, adjustment and coping problems, and provide counseling to victim of human rights violations for common disorders of depression and anxiety, empowering victims of foster systemic change.

Psychology has contributed greatly to our understanding of what attracts us to certain outcomes and contingencies and compels us to respond reflexively rather than creatively, as we grow in our ability to interpret and anticipate how our internal mental life of inner world impact upon and interacts with our cultural world, we become better prepared to prevent human rights violations in India and abroad.

References:

1. R. C. Mishra, 'Human Rights and Policing', Authors press, Delhi, 2005
2. Rahul Rai, 'Human Rights and Fundamental Freedom', Authors press, Delhi, 2004
3. Henory E. Gurret, 'General Psychology', Eurasia publishing house, 1982

કેળવણીની સાચી સમજ

ડૉ. અશોક પટેલ
મનોવિજ્ઞાન વિભાગ

કેળવણીકારો, વિદ્વાનો અને ચિંતકો, સંતમહાત્માઓએ કેળવણી સંદર્ભે ઘણી ચિંતા વ્યક્ત કરી, ચિંતન કરીને સમજ આપી છે, છતાં માનવમૂલ્યો દિનપ્રતિદિન ઘટતાં જાય છે, હ્રાસ થતો હોય એમ અનુભવાય છે, ત્યારે એવો સવાલ થાય કે કેળવણી કોને કહીશું ?

કેળવણી એને જ કહેવાય કે જે માનવમાત્રના આંતરિક અને ભાવજગતને સ્પર્શે, જે આપણાં શરીર, મન અને આત્માના અંશોને બહાર લાવી ખીલવી શકે, જે વિભિન્નતામાં એકતાનો સૂર મિલાવે અને અખંડિતતાનું સ્વતંત્ર નિર્માણ કરી શુદ્ધ ચારિત્ર્યનું નિર્માણ કરે. આમ, આત્મસાક્ષાત્કાર દ્વારા કેળવણીના ઉદ્દેશને પામી શકાય, ફલિભૂત કરી શકાય. આ જ સાચી કેળવણી છે.

સાધારણ જનસમુદાયને જીવનસંગ્રામમાં લડવા માટે જે કેળવણી મદદરૂપ ન થાય, જે કેળવણી ચારિત્ર્યબળ ઊભું ન કરી શકે, જે કેળવણી આપણામાં પરોપકારની ભાવનાનું સિંચન ન કરી શકે, જે કેળવણી આપણને નૃસિંહ ન બનાવે, જે કેળવણી સમાજઘડતરની સાથે સાથે ખીલતા આચારવિચાર અને સંસ્કારવિવેક સહિતના સંસ્કૃતિ અને સંસ્કારના ભાવ ઊભા ન કરી શકે તેવી કેળવણીને આપણે શું સાચા અર્થમાં કેળવણી કહીશું ?

આપણને તો એવી કેળવણીની જરૂર છે કે જેના વડે આપણા ચારિત્ર્યનું ઘડતર થાય, મનની શક્તિમાં વધારો થાય, આપણે સ્વાવલંબી બની નિરાશાઓને ખંખેરી નાખીએ અને સૌના સાર્વત્રિક વિકાસનો માર્ગ મોકળો બનાવીએ.

સ્વામી વિવેકાનંદ કેળવણીની વ્યાખ્યા આ મુજબ આપે છે : Education is the manifestation of the perfection already in man. એટલે કે, મનુષ્યમાં રહેલું પૂર્ણત્વનું પ્રગટીકરણ. આમ, મનુષ્યમાં પ્રથમથી જ રહેલી પૂર્ણતાનું પ્રગટીકરણ કરવું તે કેળવણી.

લૌકિક કે આધ્યાત્મિક જ્ઞાન મનુષ્યના મનમાં જ રહેલું છે. તે મનુષ્યના આત્મામાંથી નિષ્પન્ન થાય. તે જે જ્ઞાનને પ્રગટ કરે છે તે જ્ઞાન પહેલેથી જ તેની અંદર પડ્યું હતું. ફક્ત કેળવણીના માધ્યમથી ઉપરના આવરણને દૂર કરતાં તે અધિક જ્ઞાન મેળવી શકે છે.

વિદ્યાર્થીમાત્રના આત્મવિકાસ માટે વાલી કે શિક્ષક તરફથી સમૂચિત મુક્ત અવકાશ મળવો જોઈએ. તેનામાં અપાર મનોવૃત્તિઓ પડેલી જ હોય છે, જે તેને જાતે જ શીખવામાં મદદરૂપ બને છે. પરંતુ, તેને નિષેધાત્મક નહિ, બલ્કે, રચનાત્મક ખ્યાલો વાલી કે શિક્ષકો તરફથી મળવા જોઈએ.

જે શિક્ષણથી માનવીની ઈચ્છાશક્તિનો પ્રવાહ સંયમિત બને અને ફળદાયી બને તેને જ સાચું શિક્ષણ કહેવાય. આપણે સર્વત્ર માનવને 'સાચો માનવ' બનાવે એવી કેળવણી ઝંખીએ છીએ. આમ તો મનની એકાગ્રતા એ કેળવણીનું સારભૂત તત્ત્વ છે. એકાગ્રતાશક્તિ જેટલી પ્રબળ તેટલું કામ સારું, જેના થકી ઉચ્ચ સિદ્ધિ પ્રાપ્ત થાય છે. આત્માના અગોચર પ્રદેશ પર મનની એકાગ્રતા દ્વારા મુનિઓએ યોગ, વિજ્ઞાનનો વિકાસ કર્યો છે. મનને વિશુદ્ધ કરી કેમ કાબુમાં રાખવું એ જ રાજયોગનો વિષય છે, તે જ કેળવણીનો ખરો સાર છે, નહિ કે માહિતીનો ઢગલો.

બાળકોને જન્મથી જ આત્મશ્રદ્ધા કેળવવાની કેળવણી આપવી જોઈએ. ચોક્કસ ધ્યેયપ્રાપ્તિ માટે અડગ આત્મવિશ્વાસ, નિષ્ઠા અને મહેનત જરૂરી છે. વિદ્યાર્થીઓમાં અધ્યયન કરવા માટે સૌપ્રથમ તેનામાં જ્ઞાનપિપાસાની ઝંખના, શિસ્ત, સંયમ અને ખંત કેળવવાં રહ્યાં, જે પાયાગત બાબત છે.

જ્યાં સુધી ઉચ્ચતર ઝંખનાની ખરેખરી અનુભૂતિ ન થાય અને તેમાં સિદ્ધિ મળે નહીં ત્યાં સુધી વિદ્યાર્થીએ તેની નિમ્ન પ્રકૃતિ સાથે નિરંતર લડવું પડશે. સાથેસાથે હૃદયમાં ગુરુ પ્રત્યે શ્રદ્ધા, વિનમ્ર ભાવ વ્યક્તિગત જ્ઞાનના વિકાસ માટે રાખવો પડશે. તે વગર સાચી કેળવણી મળતી નથી.

ભણવું કે ભણાવવા કરતાં કેળવવું અર્થ વિશિષ્ટતા સૂચવે છે. વિદ્યાર્થીનું શુદ્ધ ચારિત્ર્ય એટલે કે આચાર, વિચાર, સંસ્કાર, સંયમ અને શિસ્તની સાથેસાથે વ્યક્તિત્વનું ઘડતર કરે, તેમજ તેની શક્તિ તથા પ્રજ્ઞામાં વધારો કરી જીવનનિર્વાહ માટે આજીવિકા પૂરી પાડે એવું શિક્ષણ અપાય તો તે કેળવણી આપી કહેવાય, બાકી બધું ચલાવ્યું જ એમ માની શકાય.

શ્રી કાકાસાહેબ કાલેલકરના મતાનુસાર કેળવણી કહે છે : હું સત્તાની દાસી નથી, કાયદાની દીકરી નથી, વિજ્ઞાનની સખી નથી, અર્થશાસ્ત્રની બંદી નથી. હું તો ધર્મનું પુનરાગમન છું. મનુષ્યનાં હૃદય-બુદ્ધિ તેમજ તેની તમામ ઈન્દ્રિયોની સ્વામિની છું. માનવશાસ્ત્ર અને સમાજશાસ્ત્ર એ બે મારા પગ છે. કળા અને હુનર એ બે મારા હાથ છે. વિજ્ઞાન મારું મસ્તિષ્ક છે, ધર્મ મારું હૃદય છે. નિરીક્ષણ અને તર્ક મારી આંખો છે. ઈતિહાસ મારા કાન છે. ઉત્સાહ અને ઉદ્યમ મારાં ફેફસાં છે. ધીરજ મારું વ્રત છે. શ્રદ્ધા મારું ચૈતન્ય છે. આવી હું કેળવણી જગત્ધાત્રી છું. મારી ઉપાસના કરનાર વ્યક્તિ ક્યારેય કોઈનો પણ ઓશિયાળો નહિ રહે.

ડૉ. સર્વપલ્લી રાધાકૃષ્ણન્‌ના મતે કેળવણીની વિભાવના માનવનિર્માણકારી શિક્ષણની છે. તેઓ માત્ર કુશળ કારીગરો કે તજ્જ્ઞો નહિ, પરંતુ શિક્ષણ થકી સભ્ય માનવસમાજનિર્માણ થાય, સાથેસાથે જ્ઞાન અને કૌશલ્યનું જ નહિ પણ માનવતા અને સદ્‌ગુણોનું ચણતર કરે તે સાચી કેળવણી એમ તેઓ માને છે.

શ્રી રવીન્દ્રનાથ ટાગોર કેળવણીની સાચી સમજ આપતાં જણાવે છે કે પ્રકૃતિનું અનુસરણ, ક્રિયા દ્વારા શિક્ષણ, જીવન દ્વારા શિક્ષણ, રમત દ્વારા શિક્ષણ, સર્જનાત્મક પ્રવૃત્તિઓ દ્વારા શિક્ષણ, બોધાત્મક તથા વિચારોત્તેજક શિક્ષણ જેવાં તત્ત્વોથી સાચી કેળવણી મળે.

મહાત્મા ગાંધીજી જણાવે છે કે આપણે જ્યાં જ્યાં નજર કરીએ છીએ ત્યાં ત્યાં કાચા પાયા પર ભારે ચણતર કરી મૂકેલું જોવા મળે છે. કેળવણીનો પાયો મજબૂત કરવા માટે ભગીરથ, અથાગ પ્રયત્નો સાચી દિશામાં કરી તન, મન, ધન અને આત્માનું સ્વાર્પણ કરવું રહ્યું.

સ્વામી વિવેકાનંદ જણાવે છે કે હૃદય અને આત્માની પવિત્રતા એ જ્ઞાનપ્રાપ્તિ માટે તથા જ્ઞાનવિતરણ માટેની પ્રાથમિક અને મુખ્ય જરૂરિયાત છે. જે દેશમાં ગુરુ-શિષ્ય વચ્ચે શ્રદ્ધા, વિનમ્રતા અને પૂજ્ય ભાવનો સંબંધ નથી ત્યાં ગુરુને ફક્ત વ્યાખ્યાતા અને શિષ્યને ઉપભોક્તા જ માનવો જોઈએ. કાર્ય પૂરું થતાં તે બન્ને છૂટ્ટા પડે છે.

આમ, કેળવણી અંગેની સાચી સમજ અને પોતપોતાના અનુભવનીય ખ્યાલોને મહાનુભાવોએ પોતપોતાની રીતે દર્શાવ્યા છે. ખેરખર વર્તમાન સ્થિતિ આ સંદર્ભે શરમજનક છે. આમ તો સૌ કોઈના સહિયારા પ્રયત્નોથી શિક્ષણની સાચી દિશા અને દશાનો ઉકેલ લાવી શકાય, અને તે માટે જેનું આખું જીવન કેળવણીની વ્યાખ્યા કે સમજને ચરિતાર્થ કરવામાં સાધનામય કે તપ સમું બની ગયું છે તેવા વંદનીય પ્રેરણાદાયી મનુષ્યોના બહોળા અનુભવોનો નિચોડ મેળવી સાચી કેળવણી સમાજનો દરેક નાગરિક મેળવી શિષ્ટ સમાજરચનાની ઈંટ માંડી શકે, સાથેસાથે આજીવિકા મેળવી તંદુરસ્ત જીવનનિર્વાહ કરી વિકાસની કેડી કંડારી ધન્યતા અનુભવી શકે અને તેથી વ્યક્તિગત વિકાસ સધાતાં સમગ્ર રાજ્ય અને રાષ્ટ્રનો વિકાસ થાય તેવી કેળવણીની ઝંખના ક્યારેય અસ્થાને ન લેખાય.

Balakathamala: A study

Dr. Nehal Pandya
Sanskrit Department

Introduction:

Literature plays very significant role in emotional and intellectual growth of children. It is the logic which has motivated many litterateurs of almost all languages and in all the ages to create literature for them. Children are more sharp and have more grasping ability of learning language. Literature gives ventilation to their emotions and thereby helps in developing perfect communication skill in children. This literature has progressed a lot in regional languages of India and foreign language also. So curiosity arises to know what the contribution of the writers of classical language like Sanskrit, is in creating literature for children. Among various forms of literature, prose has been written in ample.

Prose literature for children has definitely a glorious past. Vishnu Sharma's Panchtantra (c. prior to 6th A.D.), Narayan Bhatta's Hitopadesa (c. 12th A.D.), Gunadhya's Brhatkatha, Somdevabhatt's Kathasaritsagar, Ksemendra's Brihatkathamanjari, Purnabhadra and Yasodhara's Tantrakhyana etc are the works, though written with the aim of giving moral teachings to every human beings, they mainly educate the children in particular. Panchtantra has appeared today in different versions and translations, in more than 60 languages of the world and more than 200 translations and transcreations are available. Jataka in Pali also contains numerous animal stories, Animal stories are basically the folk-tales which have its root in the basic human nature of getting pleasure out of listening and telling the tales. Similarly Aesop's fables are also available from Greek. From our past history of literature for children in his observed that short stories have always remained very suitable medium to educate and entertain children.

The concept of literature for children, i.e. Sisusahitya or Balasahitya is not clear in the field of Sanskrit literature. This is one of the most neglected areas of the creative literature in Modern Sanskrit. It has been mixed with the general literature. Most unfortunate part is that this area has not got a distinction. In comparison with the writers of regional languages, the modern writers have not taken keen interest to develop this area. But in glorious past the writers like

Vishnu Sharma have given us monumental works like Kathasaritsagara, Pancatantra, Vetalapancavimasite, which have appeared today in different versions and translations. The modern writers of Sanskrit should not forget this glorious past. Literature is available today either in the form of prose and poetry or drama and they are mixed with the general literature. All those works have not received any independent identity. A rapid survey of the magazines and books make us well aware of the fact that there is a good amount of literature which can be categorized as the literature only for children (Balasahitya or Sisusahitya).

About Storybook:

Balakathamala is also a one of the children literature in Sanskrit. It is a collection of 25 moral Sanskrit stories. The original version was in Kannada language. The present collection contains sixteen stories, taken from original Balakathamala and nine stories are new one.

The 25 stories were written by shri Vagshvari Shivam in Sanskrit and translated by me in English for the benefit of the readers. It contains 25 very small stories preaching morals, values such a cleverness of mind, evil of ego, control of senses, justice, love for people and nation, never ending endeavor, danger of vices, mutual understanding, pity, public service ahead of personal benefit, forgiveness, to make efforts till goal is not achieved, taking decision only after pondering about its results, to make efforts without any sort of reward, renunciation, honesty etc.

Since this book has been prescribed as text book and its prints were not available, it is got reprinted with lucid translation in English for the benefits of the students by me.

The language of these 25 moral stories is very simple with very small sentences. The stories not only describe the subject matter but use conversational parts also which makes the reading of stories very much interesting for the children.

The gem of thing is that each stories easily and clearly preaches about the importance of virtues and disadvantage of vices in life.

The story चतुरो गणेशः describes that how clever Ganesh wins the race at orbiting the earth by just orbiting his parents. As the entire world is within the parents only, this shows cleverness of Ganesh.

The story तुलधारः, the writer shows that the virtue can't be obtained by terrified penance only but one can obtain even staying at home as the merchant had obtained with the help of balance.

The story व्यासो जैमिनिश्च tells au that expectation attract even scholars also. It reminds us

आशानाम् मनुष्याणां कश्चित् आश्चर्यशृंखला ।
यया बद्धो प्रधावन्ति मुक्तास्तिष्ठन्ति पङ्गुवत् ॥

The story धीरमाता विदुला preaches us that the efforts with proper planning gives expected results. As the war against sindhuraj was won by Sanjay as advised by her mother Vidula.

The story न्यायनिष्ठः श्रीरामः preaches us the appropriate justice with all living beings on the earth.

The story रामनाममहिमा tells the importance of the name sri lord Ram. Having written the name of Rama on the stone by monkeys, it becomes floated on the water of the sea.

The story राजा भगीरथः tells the virtue of unending efforts to achieve goal and resulted into achievements of desires.

The story राजा वेनः tells us that excessive wickedness is for self-destruction. As king Ven harassed his people and sages, so, due to his wrong behavior he was killed by the sages only.

The story शीलवान् प्रह्लादः, as we all very well know about प्रह्लाद and his virtues, this story tells about the religion, truth and wealth dwells where there is virtue.

The story of बाल शङ्करः is about the merciful nature of child Shankar. Shankar goes for begging food to a house. A woman in that house got distressed thinking that she has no food except a single piece of grain to give to Shankar and she wept. Considering the poor state of the woman, Shankar became full of mercy and prayed Goddess Lakshmi for her poorness. Goddess Lakshmi pleased with Shankar's prayer and showered the gold at the home of that poor lady.

Conclusion:

These, as mentioned above, all the stories are mere effective by their values as reflected in them, which teach us the high values of life for the better living in the society. Children should be fed on that literature which would enable them to face reality bravely and not encourage

them to seek easy escapes from life. These type of literature entertains to educate, i.e. to tone up the imagination, refine the emotion and sharpen the intellect of the child and by doing so to teach him how to live like a man.

Refrences:

1. Sanskrit Prose Literature of Modern Period, Published by Arvachina Sanskrit Sahitya Parisad, Vadodara, 2011
2. Balakathamala, (in Sanskrit by Vagiswari Shivarama) translated by Nehal Pandya, Arvachina Sanskrit Sahitya Parisad, Vadodara, 2013

बेटियाँ

अस्मिता पंडया
टी.वाय.बी.ए.

माँ–बाप की ईबादत का
अंजाम होती है बेटियाँ
हर जख्म का मधुर सा
मल्हम होती है बेटियाँ
पूरा परिवार सब कूछ
बेटे पर न्यौछावर करता
कर्फ जानते हुए भी खुश
रहना जानती है बेटियाँ
भरे समाज में कहेती है माँ
'मेरी गुडियाँ, मेरी गुडियाँ'
पर घर में तो बेटे को
प्यार देते देखती है बेटियाँ
कभी तो कोई कदर करेगा
ये सोचकर जीती है बेटियाँ
गहरा जख्म भीतर छूपाये
चूप चूप रोती रहेती बेटियाँ
बारिस के पानी में
आंसु बनकर बह जाती है बेटियाँ

મધ્યકાલીન ગુજરાતી જીવનરસ સંદર્ભે 'વસંતવિલાસ' : એક અભિનવ આયામ

પ્રો. નિસર્ગ આહીર
ગુજરાતી વિભાગ

જીવન હોય કે સાહિત્ય, મયકાલીન ગુજરાત અનુપમ ઉલ્લાસથી સભરસભર છે. નવરસથી સૌંદર્યમંડિત અને ષડ્રસથી પુષ્ટ ગુજરાતી પ્રજાએ સદીઓથી રંગરાગ અને ભાતીગળ ભવ્યતાને જીવનનો વિભાવ બનાવી અદ્ભુતરસિક આયામો અંકે કર્યા છે. સંગીત, ચિત્ર, શિલ્પ અને સ્થાપત્ય એ પાંચ લલિત કલાઓનો જે વારસો ઉપલબ્ધ છે એ આશ્ચર્યજનક છે અને એની બહુવિધતા માન ઉપજાવે છે. આ ઉપરાંત કસબ-કારીગરીયુક્ત ચીજવસ્તુઓ, વેશભૂષા અને ભરતગૂંથણની પરંપરા, ખાણીપીણીની સમૃદ્ધિ, રીતરિવાજોની વૈવિધ્યસભર શૃંખલા, મેળાઓ, ઉત્સવો, તહેવારો અને પર્વોની ઉજવણી ઈત્યાદિ પર સાર્વત્રિક દૃષ્ટિપાત કરીએ તો ગુજરાતી પ્રજાની સૌંદર્યભાવના આશ્ચર્યચકિત કરી દે છે. નિરતિશય આનંદ અને ઉલ્લાસ જાણે ગુજરાતી પ્રજાનો જીવનમંત્ર હતો.

શ્રી ક. મા. મુનશીએ વર્ષો પહેલાં કહેલું કે મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યમાં ઉછળતા જીવનનું કચ્ચરિયું કરવામાં આવ્યું છે. પછીથી શ્રી મનુશીનું આ વિધાન મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યની એક લાક્ષણિકતા તરીકે, એક ખામી તરીકે સ્વીકૃત થતું રહ્યું છે. એવો મત પ્રવર્તે છે કે મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યમાં બોધ, ઉપદેશ, વૈરાગ્યને પ્રેરક એવા ધાર્મિક સાહિત્યનું બાહુલ્ય હોઈ, જીવનના ઉલ્લાસને અવગણવામાં આવ્યો છે. પરંતુ, અનેક સંશોધનો, પ્રકાશમાં આવેલી હસ્તપ્રતો, અન્ય વિદ્યાશાખાઓમાં થયેલાં સંશોધનોને આધારે એમ કહી શકાય કે ગુજરાતના મધ્યકાલમાં લોકોનું જીવન અનેક રસથી ભરપૂર હતું. એમનો જીવનરસ સાહિત્ય, અનેક કલાધારાઓ અને જીવનરીતિમાં વ્યક્ત થયો છે.

મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યનો સમયગાળો આઠસો-સાડા આઠસો વર્ષનો છે. આ લાંબા સમયગાળા દરમિયાન ગુજરાતની પ્રજાએ અનેક પ્રભાવો, પરિબળો ઝીલીને નિજી નિરાળી સમૃદ્ધ જીવનશૈલી વિકસાવી હતી. તત્કાલીન ગુજરાતી જીવન કુંઠિત કે એકાંગી નહિ પણ સર્વાંગી અને ઊર્ધ્વગામી હતું એમ અનેક તથ્યને આધારે કહી શકાય છે. જીવનનાં તમામ પાસાંઓને એકસાથે મૂકીને વ્યાપકતાથી જોઈએ તો, મધ્યકાલીન ગુજરાતના જીવનમાં ઉલ્લાસનો અભાવ હતો એમ કહી શકાશે નહિ. ઊલટાનું, એમ કહેવું જોઈએ કે એ સમયાવધિ જીવનરસની સર્વગામી સમૃદ્ધિથી સભરસભર હતી.

માત્ર સાહિત્યની જ વાત કરીએ તો રાધાકૃષ્ણના પ્રેમ વિષયક બારમાસીઓ, અસાઈતના ભવાઈવેશો, નરસિંહ મહેતાની શૃંગારરસની રચનાઓ, પ્રેમાનંદનાં આખ્યાનો, શામળની પદ્યવાર્તાઓ ઈત્યાદિમાં જીવનનો ઉલ્લાસ ભરપૂર

રીતે વ્યક્ત થયો છે. જૈન સાહિત્યમાં પણ મુખ્ય રસ તરીકે શૃંગાર હોય એવી અનેક રચનાઓ છે. આ તમામની સુદીર્ઘ યાદી તૈયાર થઈ શકે. એ ખાસ ઉલ્લેખનીય છે કે એકલા નરસિંહ મહેતાની કવિતાને એની સમગ્રતામાં, જીવનરસની પૂર્ણતાના સંદર્ભે હજી મૂલવવાની બાકી છે. નરસિંહની એક રચના જોઈએ :

બપૈયા ! તું પિયુને કાં રે સંભારે ?
અબળાનાં રુદે હોય અતિ કોમળ, બોલને બાણે કાં મારે ?
અરધ રજની ગઈ રુદન કરંતાં, શબ્દ સુણી સુણી તારો;
બાપૈયો નહિ, તું ખરો પાપૈયો, જનમનો વેરી અમારો.
પંખીડા ! તું પરપીડ ન જાણે, ગુણવંત ! કાં થયો ઘેલો ?
નરસૈયાચો સામી મંદિર પધારે, ત્યાંહાં તું બોલને વહેલો.

મીરાંબાઈની કવિતામાં કૃષ્ણપ્રીતિ કેન્દ્રમાં છે. એ પ્રીતિ નિમિત્તે જીવનના અનેક સૂક્ષ્મકોમલ અને મનોહર ભાવ પ્રગટ થયા છે :

ઓ આવે હરિ હસતા, સજની ! ઓ આવે હરિ હસતા.
મુજ અબલા એકલડી જાણી, પીતાંબર કેડે કસતા.
પચરંગી પાઘ કેસરિયા રે વાઘા, ફૂલડાં મહેલે તોરા;
મારે આંગણીએ દ્રાખ બીજોરાં, મેવલે ભરાવું તારા ખોળા.
પ્રીત કરે તેની પૂઠ ન મેલે, પાસેથી શે નથી ખસતા ?
મીરાંબાઈ કે પ્રભુ ગિરિધરના ગુણ, હાં રે વા'લો હૃદયકમળમાં વસતા.

ગુજરાતી સાહિત્યની શૃંગારરસની, કામશાસ્ત્રની કેટલીક રચનાઓ વિશે ભાગ્યે જ વાત થાય છે. બિલ્હણે 'ચૌરપંચાશિકા' નામની શૃંગારરસથી ભરપૂર સંસ્કૃત કૃતિ સર્જી એના અનુવાદ-અનુકરણરૂપે જ્ઞાનાચાર્યે 'બિલ્હણપંચાશિકા' અને 'શશિકલાપંચાશિકા' નામની શૃંગારરસની કૃતિઓની રચના કરી છે. કવિ સારંગે આ જ વિષય પર 'બિલ્હણશશિકલા ચોપાઈ' નામની કૃતિ રચી છે. શામળની 'રૂપાવતી' પણ આવી જ રચના છે. આ સર્વમાં નિર્બંધ શૃંગાર છે. અજ્ઞાત કવિની રચના 'શશિકલાકાવ્ય'માં શશિકલાનો સંયોગ શૃંગાર સુપેરે નિરૂપાયો છે :

દેહ ધરી દર્પણ એક વાર, કરવા માંડયા મુજ શણગાર;

ગુંથી શીશ મને વરત્યો રંગ, સકલ શણગાર સજાવ્યા અંગ.
કાજળ નયને આંજી કરી, સિંદુરે મુજ સેંથો ભરી;
પ્રેમસહિત પહેરાવ્યું ચીર, વિપ્ર વિના પીઉં નવ નીર.
એકવાર વિપરીત સંયોગ, મનગમતો તે કીધો ભોગ;
સુણી વાત સખી લાજી ખરી, હસી છેડો મુખ આગળ ધરી.

વાત્સ્યાયનના ‘કામસૂત્ર’ ઈત્યાદિ ગ્રંથો દ્વારા ભારતીય કામશાસ્ત્ર સમૃદ્ધ છે. પણ ગુજરાતમાં કામશાસ્ત્રની બે અદ્‌ભુત કૃતિઓ લખાઈ છે એની વાત કરવામાં આવતી નથી. જૈનાચાર્ય શ્રી નર્બુદાચાર્ય વિરચિત ‘કોકશાસ્ત્ર’ અને આનંદ વિરચિત ‘કોકસાર’ એ બન્ને કૃતિઓ ‘રતિરહસ્ય’ની પરંપરાને અનુસરતી કામશાસ્ત્રની કૃતિઓ છે. નર્બુદાચાર્ય યૌવનનું મહત્ત્વ દર્શાવતાં કહે છે :

ધન ગયો વલિ સંપજેં, મેઘ ગયો વરસંત;
યૌવન ગયો ન સંપજેં, જુઓ વિચારી સંત.
યૌવન લાહો લીજીઈ, જિહાં લગેં યૌવન હોય;
યૌવન ગયો વિમાસઈ, જીવ અભિલાષા સોઈ.
યૌવનની ગત જલ અંજલી, કીડી કણ મેલંત;
મધુમાખી સંચઈ ઘણું, પિણ જતન કરંતાં જંત.
એહવું યૌવન ચંચલું, જતન કરંતાં જાય;
કવિ નરમદ ઈમ ઉચરેં, લાહો લીજે ભાય.

કવિ આનંદ દ્વારા રચિત ‘કોકસાર’માં ચાર પ્રકારની નાયિકાઓમાંની એક એવી પદ્મિનીનાં લક્ષણો આ પ્રમાણે આપવામાં આવ્યાં છે :

પદમિનિ ચંપક બરણ, તન અતિ કોમલ સબ અંગ;
ચિહૂં ઓર ગુંજત ભ્રમર, નિમિષ ન છોડત સંગ.
અતિ કોમલ મન અતિહિ તન, માધુરતા મુખ વૈન;
ઉજ્જલ ચીર પરમલ ધરે, લાજવંત હૈ નૈન.

આ ઉપરાંત જેમાં જીવનનો ઉલ્લાસ એની સમગ્રતામાં વ્યક્ત થયો છે એવી માધવકૃત 'રૂપસુંદરકથા' અને શિવદાસકૃત 'કામાવતી'ને પણ ખાસ યાદ કરવી પડે. સોળમી સદીના કવિ શિવદાસકૃત 'કામાવતી' સાદ્યંત જીવનનો ઉલ્લાસ નિરૂપતી કૃતિ છે. એમાં કામાવતી અને કરણના રસિક દામ્પત્યજીવનનું ચિત્ર જુઓ :

રાતદિવસ રેહે તે ઘરમાંહ, ક્રીડા કરે મનગમતી તાંહ;
નિત નિત અધિકો વાધે સ્નેહ, રાણીને મન સબલો નેહ. ૬૦૩
અધખણ દૃષ્ટ ના મૂકે પાસ, બેહુને મન સબલો હોલાસ;
એક પોહોર પછેડી ભરે, ત્રણ પોહોર તાં ક્રીડા કરે. ૬૦૪
પતિ આગળ સંગીત બહુ ગાયે, મધુર સ્વરે કરી વેણા વાય;
નિત નિત ગાન તે કરતાં સોય, રાજભોવનથી મહાસુખ હોય. ૬૦૫
રાતદિવસ એમ કરતાં જાય, નરનારી મન હરખ ન માય;
જમ જમ કરણકુંવરને ગમે, નાનાવિધ આસણ બેહુ રમે. ૬૦૬
પાન ફુલ બહુ મેવા પેર, જે જોઈએ તે પુરણ ઘેર;
હાસવિનોદ કરે અતિ ઘણો, સ્રીને પ્રેમ ઘણો પીઊ તણો. ૬૦૭

સત્તરમી સદીમાં કવિ માધવે 'રૂપસુંદરકથા'ની રચના કરી એ પ્રેમનું સુમધુર રૂપ નિરૂપતી હૃદ્ય કૃતિ છે. એમાં વિરહની ઘટ્ટતા-તીવ્રતા રૂપાના મુખે આ રીતે વ્યક્ત થાય છે :

દિવસ રાત્રિ થઈ યુગ જેવડી,
તુજ વિના મુજને ન ગમે ઘડી;
વિરહસર્પિણી કાલ જશી નડી,
મુજ હૃદયે પણ વીજ ન શે પડી ?
મલયચન્દનલેપ મુને દહે,
અતિ મનોહરતાયુત તે સહે;
કુસુમ સર્વ જે વૃશ્ચિક થૈ ડસે,
મદન દુષ્ટ ખરો મુજને કસે.

આ સંદર્ભમાં, શ્રી હસુ યાજ્ઞિક દ્વારા લખાયેલ બે પુસ્તકો 'મધ્યકાલીન ગુજરાતી પ્રેમકથાઓ : એક અભ્યાસ' અને 'કામકથા' જોવા જેવાં છે, જેમાં જીવનના ઉલ્લાસ અને પ્રેમતત્ત્વના વૈવિધ્ય વિશે વિસ્તૃત માહિતી મળે છે.

મધ્યકાલીન ગુજરાતમાં લોકોર્મિએ નિર્મેલી અને કંઠોપકંઠપરંપરા દ્વારા દીર્ઘ કાળપર્યંત લોકોને આહ્લાદ આપી જીવનરસ પૂરો પાડનારી લોકસાહિત્યની સર્વકાલીન સમૃદ્ધ સરવાણી વહી છે. લોકકથાઓ, દુહાઓ, ગીતકથાઓ, લોકગીતો, હાલરડાં ઈત્યાદિમાં ગુજરાતી જીવનની બહુઆયામી ભાતીગળતા પ્રતિબિંબિત થઈ છે. શ્રી ઝવેરચંદ મેઘાણી દ્વારા સંપાદિત થયેલ 'સોરઠી ગીતકથાઓ'માંથી પસાર થઈએ કે 'રઢિયાળી રાત'ને અવલોકીએ તો જીવનના ઉલ્લાસની અવશ્ય પ્રતીતિ થશે. એક લોકગીત જોઈએ :

પાના પાનાને ઉડાડી મેલો રે પાંદડું પરદેશી.
મારો સસરો આણે આવ્યા હો પાંદડું પરદેશી.
ઈ પીતળિયું ગાડું લાવ્યા હો પાંદડું પરદેશી.
ઈ ગાડાની ચૂકું લાગે હો પાંદડું પરદેશી.
મારા જેઠ તે આણે આવ્યા હો પાંદડું પરદેશી.
ઈ ખોખલું ગાડું લાવ્યા હો પાંદડું પરદેશી.
ઈ ગાડે બેસી નહિ જાઉં હો પાંદડું પરદેશી.
મારો પરણ્યો આણે આવ્યા હો પાંદડું પરદેશી.
ઈ તો ઝાંપેથી ઝરડું લાવ્યા હો પાંદડું પરદેશી.
ઈ ઝરડે બેસી જઈશ હો પાંદડું પરદેશી.

જયમલ્લ પરમાર દ્વારા સંપાદિત થયેલ 'દુહો દસમો વેદ' ગુજરાતના જીવનરંગોનું બાહુલ્ય પ્રગટ કરનાર દુહાઓનો સમૃદ્ધ ગ્રંથ છે. લોકસાહિત્યમાળાના જે ગ્રંથો છે એનું અધ્યયન કરતાં પણ મધ્યકાલીન જીવનની અનેકસ્તરીય શૈલીનો ખ્યાલ આવે છે. ગુજરાતી પ્રજામાં જીવનનો ઉલ્લાસ એની સમગ્રતામાં સદીઓથી સતત વહ્યા કર્યો છે. જીવનનો ઉલ્લાસ જેમાં પ્રગટ થાય છે તે પ્રેમભાવ, શૌર્ય, વીરતા, ઉત્સાહ, આનંદપ્રમોદ ઈત્યાદિના અનેક સંદર્ભોની એક દીર્ઘ આવલિ હજુ પણ ઉપલબ્ધ છે. જેમાં ગુજરાતી લોકજીવનનું એક હજાર વર્ષ પૂર્વેનું બહુઆયામી અનેકસ્તરીય ચિત્ર સાંપડે છે એવા દુહાઓ હેમચંદ્રાચાર્યે સંપાદિત કર્યા છે એનાં બે ઉદાહરણો જોઈએ :

बिट्टीए मइँ भणिअ तुहुँ मा करु वङ्की दिट्ठि।

पुत्ति सकण्णी भल्लि जिवँ मारइ हिअइ पइट्ठि ॥

અર્થાત્, હે દીકરી ! મેં તને કહ્યું કે વાંકી નજર ન કર. હે પુત્રી ! જેમ અણીદાર ભાલું હૃદયમાં પ્રવેશીને મારે છે તે જ રીતે બીજાના હૃદયમાં પ્રવેશેલું તારું દૃષ્ટિરૂપ ભાલું મારે છે.

पिअसंगमि कउ णिद्दडी पिअहा पराक्खहा केवँ ।

मइँ बिण्णि वि विण्णासिआ णिद्द ण एवँ ण तेवँ ॥

અર્થાત્, પ્રિયનો સમાગમ હોય ત્યારે નિદ્રા ક્યાથી ? પ્રિય પરોક્ષ હોય ત્યારેય નિદ્રા ક્યાંથી ? મેં તો બેય રીતે નિદ્રા ગુમાવી છે. નથી આમ નિદ્રા કે નથી એમ નિદ્રા.

લોકસાહિત્યમાં, દુહાઓમાં લોકજીવનનો આ ઉલ્લાસ અદ્યપર્યંત નિરૂપાતો રહ્યો છે. ગુજરાતનું દુહાસાહિત્ય ખૂબ સમૃદ્ધ છે. એમાં જે જીવનરસ આકારિત થયો છે એનાં બે દૃષ્ટાંત જોઈએ :

પ્રીતમ કાગદ ક્યા લીખું, જો કુછ અંતર હોય;

તુમ હમ જીવડા એક હૈ, દેખન કે ધડ દોય.

દિન ગણતાં માસ ગયા, વરસે આંતરિયા;

સુરત ભૂલી, સાયબા ! ના મે વીસરિયા.

આ સર્વનો અર્થ એ જ છે કે મધ્યકાલીન સાહિત્યમાં જીવનનો ઉલ્લાસ નથી કે લોકોના જીવનનું શુષ્ક હતું એમ નહીં કહી શકાય. સાહિત્ય સિવાયની કલાઓ વિશે વાત કરીએ તો સંગીતક્ષેત્રે નરસિંહ મહેતા, મીરાંબાઈ, દયારામ એ બધા બહુ જ આગળ હતા. એમની સંગીતની તાકાત શબ્દસૌંદર્યની સમાંતરે હતી, એટલે સદીઓ સુધી લોકોના કંઠે એમની રચનાઓ જળવાઈ રહી. પાનબાઈ, ગંગાસતી, રવિસાહેબ, ભાણસાહેબ વગેરેનાં ભજનો ઈત્યાદિ લોકકંઠમાં સચવાયાં હોય એમાં એમની સંગીતકલાની શક્તિ પણ એટલી જ જવાબદાર છે. સંગીતકાર તરીકે તાનારીરીની પ્રસિદ્ધિ પણ સુવિદિત છે. અનેક દેશીઓ, રાગ, ઢાળનું વૈવિધ્ય અચંબો પમાડે તેવું છે.

મનોરંજન માટે ભવાઈ, માણભટ્ટો, ગરોડા, ભજનિકો, મીરો, ભરથરીઓ ઈત્યાદિનો સમૃદ્ધ વારસો હતો. રાસ-રાસડા, ગરબા, ઈત્યાદિનાં પ્રદેશભેદે અનેક નૃત્યસ્વરૂપો હતાં. ઢાઢીલીલા અને કીતર્નમંડળી ગામેગામ હતાં.

સ્થાપત્યકલા મંદિરો, તોરણો, કિલ્લાઓ, વાવ, મસ્જિદો, મકબરાઓ, દરવાજાઓ ઈત્યાદિ રૂપે સમૃદ્ધ બની છે. સોમનાથ, દ્વારકા, મોઢેરા, પાટણ, વડનગર, ઘૂમલી, પોળો, કલેશ્વરી, ડભોઈ, શામળાજી, અમદાવાદ, ચાંપાનેર વગેરે સ્થળોએ મધ્યકાલીન સ્થાપત્ય અને શિલ્પના ખૂબ જ કલાત્મક નમૂનાઓ કે અવશેષો છે.

ગુજરાતની લઘુચિત્રકલા વિશેષ નોંધનીય છે. પશ્ચિમ ભારતીય શૈલી તરીકે ઓળખાતી ચિત્રકલાનાં મૂળ ગુજરાતમાં છે. પ્રારંભે જૈન અને પછી જૈનેતર વિષય લઈને ગુજરાતમાં ખૂબ જ સમૃદ્ધ કહી શકાય તેવી ચિત્રકલા વિકસી અને સર્વપ્રિય બની. 'બાલગોપાલસ્તુતિ', 'ગીતગોવિંદ', 'ચૌરપંચાશિકા', 'દુર્ગાસપ્તશતી', 'કલ્પસૂત્ર', 'વસંતવિલાસ', 'કાલકાચાર્યકથા' ઈત્યાદિની સુદીર્ઘ ચિત્રાવલિઓ ગુજરાતમાં તૈયાર થઈ હતી. અનેક સચિત્ર પ્રતો ગુજરાતમાં નિર્માઈ અને છેક ઓગણીસમી સદી સુધી તૈયાર થતી રહી. ગુજરાતના કેટલાય ચિત્રકારો પછીથી મુઘલ ચિત્રકલાના મુખ્ય ચિત્રકારો તરીકે અકબર અને જહાંગીરની ચિત્રશાળાઓમાં નિયુક્ત થયેલા. આ ઉપરાંત ભીંતચિત્રોની પણ કમાંગરી, સલાટી એવી અનેક શૈલીઓ વિકસી, જેના નમૂના હજી પણ કેટલાંક મંદિરો, ઘરો અને હવેલીઓ વડોદરા, શિહોર, જામનગર, અંજારમાં જોઈ શકાય છે.

ગુજરાતમાં કાષ્ઠકલા ખૂબ જ સમૃદ્ધ હતી. બેનમૂન કહી શકાય એવાં મંદિરો, ઘરો અને હવેલીઓ કાષ્ઠકલાને હજી પણ સાચવી રહ્યાં છે. અમદાવાદ, સુરત, ખંભાત, વડનગર ઈત્યાદિની લાકડાની હવેલીઓ આજે પણ એટલી જ પ્રસિદ્ધ છે.

ગામેગામ માટીકામ અને લીંપણના, ધોળચૂના અને ગેરુના અજબ ખેલ ગ્રામનારી રચીને ઘરને ચિતર-આળેખ ઈત્યાદિથી રળિયામણું બનાવતી. કાચ અને રંગબેરંગી કાગળનો ઉપયોગ કરી અવનવી ભાતો રચવામાં આવતી. પટારા, મજૂસ, કોઠી-કોઠલા, દળવાની ઘંટી ઈત્યાદિ પ્રત્યેક ઘરના શણગારો હતા. ચંદરવા, ચાકળા, ટોડલિયાં, તોરણ એ દરેક ઘરની શોભા હતી. તાંબાપિત્તળનાં ચોખ્ખાં કરેલાં વાસણોની માંડ કે કાંધી ગ્રામનારીનો આગવો કસબ હતી.

વસ્ત્રવણાટ, રંગકામ અને ભરતગૂંથણમાં ગુજરાત સમગ્ર વિશ્વમાં અદ્વિતીય રહ્યું છે. પાટણનાં પટોળાં, જામનગર અને કચ્છની બાંધણી, સુરતની જરી, અમદાવાદ-ધોળકાની જરદોશી, બન્નીની શાલ, સૌરાષ્ટ્ર-કચ્છનું ભરતગૂંથણ અને મોતીકામ ઈત્યાદિ ખૂબ જ પ્રસિદ્ધ હતાં. પાટણનાં પટોળાં સમગ્ર વિશ્વમાં બેનમૂન હતાં-છે.

ભાલાં, તલવાર, જમૈયો, કટાર, સૂડી ઈત્યાદિની અનેક ભાતો હતી. ખેતીનાં ઓજારોમાં ખાસ્સું વૈવિધ્ય હતું. દરેક ગામના સુથારો, લુહારો, મોચીઓ, દરજીઓ, વણકરો એ ખરા કસબીઓ હતા. એટલે નાનામાં નાની ચીજવસ્તુઓને પણ નવા નવા ઘાટ આપ્યા વગર, ચિતરામણ કે કોતરણી કર્યા વગરના ન છોડતા. દરેક વપરાશની ચીજ ખરા અર્થમાં કલાકસબનો એક નમૂનો જ બની રહેતી. કંસારાઓએ આપેલા તાંબા-પિત્તળ-કાંસાના વાસણોના ઘાટ અત્યંત રમણીય હતા.

ગુજરાતની પ્રજા પણ જીવનરસથી છલકાતી હતી. આનંદ કરવો, મોજમજા કરવી, પર્વો-પ્રસંગો ઉજવવા એ એમનો સ્વભાવ હતો. પ્રેમ, શૌર્ય, ઉદારતા, વીરતા, દાતારી, ખુમારી, સ્વાભિમાન, આશ્રયધર્મ, સાહસ, ઉદ્યોગ-ઉદ્યમ

ઈત્યાદિ ગુજરાતી પ્રજાનાં આગવાં સ્વભાવ-લક્ષણો હતાં. મેળાઓ, પ્રથાઓ, તહેવારોની ઉજવણી, લગ્નાદિ પ્રસંગોનું માહાત્મ્ય, રીતરિવાજો દ્વારા આપણને એની પ્રતીતિ થાય છે. હોળી, દિવાળી, ઉત્તરાયણ જેવા તહેવારો; તરણેતર, માધવપુર ઈત્યાદિના મેળાઓ; પદયાત્રાઓ; પરિક્રમાઓ; યાત્રાઓ; તીર્થસ્થાનોનાં દર્શન ઈત્યાદિનું અનેરું વૈવિધ્ય હતું ગુજરાતમાં. લોકોના પહેરવેશ, ઘરેણાંમાં પણ ખૂબ જ વિવિધતા અને નાવીન્ય છે. અહીંની રસોઈકલા સમગ્ર વિશ્વમાં અનોખી અને સમૃદ્ધ રહી છે. આખ્યાનોમાં કે ધાર્મિક પદાવલિઓમાં આવતા થાળ ઈત્યાદિમાં ભોજનની ભવ્ય પરંપરા જોઈ શકાય છે.

આમાનું, શિલ્પ-સ્થાપત્ય સિવાયનું, મોટા ભાગનું નાશ પામ્યું છે, પરંતુ, સંગ્રહાલયોમાં; વિદેશમાં; કોઈ મહેલો, હવેલી કે મંદિરમાં; લોકપરંપરામાં જે કંઈ પણ સચવાયું છે તે અદ્‌ભુત છે. આટલી બધી રસિકતા, સૌંદર્યનિર્માણની શક્તિ, મનોરંજન પ્રત્યેનો લગાવ એ સમગ્રતયા વહેતા ઉલ્લાસ-ઉમંગ વગર આવે જ નહિ એમ કહી શકાય. આમ, સમગ્રતયા જોઈએ તો મધ્યકાલીન યુગ એ અનેકસ્તરીય રસિકતા અને ઉલ્લાસથી ભર્યોભર્યો હતો એ સાબિત થાય છે. એના પ્રત્યક્ષ પૂરાવાઓ પણ પાર વગરના છે. એટલે, મધ્યકાલીન જીવનમાં કે સાહિત્યમાં ઉછળતા જીવનનું કચ્ચરિયું કરવામાં આવ્યું છે એમ કહેવું જોઈએ નહિ. ગુજરાતી સાહિત્ય અને ગુજરાતી જીવન પ્રત્યેનો દષ્ટિકોણ હવે બદલવો જ રહ્યો.

ગુજરાતની રસિકતા અને કલાસમૃદ્ધિનાં વિસરાઈ ગયેલાં કેટલાંક રમણીય તીર્થોમાંનું એક એટલે ‘વસંતવિલાસ’. રસઘેલા અને કલાપ્રિય ગુજરાતીઓએ સાહિત્ય અને ચિત્રકલાની જુગલબંધી દ્વારા પોતાના જીવનરસની છોળોનો છાક આજથી પાંચસો વર્ષ પૂર્વે ‘વસંતવિલાસ’માં વ્યક્ત કર્યો હતો. ગુજરાતીઓએ પ્રાચીન કાળથી જ સાંસ્કૃતિક મૂલ્યોની માવજત કરીને ગુજરાતને કલા અને કસબનું મશહૂર કેન્દ્ર બનાવ્યું છે એનો એક ગૌરવવંત સીમાસ્તંભ એટલે ‘વસંતવિલાસ’. સાહિત્ય અને ચિત્રકલાના સાયુજ્યરૂપ ભવ્ય શિખરોમાં ‘વસંતવિલાસ’નું સ્થાન નિરાળું છે. ગુજરાતીઓનો ઉલ્લસિત જીવનરસ એમાં સામૂહિક રીતે પ્રતીત થાય છે.

ભારતીય પ્રણાલીમાં અનેક કલાઓનું સાહચર્ય અનુભવાય છે. સાહિત્યકૃતિની સાથે જ સંગીત, નૃત્ય, શિલ્પ જેવી કલાઓનું અનેકસ્તરીય અનુબંધન રહેતું આવ્યું છે. ચિત્રકલા એમાં વિશિષ્ટ ભાગ ભજવે છે. સાહિત્યકૃતિને દશ્યાત્મક રૂપ આપીને રસાનંદનાં વિવર્તો વિસ્તૃત કરવાનું આપણે ત્યાં સદીઓથી બનતું આવ્યું છે. વિશ્વપ્રસિદ્ધ ભારતીય લઘુચિત્રશૈલી-મિનિએચર પેઈન્ટિંગ-નું પિયર ગુજરાત છે. ચૌદમી-પંદરમી સદીમાં ગુજરાતની આગવી ચિત્રશૈલીએ સાહિત્યને દશ્યરૂપ આપીને ગુજરાતની કલાસમૃદ્ધિ અને રસિકતાની ઓળખ આપી છે.

વાસ્તવિકતા એ છે કે ચિત્રાત્મક હસ્તપ્રતોમાં વિશિષ્ટ માવજત અને જાળવણીને કારણે જૈનેતર કૃતિઓ ઓછી સચવાઈ છે અને જૈન ધર્માવલંબી કૃતિઓનું બાહુલ્ય રહ્યું છે, પરંતુ આ સર્વમાં વિશિષ્ટ કોઈ અંગ હોય તો તે ‘વસંતવિલાસ’ છે. સંસ્કૃત શૃંગારિક સાહિત્યપરંપરાની આ કૃતિ એક ઉત્તમ કાવ્ય તો છે જ, જીવનનો રસ એમાં અત્યંત નજાકત અને

કલાત્મક રીતે નિરૂપવામાં આવ્યો છે. એનાં ચિત્રોએ પણ ગુજરાતની આગવી, પોતીકી, અનુપમ ચિત્રશૈલી હોવાનું દૃઢપણે સ્થાપિત કર્યું છે.

'વસંતવિલાસ'નો ચોક્કસ રચનાસમય નથી મળતો કે તેના રચયિતા વિશે ચોક્કસ માહિતી ઉપલબ્ધ નથી. વિદ્વાનો પુરાવાઓને આધારે એની રચનાસાલ ઈ.સ. ૧૩૪૪ માને છે અને તેના રચયિતાને જૈનેતર રસિક કવિ માને છે. મધ્યકાળના પ્રસિદ્ધ એવા ફાગુ પ્રકારનું આ કાવ્ય છે. પ્રકારગત ખાસિયત અનુસાર તેમાં વસંતના વર્ણનરૂપે વનશ્રી અને જનશ્રીનો કલાત્મક સંયોગ નિરૂપાયો છે.

'વસંતવિલાસ'ને સૌ પ્રથમ પ્રકાશમાં લાવનાર શ્રી કે. હ. ધ્રુવને સચિત્ર પ્રત અમદાવાદની સાંકડીશેરીમાંની ખીજડાની પોળના એક શાસ્ત્રીજી, જે પોતાની હસ્તપ્રતો વેચવા કાઢતા હતા, તેમાંથી મળી હતી. 'વસંતવિલાસ'ની આ સચિત્ર પ્રત ખેળવાળા સુંવાળા કપડાના પટ્ટા પર ૮૪ ચોરસ તકતીઓમાં, ઓળિયાસ્વરૂપે આલેખાયેલી છે. પ્રત્યેક તકતીના આરંભે મૂળ કાવ્યપંક્તિ છે, તે પછીથી તેને અનુરૂપ સંસ્કૃત અથવા પ્રાકૃત અવતરણો આપવામાં આવેલ છે અને તેની નીચે પંક્તિને અનુરૂપ લઘુચિત્ર આપવામાં આવેલ છે. આ પ્રત મળી ત્યારે આરંભની છ તકતીઓ નાશ પામેલી હતી અને કેટલીક અસ્પષ્ટ બની ગઈ હતી. મોટે ભાગે શ્વેત પટ્ટ પર લાલ, ભૂરી અથવા કાળી શાહીથી આલેખન કરવામાં આવેલ છે અને ક્વચિત્ કિરમજી પટ્ટ પર સોનેરી શાહીથી આલેખન કરવામાં આવેલ છે. સમગ્ર પ્રત વિવિધ રંગી શાહીથી દેવનાગરી લિપિમાં લખવામાં આવી છે. શ્રી કે. હ. ધ્રુવે આ પ્રત અને અન્ય પ્રતો પ્રાપ્ત કરીને 'વસંતવિલાસ'ને પ્રગટ કરી ગુજરાતની કલાસંસ્કૃતિનું રમ્ય સોપાન પ્રગટ કર્યું હતું.

આ સચિત્ર પ્રતને અંતે, પુષ્પિકામાં જણાવવામાં આવ્યું છે તેમ, તે સંવત ૧૫૦૮, ભાદ્રપદ સુદિ ૫, ગુરવારના રોજ અમદાવાદમાં તૈયાર કરવામાં આવી અને તૈયાર કરનાર હતા આચાર્ય રત્નાગર. એટલે કે ઈ.સ. ૧૪૫૧માં આ સચિત્ર પ્રત તૈયાર થઈ હતી. આ પ્રત વિશે શ્રી કે. હ. ધ્રુવે વિશેષ પ્રકાશ પાડીને કાવ્યકૃતિનું મહત્ત્વ સિદ્ધ કર્યું અને ગુજરાતી કલાના મર્મજ્ઞ શ્રી નાનાલાલ મહેતાએ પોતાનાં લખાણો દ્વારા એની ચિત્રસમૃદ્ધિનો સમગ્ર જગતને પરિચય કરાવ્યો. અત્યારે આ પ્રત અમેરિકાના વોશિંગ્ટનની ફ્રીર ગૅલેરી ઑફ આર્ટ ખાતે સચવાયેલી છે.

ગુજરાત સિવાય અન્ય પ્રાંતોમાંથી પણ 'વસંતવિલાસ'ની પ્રતો મળી. એના આધારે શ્રી કે. હ. ધ્રુવ પછીથી શ્રી કે. બી. વ્યાસ, શ્રી મધુસૂદન ચી. મોદી, શ્રી રતિલાલ સાં. નાયક વગેરેએ સંશોધન કરીને 'વસંતવિલાસ'નું સંપાદન કર્યું છે. હસ્તપ્રતોમાં આંશિક ફેરફારો પણ છે.

'વસંતવિલાસ'માં ૮૪ પંક્તિઓ દુહા છંદમાં છે. તે ગેય ફાગુકાવ્ય છે. રચનાકાર રસિક અને સુજ્ઞ હોવાને કારણે એમણે પોતાના કથનને અનુરૂપ એવાં સંસ્કૃત અને પ્રાકૃત સાહિત્યનાં સુભાષિતો અલગ અલગ સાહિત્યકૃતિઓમાંથી ઉદ્ધૃત કરીને પોતાની પંક્તિની સાથે મૂક્યાં છે. વિદ્વાનોએ એમાંથી ઘણાં સુભાષિતોનાં મૂળ શોધી કાઢ્યાં છે. 'અભિજ્ઞાનશાકુંતલ', 'અમરુશતક', 'નૈષધીયચરિત' 'કર્પૂરમંજરી', 'શિશુપાલવધ', 'શૃંગારશતક' જેવી કૃતિઓ અને 'શાર્ઙ્ગધરપદ્ધતિ' જેવા સુભાષિતસંગ્રહોમાંથી આવાં સુભાષિતો લેવામાં આવ્યાં છે. આ સુભાષિતો રચયિતાની રસિકતાની

સાથે સાથે વર્ણ્યવિષયને પુષ્ટ કરે છે અને કાવ્યતેર જે અન્યત્ર રસસામગ્રી વિસ્તરેલી તેનો સુપેરે ખયાલ પણ આપે છે. એનાથી ભાવકનું રસવિશ્વ, ભાવવિશ્વ વ્યાપક બને છે અને કવનવિષયને મધુર આલંબન મળી રહે છે.

'વસંતવિલાસ'નો રસ શૃંગાર છે. સંયોગ અને વિયોગ એ બન્ને શૃંગાર એમાં સુપેરે કલાઘાટ પામ્યા છે. ૮૪ પંક્તિના આ કાવ્યમાં ૧થી ૪૫ પંક્તિઓમાં વિપ્રલંભ શૃંગાર છે અને ૪૬થી ૮૪ સુધીની પંક્તિઓમાં સંયોગ શૃંગાર તેના તમામ ભાવવિવર્તો સાથે નિરૂપાયા છે. કોઈ પણ પ્રકારના છોછ વગર પ્રેમરત યુવાહૈયાંના મનોભાવોને કલાત્મક, રૂપકાત્મક અને પ્રતીકાત્મક રીતે નિરૂપવામાં આવેલ છે. પ્રેમભાવ કે રતિ જ કેન્દ્રમાં હોવાને કારણે વિરહ, તડપન, પ્રતીક્ષા, ભાવાવેશ, પ્રિયજનમિલનની ઝંખના, રૂપવર્ણન, વિવિધ પ્રકારની શૃંગારકેલિ, મિલન, ઉત્સવ, અંગરાગ, ઉપાલંભ, સંયોગ ઈત્યાદિ પ્રેમના અનેક આયામો અહીં કલાત્મક રીતે નિરૂપાયા છે.

પ્રેમનાં અનેક રૂપો અહીં કાવ્યવિષય બને છે તેને સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સુભાષિતો વડે રસઘન કરવામાં આવેલ છે અને કવનવિષય પ્રમાણેના ચિત્રાંકન દ્વારા રસવિવર્તને વધુ વ્યાપક કે સુદૃઢ બનાવવામાં આવેલ છે. જે રીતે સંયોગશૃંગારનું મુક્ત નિરૂપણ કાવ્યમાં થયેલ છે તે જ પ્રમાણેનું મુક્ત અને શૃંગારિક આલેખન ચિત્રોમાં પણ થયેલું છે. વસ્તુતઃ 'વસંતવિલાસ' કામદેવ અને તેના યુવાહૈયાં પરના પ્રભાવની મનોરમ રતિલીલાનું રસપ્રધાન કાવ્ય છે. ઉદાહરણરૂપ એક પંક્તિ જોઈએ :

બહિનૂએ ! રહઈ ન મનમથ, મન મથતઉ દીહરાતિ;
અંગ અનોપમ શોષઈ, પોષઈ વઈરુ અરાતિ. ૪૪.

અર્થાત્, હે બહેન ! કામદેવ દિવસરાત મનને મથી નાખતાં અટકતો નથી. મારા અનુપમ દેહને એ શોષી નાખે છે અને દુશ્મન બનીને વેર વધારે છે.

જૂની ગુજરાતીમાં, આંતરપ્રાસ અને અંત્યાનુપ્રાસની રમણા સાથે આ કાવ્ય વહે છે ને તેની સાથે સાથે સંસ્કૃત-પ્રાકૃત અવતરણો મૂકવામાં આવ્યાં છે તે રસાનુભવ દ્વિગુણિત કરી આપે છે. જેમકે, ઉપરોક્ત કાવ્યપંક્તિના સંદર્ભે આપેલ 'શાંર્ગધરપદ્ધતિ'નું આ મુક્તક જુઓ :

दुर्वाराः स्मरमागणाः प्रियतमो दूरे मनोऽप्युत्सुक
गाढं प्रेम नवं वयोऽतिकठिनाः प्राणाः कुलं निर्मलम् ।
स्त्रीत्वं धैर्यविरोधि मन्मथसुहृत्कालः कृतान्तोऽक्षमी
नो सख्यश्चतुराः कथं नु विरहः सोढव्य इत्थं मया ॥

અર્થાત્, કામદેવનાં બાણ સહન થવાં અઘરાં છે. પ્રિયતમ દૂર છે. મન તો એમને મળવા માટે આતુર છે. ગાઢ પ્રેમ છે. જુવાન વય છે. પ્રાણ અતિ કઠિન છે માટે પિયુનો વિયોગ થતાં ચાલ્યાં જતાં નથી. કુળ ખાનદાન છે. સ્ત્રીપણાને

લીધે મારામાં ધીરજનો અભાવ છે. કામદેવનો મિત્ર વસંતનો આ કાળ કરુણાહીન અને અંત આણનાર છે. પાસે ચતુર સખીઓ નથી, એવી સ્થિતિમાં મારાથી વિરહ કેવી રીતે સહન થઈ શકશે ?

'વસંતવિલાસ' ફાગુકાવ્ય હોવાને કારણે, વસંતના વૈભવનું કાવ્ય હોવાને કારણે, પ્રાકૃતિક તત્ત્વોનું આલેખન સુંદર રીતે કરવામાં આવેલ છે. વૃક્ષો, વેલીઓ, ફૂલો ઈત્યાદિની નયનરમ્ય સંયોજના કરવામાં આવેલ છે. આંબો, નાળિયેરી, તાડ જેવાં વૃક્ષો અને કમળ, ચંપક ઈત્યાદિનાં ફૂલ અત્યંત સુંદર રીતે આલેખવામાં આવેલ છે. સાથે સાથે લતામંડપ, તલાવડીનો પરિવેશ પણ છે. હરણ, વાઘ, અશ્વ, સસલાં ઈત્યાદિ પશુસૃષ્ટિનો વિહાર છે. મોર, કોયલ, શુકસારિકા, કાગડો, બગલો ઈત્યાદિ પક્ષીઓનું સાહચર્ય છે. ખિસકોલી, મધુમક્ષિકા, ભ્રમર પણ આલેખનવિષય બનેલ છે. હીંચકા, વીંઝણા, તોરણ દ્વારા ગુજરાતી તાસીર ચિત્રોમાં મુખરિત થયેલ છે. જલકુંડ, પુષ્પશૈયા ઈત્યાદિનું રોમાંચક જગત પણ ચાક્ષુષ વૈભવ બનીને ઊભરી રહે છે. વસંતઋતુનું આ વર્ણન, ભાવ અને ભાષા ઉભય પરત્વે કેટલું રમણીય છે ! :

વસંત તણા ગુણ ગહગહ્યા, મહમહ્યા સવિ સહકાર;
ત્રિભુવનિ જયજયકાર પિકા રવ કરઈ અપાર. ૪.
અર્થાત્, વસંતના ગુણો ખીલી ઊઠ્યા છે. બધા આંબા મઘમઘી રહ્યા છે. કોયલના ટહુકા ત્રિભુવનમાં વસંતઋતુનો અપાર જયજયકાર કરી રહ્યા છે.

વસંતના રંગરાગથી યુવાન હૈયાં પણ રંગાયાં છે :
તિહાં વિલસઈ સવિ કામુક જામુક હૃદયચઈ રંગિ;
કામ જિસ્યા અલવેસર વેસ રચઈ વર અંગિ. ૧૧.
અર્થાત્, ત્યાં સર્વ કામીઓ હૃદયના ઉલ્લાસથી બેલડીએ વિહરે છે અને એમણે પોતાનાં સુંદર અંગ ઉપર કામદેવના જેવો અલબેલો વેશ ધારણ કર્યો છે.

વસંતના વૈભવના આશ્રયે કામદેવ પોતાનો પ્રભાવ અને આણ પ્રવર્તાવે છે :
મયણ જિ વયણ નિરોપએ લોપએ કોઈ ન આણ;
માનિની-જન-મન હાકએ તાકએ કિશલ-કૃપણ. ૨૧.
અર્થાત્, મદન જે આદેશો ફરમાવે છે તેની આણ કોઈ લોપતું નથી. તે કૂંપળરૂપી કટાર તાકે છે અને માનિનીઓનાં મનને ભયભીત બનાવે છે.

વસંતનો આ વૈભવ, પ્રકૃતિનું સુચારુ સૌંદર્ય યુવાહૈયાંને એના પ્રવાહમાં તાણી જાય છે. જે માન ધરે છે એવી માનિની પણ માન છોડવા મજબૂર બની જાય છે :

નાહુ નિછીંછિ મ ગામટિ ! સામટિ મઈલુ અજાણિ;
મયણ મહાભડ ન સહીઈ સહીઈ હીઈ હણઈ બાણિ. ૨૫.

અર્થાત્, હે ગ્રામ્ય સ્ત્રી ! તારા સ્વામીનો તિરસ્કાર ન કર. હે અજ્ઞાન નારી ! તારા મદને સમેટી લે. મહા સુભટ મદનનો આવેગ સહન થઈ શકે તેવો નથી. હે સખી ! એ બાણોથી હૈયાંને ભેદી નાખે છે.

ખીલેલી વનશ્રી, વાસંતી વૈભવ બધાંને પોતાની રમ્યતામાં લયલીન કરી દે છે :

જિમ જિમ વિહસઈ વિણસઈ વિણસઈ માનિની-માન;
યૌવન-મદિહિં ઊદંપ તી દંપતી થાઈ યુવાન. ૨૭.

અર્થાત્, જેમ જેમ વનસ્પતિ ખીલી ઊઠે છે તેમ તેમ માનિનીઓનું માન, પ્રણયરોષ ઓસરતાં જાય છે અને યૌવનના મદથી તે યુવાન દંપતીઓ ઉન્મત્ત બને છે.

પરંતુ, જે યુવતીનો પ્રિયતમ ગેરહાજર છે તેને મન તો આ વૈભવ જ વિષાદને – વિરહને ઘટ્ટ બનાવે છે :

બહિનૂએ ! રહઈ ન મનમથ, મન મથતઉ દીહરાતિ;
અંગ અનોપમ શોષઈ પોષઈ વઈરુ અરાતિ. ૪૪.

અર્થાત્, હે બહેન ! કામદેવ દિવસરાત મનને મથી નાખતાં અટકતો નથી. મારા અનુપમ દેહને એ શોષી નાખે છે અને દુશ્મન બનીને વેર વધારે છે.

પ્રેમને કારણે પુષ્ટ થયેલી પ્રેમદાનું સૌંદર્ય પણ મનોહર છે, મનલુભાવન છે. રસિક કવિએ અનેક દુહાઓમાં નારીસૌંદર્યના અનેક આયામો રમતા મૂક્યા છે :

તીહં મુખિ મુનિમન ચાલઈ ચાલઈ રથ કિ અનંગ;
સૂર સમાન કિ કુંડલ મંડલ કિયાં બિ રથંગ. ૬૦.

અર્થાત્, તે સુંદરીના મુખ ઉપરની કાન્તિ વડે મુનિઓનાં મન પણ ચલાયમાન થાય છે. તે મુખ જાણે કામદેવનો રથ ચાલતો હોય તેવું લાગે છે. સૂર્ય સમાન ઝગમગતાં બે કુંડળ જાણે કામદેવના રથનાં બે ચક્ર છે.

કૃતિ સુખાંત છે. પ્રકૃતિના વૈભવમાં વન હોય કે જન, કોઈ વિરહી નથી, વિજન નથી. અંતે તો સર્વ પોતપોતાના પ્રિયજન સાથે વસંતના વૈભવને પ્રેમના રંગથી રંગી એનો આસવ આકંઠ માણે છે :

અલવિહિં લોચન મીંચઈ હીંચઈ દોલિહિં એકિ;

એકિ હણઈં પ્રિયુ કમલિ રે રમલિ કરઈં જલિ એકિ. ૬૯.

અર્થાત્, એક સુંદરી હળવેકથી આંખ મીંચે છે. એક સુંદરી હિંડોળા ઉપર હીંચે છે. એક સુંદરી પ્રિયતમને લીલાકમળથી લાડમાં પ્રહાર કરે છે. તો વળી એક સુંદરી જળમાં ક્રીડા કરે છે.

'વસંતવિલાસ'નાં ચિત્રો અત્યંત જીવંત, પ્રભાવક અને આકર્ષક છે. કેટલાકના રંગ ઝાંખા પડયા છે, પણ ગુજરાતના પાંચસો વર્ષ પૂર્વેના સામાજિક, સાંસ્કૃતિક વારસાનું તેમાં સુપેરે દર્શન થાય છે. ગુજરાતની રસિકતાનો તે રમ્ય દસ્તાવેજ છે. ઓળિયા પ્રકારનાં આ લઘુચિત્રોનો પટ્ટ, કાવ્યપંક્તિના ગુજરાતી અને સંસ્કૃતપ્રાકૃત સુલેખનથી જુદો પડે છે અને એ રીતે દરેક ચિત્ર, દરેક કાવ્યપંક્તિ પ્રમાણે સ્વતંત્ર અને નિરાળો દશ્યવૈભવ બની રહે છે. કેટલાંક ચિત્રો કાવ્યપંક્તિના દશ્યવૈભવને અનુસરે છે, કેટલાંક પ્રતીકાત્મક છે, તો કેટલાંક ભિન્ન છે. ચિત્રકારનું રેખાકૌશલ્ય અને સંયોજનપ્રાવીણ્ય પ્રશસ્ય છે. દરેક પાત્ર રેખાની લયલીલાને કારણે જીવંત લાગે છે. રંગો પ્રમાણમાં ઓછા વપરાયા છે, પણ તેમાંથી દશ્યસંવાદિતાનું સૌંદર્ય નીખરી રહે છે. મુખ્યત્વે લાલ, શ્વેત, ભૂરો, પીળો અને શ્યામ રંગ જે તે આકારને અનુરૂપ પ્રયોજાયા છે. ચિત્રની બન્ને બાજુ ફૂલવેલની લયાત્મક ભાત છે. સ્ત્રીઓએ પારદર્શક વસ્ત્રો પહેર્યાં છે. તેમણે આભૂષણો ધારણ કર્યાં છે અને સુંદર કેશબંધન કરેલ છે. વેણીમાં ફૂલ નાખેલાં છે. તેમની અંગભંગિ સુલલિત છે. પુરુષોએ પણ પોતાના કેશ બાંધેલા અને બહુધા દાઢી રાખેલી છે. કેટલાંક પાત્રોના મસ્તકની આસપાસ આભામંડળ આલેખવામાં આવેલ છે.

જેમ કાવ્યમાં, તેમ લઘુચિત્રોમાં વાસંતી વૈભવનું મનોરમ નિરૂપણ છે. 'વસંતવિલાસ' કાવ્ય છે શૃંગારનું. સંયોગ અને વિપ્રલંભશૃંગાર રસની નિષ્પત્તિમાં પ્રાકૃતિક વૈભવ ઉદ્દીપન વિભાવ બની રહે છે. રતિભાવને પ્રેરે એવું મનભાવન પ્રાકૃતિક વાતાવરણ એના તમામ વાસંતી સૌંદર્ય સાથે અહીં નિરૂપણ પામે છે. પ્રેમઘેલાં યુગલો, યુવકો અને યુવતીઓ શૃંગારરસના આલંબનવિભાવરૂપ છે. નાના ફલક પર પણ ચિત્રકારે ક્યાંક પ્રગટ, તો ક્યાંક પ્રતીકાત્મક રીતે શૃંગારપોષક પરિવેશનું નિર્માણ કર્યું છે. કોયલ પ્રિયજનવિરહનું પ્રતીક બની રહે છે તો કાગડો પ્રિયના આગમનનો સંકેત બની રહે છે. ભ્રમર પુરુષની ભ્રમરવૃત્તિનું પ્રતીક બનીને આવે છે. આ રીતે, કવિએ, તેમ ચિત્રકારે બહુ ઓછા નિર્દેશો દ્વારા પણ રસસૃષ્ટિને સંકેતાત્મક કે બહુપરિમાણીય બનાવી દીધી છે. એ અર્થમાં એમ કહી શકાય કે જેટલું કાવ્ય મનોરમ છે એટલાં જ ચિત્રો પણ આસ્વાદ્ય છે.

ગુજરાતી લઘુચિત્રની લાક્ષણિકતા અનુસાર, આ સૌ ચિત્રોમાં ચહેરો અર્ધપાર્શ્વિક છે. બીજી આંખ ચહેરાની બહાર નીકળી આવે છે. આંખો તીણી અને લાંબી છે. નાસિકા અને ચિબુક અણીદાર છે. છાતીનો ઉભાર તીવ્ર છે અને કેડ પાતળી

છે. મુખાકૃતિ ભાવસભર છે અને શરીરસૌષ્ઠવ ગત્યાત્મક, લયાત્મક છે. સમગ્ર પાત્રસૃષ્ટિ જીવંત તો છે જ, નાટ્યાત્મક પણ છે. વસ્ત્રાભૂષણોનું અલંકરણ તીવ્ર અને મનોરમ છે. ચિત્રકારે તીવ્ર લસરકા વડે નાની નાની આકૃતિઓને પણ સુશોભન વડે ભરી દીધી છે અને તમામ દૃશ્યજગતને અનેક પ્રકારનાં અલંકરણોથી મનોરમ બનાવી દીધું છે. ચિત્રોનો દૃશ્યાનુભવ અનેકઆયામી છે અને ચિરસ્મરણીય છે. ગુજરાતી ચિત્રકલાના જ નહિ, સમગ્ર ભારતીય લઘુચિત્રકલાના એક અત્યંત કમનીય સીમાસ્તંભરૂપે 'વસંતવિલાસ'નાં ચિત્રો મહત્ત્વનાં છે. વસ્તુતઃ 'વસંતવિલાસ'નું કાવ્ય અને કલાનું આ સાયુજ્ય એટલે ગુજરાતની રસિકતાનો રમ્ય પડાવ.

★★★

સંદર્ભ-સૌજન્ય :

- ૧. ત્રિવેદી ભૂપેન્દ્ર બાલકૃષ્ણ, ત્રિવેદી અનસૂયા બાલકૃષ્ણ, સંપા., 'મીરાંનાં પદો', પાર્શ્વ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ, ૨૦૦૬
- ૨. ધ્રુવ કેશવલાલ હર્ષદરાય, રા.બ., 'પ્રાચીન ગુર્જર કાવ્ય', ગુજરાત વર્નાક્યુલર સોસાયટી, અમદાવાદ, ૧૯૨૭
- ૩. પરમાર જયમલ્લ, સંપા., 'દુહો દસમો વેદ', પ્રવીણ પુસ્તક ભંડાર, રાજકોટ, ૨૦૦૫
- ૪. નવાબ સારાભાઈ મણિલાલ, સંપા., 'જૈનાચાર્ય શ્રી નર્મુદાચાર્ય વિરચિત કોકશાસ્ત્ર', પ્રકા. સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ, અમદાવાદ, ૧૯૪૮
- ૫. નવાબ સારાભાઈ મણિલાલ, સંપા., 'શ્રાવક કવિ નયનસુખ વિરચિત વૈદ્યમનોત્સવ અને કવિ આનંદ વિરચિત કોકસાર', પ્રકા. સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ, અમદાવાદ, ૧૯૪૬
- ૬. નાયક રતિલાલ સાં, સંપા., 'વસંતવિલાસ', અનડા બુક ડીપો, અમદાવાદ, ૧૯૮૮
- ૭. મેઘાણી ઝવેરચંદ, સંપા., 'રઢિયાળી રાત', પ્રસાર, ભાવનગર, ૧૯૯૩
- ૮. યાજ્ઞિક હસુ, 'કામકથા', રન્નાદે પ્રકાશન, અમદાવાદ, ૨૦૧૦
- ૯. યાજ્ઞિક હસુ, સંપા., 'જયવંતસૂરિકૃત શૃંગારમંજરી', પાર્શ્વ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ, ૨૦૧૦

- ૧૦. યાજ્ઞિક હસુ, 'મધ્યકાલીન ગુજરાતી પ્રેમકથાઓ : એક અભ્યાસ', ડિવાઈન પબ્લિકેશન્સ, અમદાવાદ, ૨૦૧૨
- ૧૧. યાજ્ઞિક હસુ, સંપા., 'માધવકૃત રૂપસુંદરકથા', પાર્શ્વ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ, ૨૦૧૦
- ૧૨. યાજ્ઞિક હસુ, સંપા., 'શિવદાસકૃત કામાવતી', પાર્શ્વ પબ્લિકેશન, અમદાવાદ, ૨૦૧૦
- ૧૩. વસાવડા ઉર્વીશ, સંપા., 'શબ્દવેદ : નરસિંહ મહેતાની સમગ્ર કવિતા', મીડિયા પબ્લિકેશન, જૂનાગઢ, ૨૦૧૪
- ૧૪. વ્યાસ કાન્તિલાલ બળદેવરામ, પ્રા.ડૉ., 'વસંતવિલાસ', એમ. એમ. ત્રિપાઠી પ્રા. લિ., મુંબઈ, ૧૯૭૪
- ૧૫. 'કુમાર', કલાઅંક, ડિસેમ્બર, ૧૯૬૭
- ૧૬. Majmudar M. R., 'Gujarat : It's Art-Heritage', university Of Bombay, 1968
- ૧૭. Mehta Nanalal C., 'Gujarati Painting in the Fifteenth Century: A Further Essay on Vasant Vilasa', The India Society, London, 1931
- ૧૮. Parimoo Ratan, 'Gujarati School and Jaina Manuscript Painting', Gujarat Museum Society, Ahmedabad, 2010

Ph. 23236351, 23232701, 23237721
23234116, 23235733, 23232317
23236735, 23239437, 23239627

Extension No. 413 (CPP-I Colleges)
UGC Website: www.ugc.ac.in

ज्ञान–विज्ञान विमुक्तये
SPEED POST

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
बहादुरशाह जफर मार्ग
नई दिल्ली-110 002
UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
BAHADURSHAH ZAFAR MARG
NEW DELHI-110 002

F. No. 8-490/2010 (CPP-I/C) February, 2011

8 MAR 2011

The Registrar,
Gujarat University,
Ahmedabad – 380 009,
Gujarat.

Sub: - Recognition of College under Section 2 (f) of the UGC Act, 1956.

Sir,

I am directed to refer to the letter No. GAC/MKM/10-11/329 dated 09.09.2010 received from the Principal, Government Arts College, Maninagar, Ahmedabad – 8 (Gujarat) on the above subject and to say that it is noted that the following college is **aided** and **temporarily** affiliated to **Gujarat University**. I am further to say that the name of the following college has been included in the list of colleges prepared under Section 2 (f) of the UGC Act, 1956 under the head '**Government** Colleges teaching upto **Bachelor's** Degree':-

Name of the College	Year of Establishment	Remarks
Government Arts College, Maninagar, Ahmedabad – 8 (Gujarat).	2007	The college does not fulfill the requirement of permanent affiliation. Therefore, the college is **not** eligible to receive Central assistance in terms of the rules framed under Section 12 (B) of the UGC Act, 1956.

The documents submitted in respect of the above College have been accepted by the University Grants Commission.

Yours faithfully,

(Uma Bali)
Under Secretary

Copy to:-

1. The Principal, Government Arts College, Maninagar, Ahmedabad – 8 (Gujarat).
2. The Secretary, Government of India, Ministry of Human Resource Development, Department of Higher Education, Shastri Bhawan, New Delhi - 110 001.
3. The Principal Secretary, Deptt. of Higher & Technical Education, Government of Gujarat, New Sachivalaya, B. No. 5, 7th Floor, Gandhi Nagar – 382 010, (Gujarat).
4. The Deputy Secretary, UGC, Western Regional Office (WRO), Ganeshkhind, Poona – 411 007, (Maharashtra).
5. Publication Officer (Website-UGC), New Delhi.
6. Section Officer (F.D.-III Section) U.G.C., New Delhi.
7. All Sections, U.G.C, New Delhi.
8. Guard file.

(Sunita Gulati)
Section Officer

विश्वविद्यालय अनुदान आयोग
बहादुरशाह जफर मार्ग
नई दिल्ली-110 002
UNIVERSITY GRANTS COMMISSION
BAHADURSHAH ZAFAR MARG
NEW DELHI-110 002

Ph. 23236351, 23232701, 23237721
23234116, 23235733, 23232317
23236735, 23239437, 23239627

Extension No. 413 (CPP-I Colleges)
UGC Website: www.ugc.ac.in
F. No. 8-490/2010 (CPP-I/C)

ज्ञान-विज्ञान विमुक्तय
SPEED POST

December, 2012

14 DEC 2012

The Registrar,
Gujarat University
P.B. No. 4010, Navrangpura
Ahmedabad – 380 009
Gujarat

Sub: - Declaring a College fit to receive Central Assistance under Section 12 (B) of the UGC Act, 1956.

Sir,

I am directed to refer to the letter No. nil dated 11.09.2012 received from the Principal, Government Arts College, Maninagar, Ahmedabad - 8, (Gujarat) on the above subject and to say that it is noted that the following college is **aided** and **permanently** affiliated to **Gujarat University**. The college is already included under Section 2 (f) of the UGC Act, 1956 vide this office letter of even No. dated 08.03.2011. I am further to say that the name of the following college has been included in the list of colleges prepared under Section 12 (B) of the UGC Act, 1956 under the head '**Non-Government** Colleges teaching upto **Bachelor's** Degree':-

Name of the College	Year of Establishment	Remarks
Government Arts College, Maninagar, Ahmedabad - 8, (Gujarat).	2007	The College is now declared fit to receive Central assistance in terms of Rules framed under Section 12 (B) of the UGC Act, 1956.

The documents submitted in respect of the above College have been accepted by the University Grants Commission.

Yours faithfully,

(Raksha Pahwa)
Under Secretary

Copy to:-

1. The Principal, Government Arts College, Maninagar, Ahmedabad - 8, (Gujarat).
2. The Secretary, Government of India, Ministry of Human Resource Development, Department of Higher Education, Shastri Bhawan, New Delhi - 110 001.
3. The Principal Secretary, Deptt. of Higher & Technical Education, Government of Gujarat, New Sachivalaya, B. No. 5, 7th Floor, Gandhi Nagar – 382 010, (Gujarat).
4. The Deputy Secretary, UGC, Western Regional Office (WRO), Ganeshkhind, Poona – 411 007, (Maharashtra).
5. Publication Officer (UGC-Website), New Delhi.
6. Section Officer (FD-III Section), UGC, New Delhi.
7. Guard file.

(Sunita Gulati)
Section Officer

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૬૩૦૨૬૫૪
ટેલિફોન : ૨૬૩૦૧૩૪૧-૨૬૩૦૦૩૪૨-૪૩, ૨૬૩૦૦૧૨૬
ટેલિગ્રામ : યુનિગુજરાત

ગુજરાત યુનિવર્સિટી કાર્યાલય,
પોસ્ટ બૉક્સ નં. ૪૦૧૦
નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૩૮૦ ૦૦૯.

ગુજરાત યુનિવર્સિટી
GUJARAT UNIVERSITY

(NACC Accredited B++)
www.gujaratuniversity.org.in

Fax : (079) 26302654
Tele. Phone : 26301341-26300342-43, 26300126
Grams : UNIGUJARAT

OFFICE OF THE GUJARAT UNIVERSITY
POST BOX NO. 4010
NAVRANGPURA,
AHMEDABAD-380 009 (INDIA).

નં.એકેડેમિક/૨૧/30890/૨૦૧૨

તા. 11 /૦૬/૨૦૧૨

જોડાણ અંગેનું જાહેરનામું ક્રમાંક: ૧૮૨/૨૦૧૨

એકિઝકયુટીવ કાઉન્સિલ વતી કુલપતિશ્રીએ સરકારી વિનયન કોલેજ, કે.કા.શાસ્ત્રી એજયુકેશન કેમ્પસ, ખોખરા,મણિનગર,(પુર્વ) અમદાવાદ-૮ને નીચે જણાવેલ વિષયો-અભ્યાસક્રમો માટે તેની સામે દર્શાવેલ પ્રકાર અને મુદત માટે જોડાણ મંજૂર કર્યુ છે.

વિષયો-અભ્યાસક્રમો	ડિવીઝન	જોડાણ પ્રકાર	મુદત
પ્રથમ,દ્રિતીય,તૃતીય વર્ષ બી.એ. (ગુજરાતી,અંગ્રેજી,સંસ્કૃત,અર્થશાસ્ત્ર, મનોવિજ્ઞાન,ઇન્ડોલોજી-ઇન્ડિયન કલ્ચર) (ગ્રાન્ટેબલ ધોરણે) (CBCS મુજબ)	૦૨ (બે)	કાયમી	તા.૧-૭-૨૦૧૨ થી કાયમી

કા.કુલસચિવવતી

નકલ રવાના :-

૧. આચાર્યશ્રી, સરકારી વિનયન કોલેજ, કે.કા.શાસ્ત્રી એજયુકેશન કેમ્પસ, ખોખરા, મણિનગર,(પુર્વ) અમદાવાદ-૮ને જાણસારૂ.

૨. યુનિવર્સિટી ગ્રાન્ટસ કમિશન યુનિટ, સામાન્ય વિભાગ, ગુજરાત યુનિવર્સટી, અમદાવાદ. (જાણ સારૂ)

૩. સચિવશ્રી,શિક્ષણ વિભાગ,ગુજરાત રાજય,નવા સચિવાલય,ગાંધીનગર જાણ સારૂ

૪. ઉચ્ચ શિક્ષણ કમિશ્નરશ્રી,શિક્ષણ કમિશ્નરશ્રીની કચેરી.બ્લોક નં-૧૨,ડાં.જીવરાજમહેતા ભવન,જુનુ સચિવાલય,ગાંધીનગર

૫. શ્રીમતિ, પુનિતાબેન પાઠક, હિસાબ પ્રકાશન વિભાગ. ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ-૯

૬. પરીક્ષા નિયામકશ્રી, પરીક્ષા વિભાગ, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, નવરંગપુરા, અમદાવાદ-૯

૭. ચીફ એકાઉન્ટસ ઓફિસર, હિસાબ વિભાગ, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ.-૯

૮. સેકશન ઓફિસર, પી.જી. વિભાગ, ઈલેકશનના કામ અંગે.

૯. સેકશન ઓફિસર, ડી.પી.ઈ. વિભાગ, ઈલેકશનના કામ અંગે.

૧૦. સેકશન ઓફિસર, ડિસ્પેચ વિભાગ, કોલેજના પરિપત્ર અંગે.

૧૧. ગ્રથપાલશ્રી, યુનિ.ગ્રથાલય, ગુજરાત યુનિવર્સિટી, અમદાવાદ-૯

૧૨. શ્રી ભારદ્રાજ,પરીક્ષા વિભાગ,ગુજ.યુનિ.અમદાવાદ-૯

૧૩. પબ્લીકેશન ઓફિસર,ગુજ.યુનિ.અમદાવાદ

TO,
The Principal,
Government Arts College,
K.K.Shastri Education Campus,
Khokhra, Maninagar(East),
Ahmedabad.

CERTIFICATE

This is to certify that, Government Arts College, K.K.Shastri Educational Campus, Khokhra, Maninagar(East), Ahmedabad is situated in City East (Maninagar) area and this is an Urban Area.

Date: 03 /03/2014

Place : Ahmedabad

City Mamalatdar(Maninagar)

Ahmedabad

List of Teaching and Non-teaching Staff

Teaching Staff

Name of Faculty	Date of Birth	Category	Sex	Subject	Education	Date of Joining
Dr. Gita Pandya	09/11/1956	Open	F	Economics	M.A., Ph.D.	02/09/1982 (Adhoc), 30/06/1984 G.P.S.C., 23/06/2007 In-charge Principal, 14/11/09 Class-I Principal
Dr. Trusha Desai	02/10/1962	Open	F	Psychology	M.A., Ph.D.	20/07/1987 G.P.S.C.
Dr. Mahesh Patel	17/09/1971	Open	M	Sanskrit	M.A., B.Ed., Ph.D.	13/01/2003 G.P.S.C.
Prof. Nisarg Ahir	13/03/1974	SEBC	M	Gujarati	M.A., NET	07/03/2003 G.P.S.C.
Dr. Kinnari Pancholi	07/01/1974	Open	F	Sanskrit	M.A., Ph.D.	17/01/2003 G.P.S.C.
Dr. Pravin Rathavi	20/01/1976	SEBC	M	Gujarati	M.A., Ph.D., NET	17/03/2003 G.P.S.C.
Prof. Ansuya Mehta	21/03/1974	Open	F	ENGLISH	M.A.	08/11/2001 G.P.S.C.
Prof. Jagdish Parmar	17/10/1983	SC	M	Economics	M.A., GSLET	09/03/2013 G.P.S.C.
Dr. Kamlesh Patel	04/03/1982	Open	M	Psychology	M.A., M.Phil, GSLET, Ph.D.	13/02/2014 G.P.S.C.
Dr. Nehal Pandya	06/05/1977	Open	F	Sanskrit	M.A., B.Ed. Ph.D.	27/09/2013 G.P.S.C.
Dr. Ketan Mehta	05/12/1979	SEBC	M	Economics	M.A., M.Phil., Ph.D.	07/12/2012 Contractual
Prof. Abha Tripathi	20/06/1987	Open	F	Indology	M.A., NET	11/08/2014 Contractual
Dr. Ashok Patel	02/05/1985	ST	M	Psychology	M.A., M.Phil., Ph.D.	19/09/2014 Contractual

Non-teaching Staff

Name	Date of Birth	Category	Sex	Designation	Education	Date of joining
Alkaben Thakkar	22-01-1964	Open	F	Head Clerk	B. Com., B. Ed.	20-02-2009
Mahendra Vaghela	01-09-1963	SEBC	M	Sr Clerk	B. Com.	19-02-2014
Jalpa Parmar	21-04-1987	SC	F	Jr Clerk	M.A., B.Ed.	28-02-2014
Priyanka Sagar	14-11-1990	SC	F	Jr Clerk	B.B.A.	04-03-2014
Narsinh Solanki	14-05-1981	SC	M	Peon	9TH Pass	02-08-2000

NON-TEACHING STAFF OF THE COLLEGE
FROM THE YEAR OF 2007 TO 2015

Name of Employee	Designation	Date of Joining	Category	Date of Joining	Date of Leaving
Sharda Kharadi	Head Clerk	13-07-1990	ST	14-06-2007	19-02-2009
Alka Thakkar	Head Clerk	18-04-1981	Open	20-02-2009	
Mahendra Arya	Sr.Clerk	10-09-1981	Open	15-06-2007	19-02-2009
Mukesh Patel	Sr.Clerk	19-11-1984	Open	01-07-2007	18-02-2008
Makwana	Sr.Clerk	19-02-2008	SC	19-02-2008	29-09-2008
Hemangini Thakkar	Sr.Clerk	21-01-1986	Open	26-09-2008	17-12-2013
Suman Rathod	Sr.Clerk	28-08-1984	SC	16-09-2009	26-06-2012
Parul Kar	Sr.Clerk	02-03-1991	SEBC	27-06-2012	18-02-2014
Paresh Vasava	Sr.Clerk		ST	18-02-2014	19-08-2014
Mahendra Vaghela	Sr.Clerk	28-05-1984	SC	19-02-2014	
Liladhar Kad	Jr. Clerk	05-03-1990	SEBC	22-03-2008	07-09-2010
B. K. Leuva	Jr. Clerk	26-05-2004	SC	15-07-2009	23-12-2010
Bharat Chauhan	Jr. Clerk	20-01-1989	Open	24-03-2011	19-02-2014
Jalpa Parmar	Jr. Clerk	28-02-2014	SC	28-02-2014	
Priyanka Sagar	Jr. Clerk	02-09-2013	SC	04-03-2014	

COLLEGE COMMITTEE: YEAR 2014-2015

VICE PRINCIPAL
Dr. Trusha Desai

INTERNAL MARKS AND ADMISSION COMMITTEE
(Everything related to internal marks, till the submission at university)

- **F.Y.B.A. COMMITTEE**

Chairman: Dr. Mahesh Patel
Member: Prof. Jagdish Parmar

- **S.Y.B.A. COMMITTEE**

Chairman: Dr. Pravin Rathvi
Member: Prof. Ansuya Mehta

- **T.Y.B.A. COMMITTEE**

Chairperson: Dr. Kinnari Pancholi
Member: Dr. Kamlesh Patel

TIME TABLE COMMITTEE
Chairman: Dr. Trusha Desai
Member: Dr. Mahesh Patel

S.R.C. COMMITTEE
Chairman: Dr. Mahesh Patel
Member: Dr. Trusha Desai
Member: Prof. Nisarg Ahir
Member: Dr. Pravin Rathvi

CULTURAL COMMITTEE
Chairman: Prof. Nisarg Ahir
Member: Prof. Jagdish Parmar
Member: Dr. Nehal Pandya
Member: Prof. Abha Tripathi

VANCHE GUJARAT COMMITTEE
Chairman: Dr. Pravin Rathvi
Member: Dr. Nehal Pandya

SPORTS COMMITTEE
Chairman: Dr. Kinnari Pancholi
Member: Prof. Jagdish Parmar
Member: Dr. Kamlesh Patel

SCOPE-DELL COMMITTEE
Chairman: Dr. Pravin Rathvi
Member: Prof. Ansuya Mehta

PURCHASE COMMITTEE
Chairperson: Dr. Geeta Pandya

Member: Dr. Trusha Desai
Member: Dr. Mahesh Patel
Member: Prof. Nisarg Ahir
Member: H.C. Alka Thakkar

FILLING COMMITTEE
Chairman: Dr. Mahesh Patel
Member: Dr. Pravin Rathvi
Member: Dr. Nehal Pandya
Member: H.C. Alka Thakkar

SAPTADHARA COMMITTEE
Chairman: Prof. Nisarg Ahir

1. JNANDHARA COMMITTEE
Member: Dr. Pravin Rathvi
Member: Prof. Abha Tripathi

2. GEET-SANGEET-NRUTYADHARA COMMITTEE
Member: Dr. Nehal Pandya
Member: Prof. Abha Tripathi

3. NATYADHARA COMMITTEE
Member: Prof. Jagdish Parmar
Member: Dr. Ketan Mehta

4. SARJNATMAK ABHIVYAKTIDHARA COMMITTEE
Member: Dr. Pravin Rathvi
Member: Prof. Ansuya Mehta

5. RANG-KALA-KAUSHALDHARA COMMITTEE
Member: Dr. Pravin Rathvi
Member: Dr. Nehal Pandya

6. KHELKUD-YOGDARA COMMITTEE
Member: Dr. Kinnari Pancholi
Member: Prof. Jagdish Parmar

7. SAMUDAYIK SEVADHARA
Member: Dr. Mahesh Patel
Member: Dr. Kamlesh Patel

DISCIPLENE COMMITTEE

- **OVER ALL INCHARGE**

Chairperson: Dr. Trusha Desai

- **GROUND FLOOR**

Member: Dr. Mahesh Patel
Member: Dr. Kinnari Pancholi

- **FIRST FLOOR**

Member: Prof. Nisarg Ahir
Member: Dr. Pravin Rathvi

- **SECOND FLOOR**

Member: Prof. Jagdish Parmar
Member: Dr. Kamlesh Patel

ATTENDANCE COMMITTEE

Chairperson: Prof. Ansuya Mehta
Member: Dr. Ketan Mehta

UDISHA CLUB COMMITTEE

Chairperson: Dr. Geeta Pandya
Member: Dr. Trusha Desai
Member: Prof. Nisarg Ahir

C.W.D.C. COMMITTEE

Chairperson: Dr. Trusha Desai
Member: Dr. Kinnari Pancholi
Member: Dr. Nehal Pandya

MEDICAL CHECK UP COMMITTEE

Chairman: Dr. Mahesh Patel
Member: Prof. Jagdish Parmar
Member: H.C. Alka Thakkar

ANTI RAGGING COMMITTEE

Chairperson: Dr. Trusha Desai
Member: Dr. Kinnari Pancholi
Member: Dr. Nehal Pandya

EXAMINATION COMMITTEE

Chairperson: Dr. Trusha Desai
Member: Dr. Mahesh Patel
Member: Prof. Nisarg Ahir
Member: Prof. Ansuya Mehta

E-MAIL COMMITTEE

Chairman: Prof. Nisarg Ahir
Member: Prof. Jagdish Parmar

NME-ICT COMMITTEE (NATIONAL MISSION ON EDUCATION-*INFORMATION AND COMMUNICATIONS TECHNOLOGY*)

Chairman: Prof. Nisarg Ahir
Member: Dr. Mahesh Patel

SANDHAN-BISAG COMMITTEE

Chairperson: Dr. Kinnari Pancholi

Member: Prof. Ansuya Mehta

LIBRARY COMMITTEE

Chairman: Prof. Nisarg Ahir

Member: Dr. Pravin Rathvi

KMP COMMITTEE (KNOWLEDGE MANAGEMENT PROGRAMME)

Chairman: Prof. Nisarg Ahir

Member: Prof. Jagdish Parmar

ALM COMMITTEE (ACTIVE LEARNING METHODOLOGY)

Chairman: Dr. Mahesh Patel

Member: Prof. Ansuya Mehta

MMI COMMITTEE (MISSION MODE IMPLEMENTATION)

Chairman: Prof. Nisarg Ahir

Member: Prof. Jagdish Parmar

SCT COMMITTEE (SC/ST CELL)

Chairman: Dr. Pravin Rathvi

Member: Prof. Jagdish Parmar

NAAC/MHRD/AAA COMMITTEE

Chairman: Prof. Nisarg Ahir

Member: Prof. Jagdish Parmar

CLEANLINESS COMMITTEE

- **GROUND FLOOR**

Chairman: Prof. Jagdish Parmar

Member: Dr. Nehal Pandya

- **FIRST FLOOR**

Chairman: Dr. Pravin Rathvi

Member: Prof. Abha Tripathi

- **SECOND FLOOR**

Chairman: Dr. Kamlesh Patel

Member: Dr. Ketan Mehta

વાચનાલય વિશે માહિતી

અરુણા પટેલ
વાચનાલય વિભાગ

૨૦૦૭માં શરૂ થયેલ ગવર્નમેન્ટ આર્ટ્સ કૉલેજ એ નવી કૉલેજ છે. સરકારશ્રીના નિયમાનુસાર, સરકારશ્રી દ્વારા પ્રાપ્ત થયેલી સહાય અને સવલત પ્રમાણે આ કૉલેજમાં પોતાનું નાનું પણ સમૃદ્ધ વાચનાલય છે. લાઈબ્રેરિયનના અભાવમાં અને મર્યાદિત ગ્રાન્ટમાં પણ આ સંસ્થાએ પુસ્તકોને લાઈબ્રેરી સાયન્સ પ્રમાણે વર્ગીકૃત કરવાનું અને ગોઠવવાનું કાર્ય કરેલ છે. તે જ પ્રમાણે સૉલ સૉફ્ટવૅર પ્રમાણે તમામ પુસ્તકોની માહિતી એકત્ર કરવામાં આવી છે અને એ પ્રમાણે લાઈબ્રેરી કાર્યરત પણ છે. સામયિકો, સીડી ઈત્યાદિની સામગ્રી પણ વસાવવામાં આવી છે. ઈ-લાઈબ્રેરીની દિશામાં પહેલ કરવામાં આવી છે. આ વાચનાલયમાં વર્ષ પ્રમાણે જે પુસ્તકો ઈત્યાદિ વસાવવામાં આવેલ છે તેની વિગતો નીચે પ્રમાણે છે :

Year	Govt. Amount	NonGovt. Amount	Total Amount	Govt. Books	NonGovt. Books	Total	Govt. CD	NonGovt. CD	Total
2007-2008	0	1038	1038	0	21	21	0	0	0
2008-2009	0	17012	17012	0	141	141	0	0	0
2009-2010	1649	35079	36728	28	280	308	0	0	0
2010-2011	1000	297763	298763	0	1185	1185	30	86	116
2011-2012	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2012-2013	0	3385	3385	0	3	3	0	122	122
2013-2014	8078	22915	30993	77	196	273	0	0	0
Total	10727	377192	387919	105	1826	1931	30	208	238

આ રીતે, વિગતવાર માહિતી ઉપર પ્રમાણે આપવામાં આવી છે. અત્યાર સુધીમાં કૉલેજની લાઈબ્રેરીમાં નીચે પ્રમાણેનાં કુલ પુસ્તકો છે :

Gov. Books	105
NonGovt. Books	1826
Gift Books	1575
Total Books	3506

SCOPE *વિશેની વિગત*

ડૉ. પ્રવીણ રથવી
સંયોજક, SCOPE

SCOPE ગુજરાત સરકારનો એક મહત્ત્વાકાંક્ષી પ્રકલ્પ છે. ગુજરાતના યુવાનો વિશ્વ સ્તરે અંગ્રેજી ભાષામાં ઉત્તમ પરિણામ પ્રાપ્ત કરે તે માટે SCOPE એ અંગ્રેજી ભાષાનું પ્રશિક્ષણ શરૂ કરેલ છે. વિશ્વવિખ્યાત યુનિવર્સિટી કેમ્બ્રિજ સાથે સહયોગ સાધીને વિદ્યાર્થીઓને વિદેશની ઉત્તમ પદ્ધતિ દ્વારા અંગ્રેજીનું પ્રશિક્ષણ આપવામાં આવે છે. અંગ્રેજી ભાષામાં વિદ્યાર્થી પારંગત થતો જાય તુ પ્રમાણેનાં લૅવલ અનુસારની પરીક્ષા-પદ્ધતિનો કૉલેજમાં સ્વીકાર કરવામાં આવ્યો છે. વિદ્યાર્થીની કારકિર્દીમાં ખૂબ જ ઉપયોગી એવા આ અભ્યાસક્રમ માટે વિદ્યાર્થીઓને પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવે છે. કૉલેજના વિદ્યાર્થીઓએ આ ક્ષેત્રે ઉત્તમ દેખાવ કર્યો છે, જેની વિગતો નીચે પ્રમાણે છે :

Sr.	MONTH/YEAR	NAME OF THE EXAM	APPLICANTS	STUDENTS: APPEARED	STUDENTS: PASSED
1	FEB 2011	CPT	77	76	76
2	NOVE 2011	CPT	128	120	120
3	FEB 2012	CPT-271	CPT-271		
		BULTAS-29	BULTAS-29		
4	DECE 2012	BULTAS	118	111	111
5	MARCH 2013	CPT-100	100	96	96
		BULTAS-48	48	48	48
6	AUG 2013	CPT-213	213	182	182
		BULTAS-1	1	1	1
7	OCTO 2014	CPT-204	204	185	185
8	JAN 2015	CPT-231	231	199	199

TABLE SHOWING THE EXPENDITURE

GRANT: RECEIVED AND SPENT

YEAR	GRANT RECEIVED	GRANT SPENT
2007-08	7,00,000/-	4,50,777/-
2008-09	20,00,000/-	11,54,513/-
2009-10	31,00,000/-	27,87,052/-
2010-11	54,00,000/-	45,24,523/-
2011-12	65,00,000/-	49,99,636/-
2012-13	60,43,400/-	58,77,200/-
2013-14	73,62,000/-	72,56,000/-
2014-15	96,00,000/-	

COLLEGE PAN CARD

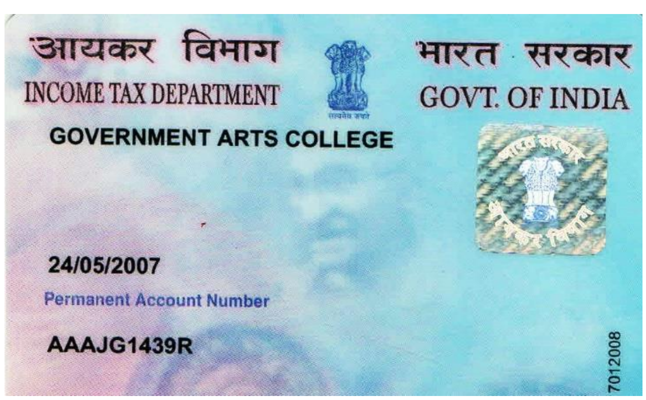

ANALYSIS OF STUDENTS

ANALYSIS OF STUDENTS: B.A. SEM I & II YEAR 2011-12

B.A. SEM I (NOV-2011)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**36**	**31**	**-**	**-**	**05**	**10**	**13**	**03**
ENGLISH	**31**	**23**	**-**	**07**	**06**	**05**	**04**	**01**
GUJARATI	**44**	**36**	**-**	**04**	**07**	**07**	**18**	**-**
PSYCHOLOGY	**47**	**34**	**01**	**02**	**14**	**03**	**13**	**01**
ECONOMICS	**50**	**42**	**01**	**01**	**12**	**10**	**17**	**01**
INDOLOGY	**22**	**20**	**-**	**-**	**02**	**02**	**15**	**01**
TOTAL	**230**	**186**	**02**	**14**	**46**	**37**	**80**	**07**

B.A. SEM II (MAY-2012)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**27**	**27**	**-**	**02**	**08**	**15**	**02**	**-**
ENGLISH	**21**	**21**	**01**	**09**	**05**	**01**	**05**	**-**
GUJARATI	**34**	**34**	**-**	**01**	**09**	**15**	**08**	**01**
PSYCHOLOGY	**29**	**29**	**01**	**04**	**18**	**03**	**03**	**-**
ECONOMICS	**40**	**40**	**01**	**08**	**15**	**11**	**05**	**-**
INDOLOGY	**19**	**19**	**-**	**01**	**09**	**02**	**07**	**-**
TOTAL	**170**	**170**	**03**	**25**	**64**	**47**	**30**	**01**

S.Y.B.A. (2011-12)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	FAIL	ABSENT
SANSKRIT	**18**	**15**	**-**	**02**	**07**	**03**	**03**	**-**	**-**
ENGLISH	**32**	**31**	**-**	**02**	**14**	**10**	**04**	**01**	**-**
GUJARATI	**20**	**16**	**-**	**01**	**05**	**04**	**06**	**-**	**-**
PSYCHOLOGY	**34**	**32**	**-**	**02**	**16**	**10**	**04**	**-**	**-**
ECONOMICS	**31**	**27**	**-**	**02**	**15**	**05**	**03**	**-**	**-**
INDOLOGY	**07**	**06**	**-**	**-**	**03**	**01**	**02**	**-**	**-**
TOTAL	**142**	**127**	**-**	**11**	**60**	**33**	**22**	**01**	**-**

T.Y.B.A (2011-12)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	FAIL	AB.	WITH.
SANSKRIT	**11**	**11**	**-**	**01**	**05**	**01**	**-**	**02**	**-**	**02**
ENGLISH	**18**	**17**	**-**	**-**	**14**	**03**	**-**	**-**	**-**	**-**
GUJARATI	**20**	**19**	**-**	**-**	**06**	**09**	**-**	**02**	**-**	**02**
PSYCHOLOGY	**25**	**21**	**-**	**05**	**08**	**03**	**-**	**-**	**01**	**04**
ECONOMICS	**27**	**26**	**-**	**02**	**17**	**05**	**-**	**01**	**-**	**01**
INDOLOGY	**05**	**05**	**-**	**02**	**03**	**-**	**-**	**-**	**-**	**-**
TOTAL	**106**	**99**	**-**	**10**	**53**	**21**	**-**	**05**	**01**	**09**

B.A. SEM I & II AND SEM III & IV YEAR 2012-13

B.A. SEM I (NOV-2012)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**41**	**30**	**-**	**02**	**12**	**07**	**09**	**-**
ENGLISH	**25**	**23**	**-**	**02**	**07**	**03**	**09**	**02**
GUJARATI	**53**	**49**	**-**	**02**	**18**	**16**	**13**	**-**
PSYCHOLOGY	**58**	**49**	**-**	**06**	**39**	**02**	**02**	**-**
ECONOMICS	**67**	**62**	**-**	**02**	**29**	**21**	**09**	**01**
INDOLOGY	**19**	**16**	**-**	**-**	**10**	**04**	**01**	**01**
TOTAL	**263**	**229**	**-**	**14**	**115**	**53**	**43**	**4**

B.A. SEM II (MAY-2013)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**30**	**30**	**-**	**02**	**13**	**06**	**09**	**-**
ENGLISH	**21**	**21**	**07**	**08**	**06**	**-**	**-**	**-**
GUJARATI	**49**	**45**	**-**	**05**	**26**	**09**	**05**	**-**
PSYCHOLOGY	**49**	**49**	**-**	**14**	**31**	**01**	**03**	**-**
ECONOMICS	**59**	**59**	**01**	**11**	**31**	**12**	**03**	**01**
INDOLOGY	**17**	**14**	**-**	**03**	**05**	**06**	**-**	**-**
TOTAL	**225**	**218**	**08**	**43**	**112**	**34**	**20**	**01**

B.A. SEM III (NOV-2012)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**23**	**23**	**-**		**04**	**07**	**12**	**-**
ENGLISH	**18**	**17**	**01**	**05**	**07**	**04**	**-**	**-**
GUJARATI	**31**	**30**	**-**		**11**	**11**	**08**	**-**
PSYCHOLOGY	**26**	**26**	**-**	**02**	**20**	**02**	**01**	**01**
ECONOMICS	**40**	**40**	**-**	**08**	**19**	**19**	**02**	**-**
INDOLOGY	**16**	**16**	**-**	**01**	**01**	**01**	**03**	**01**
TOTAL	**154**	**152**	**01**	**17**	**54**	**44**	**26**	**02**

B.A. SEM IV (MAY-2013)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**22**	**22**	**-**	**01**	**06**	**05**	**10**	**-**
ENGLISH	**17**	**17**	**-**	**09**	**05**	**03**	**-**	**-**
GUJARATI	**29**	**29**	**-**	**04**	**11**	**06**	**07**	**01**
PSYCHOLOGY	**25**	**25**	**01**	**07**	**13**	**02**	**02**	**-**
ECONOMICS	**37**	**37**	**-**	**10**	**19**	**06**	**02**	**-**
INDOLOGY	**13**	**13**	**-**	**03**	**09**	**-**	**01**	**-**
TOTAL	**143**	**143**	**01**	**34**	**63**	**22**	**22**	**01**

ANALYSIS OF STUDENT OF T.Y.B.A YEAR 2012-13

T.Y.B.A. (2012-13)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	FAIL	AB.	WITH.
SANSKRIT	**17**	**15**	**-**	**03**	**09**	**01**	**-**	**01**	**-**	**01**
ENGLISH	**31**	**31**	**-**	**04**	**16**	**09**	**-**	**-**	**-**	**02**
GUJARATI	**17**	**15**	**-**	**01**	**07**	**02**	**-**	**05**	**-**	**-**
PSYCHOLOGY	**32**	**32**	**-**	**09**	**17**	**02**	**-**	**01**	**-**	**03**
ECONOMICS	**29**	**28**	**-**	**07**	**17**	**03**	**-**	**-**	**-**	**01**
INDOLOGY	**06**	**06**	**-**	**-**	**03**	**02**	**-**	**01**	**-**	**-**
TOTAL	**132**	**127**	**-**	**24**	**69**	**19**	**-**	**08**	**-**	**07**

ANALYSIS OF STUDENT OF B.A. SEM I, III & V YEAR 2013-14

B.A. SEM I (NOV-2013-14)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**40**	**33**	**-**	**01**	**18**	**10**	**03**	**01**
ENGLISH	**40**	**31**	**03**	**04**	**18**	**03**	**02**	**01**
GUJARATI	**69**	**60**	**-**	**-**	**15**	**27**	**18**	**-**
PSYCHOLOGY	**59**	**51**	**01**	**05**	**24**	**16**	**02**	**03**
ECONOMICS	**72**	**66**	**-**	**03**	**34**	**20**	**09**	**-**
INDOLOGY	**26**	**24**	**-**	**-**	**03**	**02**	**19**	**-**
TOTAL	**306**	**265**	**04**	**13**	**112**	**78**	**53**	**05**

B.A. SEM III (NOV-2013-14)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**25**	**24**	**-**	**-**	**05**	**06**	**13**	**-**
ENGLISH	**21**	**21**	**01**	**09**	**08**	**03**	**-**	**-**
GUJARATI	**47**	**46**	**-**	**06**	**22**	**09**	**08**	**01**
PSYCHOLOGY	**49**	**48**	**-**	**11**	**25**	**06**	**04**	**02**
ECONOMICS	**65**	**63**	**-**	**-**	**29**	**27**	**07**	**-**
INDOLOGY	**08**	**08**	**-**	**-**	**05**	**01**	**02**	**-**
TOTAL	**215**	**210**	**01**	**26**	**94**	**52**	**34**	**03**

B.A. SEM V (NOV 2013-14)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	**21**	**21**	**01**	**04**	**06**	**04**	**06**	**-**
ENGLISH	**18**	**18**	**-**	**03**	**10**	**04**	**01**	**--**
GUJARATI	**27**	**27**	**-**	**01**	**15**	**09**	**02**	**-**
PSYCHOLOGY	**24**	**24**	**01**	**06**	**15**	**02**	**-**	**--**
ECONOMICS	**35**	**35**	**01**	**11**	**17**	**05**	**01**	**-**
INDOLOGY	**13**	**13**	**-**	**01**	**04**	**03**	**05**	**-**
TOTAL	**138**	**138**	**03**	**26**	**67**	**27**	**15**	**-**

ANALYSIS OF STUDENT OF B.A. SEM II, IV & VI YEAR 2013-14

B.A. SEM II (MAY-2013-14)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	31	31	-	-	11	11	08	01
ENGLISH	30	30	02	05	14	04	05	-
GUJARATI	57	57	-	03	23	13	16	02
PSYCHOLOGY	45	45	-	09	24	08	04	-
ECONOMICS	61	61	-	01	33	12	14	01
INDOLOGY	23	23	-	-	01	02	17	03
TOTAL	247	247	02	18	106	50	64	07

B.A. SEM IV (MAY 2013-14)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	ATKT	ABSENT
SANSKRIT	23	23	-	01	07	04	11	-
ENGLISH	20	20	01	08	06	05	-	-
GUJARATI	45	45	-	10	19	05	11	-
PSYCHOLOGY	47	47	-	08	29	09	01	-
ECONOMICS	62	62	-	01	47	05	-	-
INDOLOGY	08	07	-	-	05	-	02	01
TOTAL	205	204	01	28	113	28	25	01

B.A. SEM VI (MAY 2013-14)

SUBJECT	TOTAL	APPR.	DIST.	FIRST	SECOND	PASS	FAIL	ABSENT	w-Held
SANSKRIT	21	21	01	04	05	01	04	-	06
ENGLISH	18	18	-	-	13	03	-	-	02
GUJARATI	27	27	-	01	07	09	07	-	03
PSYCHOLOGY	24	24	01	08	12	01	01	-	01
ECONOMICS	36	35	-	12	19	02	-	-	02
INDOLOGY	13	13	-	01	05	02	02	-	03
TOTAL	139	138	02	26	61	18	14	-	17

STUDENT ANALYSIS

F.Y.B.A.			
YEAR	FEMALE	MALE	TOTAL
2007-08	104	38	142
2008-09	108	20	128
2009-10	109	34	143
2010-11	138	23	161
2011-12	192	38	230
2012-13	187	76	263
2013-14	216	90	306
2014-15	188	81	269
TOTAL	1242	400	1642
%	75.63	24.36	

S.Y.B.A.			
YEAR	FEMALE	MALE	TOTAL
2008-09	79	27	106
2009-10	97	17	114
2010-11	93	22	115
2011-12	124	18	142
2012-13	135	19	154
2013-14	161	54	215
2014-15	179	56	235
TOTAL	868	213	1081
%	80.29	19.70	

T.Y.B.A.			
YEAR	FEMALE	MALE	TOTAL
2009-10	74	20	94
2010-11	89	15	104
2011-12	86	20	106
2012-13	114	18	132
2013-14	124	15	139
2014-15	147	53	200
TOTAL	634	141	775
%	81.88	18.19	

F.Y.B.A.

YEAR	MALE	FEMALE	GENRAL		SEBC		SC		ST		TOTAL
			M	F	M	F	M	F	M	F	
2007-08	38	104	21	70	5	10	12	24	0	0	142
2008-09	20	108	10	65	3	22	7	20	nil	1	128
2009-10	34	109	23	64	3	23	5	22	3	nil	143
2010-11	23	138	13	64	5	34	5	38	nil	2	161
2011-12	38	192	21	147	4	18	10	21	3	6	230
2012-13	76	187	38	106	8	24	26	50	4	7	263
2013-14	90	216	64	169	7	12	18	34	1	1	306
2014-15	81	188	37	114	15	26	25	45	4	3	269
TOTAL	400	1242	227	799	50	169	108	254	15	20	1642

S.Y.B.A.

YEAR	MALE	FEMALE	GENRAL		SEBC		SC		ST		TOTAL
			M	F	M	F	M	F	M	F	
2008-09	27	79	15	46	5	15	7	18	NIL	NIL	106
2009-10	17	97	10	59	2	17	5	20	NIL	1	114
2010-11	22	93	16	56	1	20	3	17	2	nil	115
2011-12	18	124	11	56	4	30	3	36	NIL	2	142
2012-13	19	135	9	101	4	16	4	13	2	5	154
2013-14	54	161	23	84	8	27	23	43	NIL	7	215
2014-15	56	179	37	140	6	14	12	24	1	1	235
TOTAL	213	868	121	542	30	139	57	171	5	16	1081

T.Y.B.A.

YEAR	MALE	FEMALE	GENRAL		SEBC		SC		ST		TOTAL
			M	F	M	F	M	F	M	F	
2009-10	20	74	11	44	3	14	6	16	NIL	NIL	94
2010-11	15	89	7	56	2	14	6	19	NIL	NIL	104
2011-12	20	86	13	49	1	18	4	19	2	NIL	106
2012-13	18	114	13	51	3	28	2	33	NIL	2	132
2013-14	15	124	6	89	4	17	3	13	2	5	139
2014-15	53	147	20	77	9	24	24	39	0	7	200
TOTAL	141	634	70	366	22	115	45	139	4	14	775

DROP OUT RATIO

SUBJECT	F.Y.B.A.	S.Y.B.A.	T.Y.B.A	DROP OUT
	(2007-08)	(2008-09)	(2009-10)	
SANSKRIT	24	15	16	
ENGLISH	26	22	10	
GUJARATI	21	13	19	
PSY	29	19	18	
ECO	27	28	24	
INDO	15	9	6	
TOTAL	142	106	94	33.80%

SUBJECT	F.Y.B.A.	S.Y.B.A.	T.Y.B.A	DROP OUT
	(2008-09)	(2009-10)	(2010-11)	
SANSKRIT	24	29	28	
ENGLISH	20	19	15	
GUJARATI	22	14	10	
PSY	2	15	16	
ECO	26	32	30	
INDO	9	5	5	
TOTAL	130	114	104	20.00%

SUBJECT	F.Y.B.A.	S.Y.B.A.	T.Y.B.A	DROP OUT
	(2009-10)	(2010-11)	(2011-12)	
SANSKRIT	25	12	11	
ENGLISH	21	18	18	
GUJARATI	28	24	20	
PSY	29	27	25	
ECO	31	29	27	
INDO	9	5	5	
TOTAL	143	115	106	25.87%

SUBJECT	F.Y.B.A.	S.Y.B.A.	T.Y.B.A	DROP OUT
	(2010-11)	(2011-12)	(2012-13)	
SANSKRIT	18	18	17	
ENGLISH	36	32	31	
GUJARATI	23	20	17	
PSY	33	34	32	
ECO	34	31	29	
INDO	17	7	6	
TOTAL	161	142	132	18,01%

SUBJECT	B.A.SEM I	B.A.SEM II	B.A.SEM II	B.A.SEM IV	B.A.SEM V	B.A.SEM VI	DROP
	(2011-12)	(2011-12)	(2012-13)	(2012-13)	(2013-14)	(2013-14)	
SANSKRIT	36	27	23	22	21	21	
ENGLISH	31	21	18	17	18	18	
GUJARATI	44	34	31	29	27	27	
PSY	47	29	26	25	24	24	
ECO	50	40	40	37	36	36	
INDO	22	19	16	12	13	13	
TOTAL	230	180	154	142	139	139	39.56%

SUBJECT	B.A.SEM I	B.A.SEM II	B.A.SEM III	B.A.SEM IV	B.A.SEM V	B.A.SEM VI	DROP
	(2012-13)	(2012-13)	(2013-14)	(2013-14)	(2014-15)	(2014-15)	
SANSKRIT	41	30	25	23	21		
ENGLISH	25	21	21	20	20		
GUJARATI	53	49	47	45	45		
PSY	58	49	49	47	45		
ECO	67	59	65	62	62		
INDO	19	17	8	8	7		
TOTAL	263	225	215	205	200		

SUBJECT	B.A.SEM I	B.A.SEM II	B.A.SEM III	B.A.SEM IV	B.A.SEM V	B.A.SEM VI	DROP
	(2013-14)	(2013-14)	(2014-15)	(2014-15)	(2015-16)	(2015-16)	
SANSKRIT	40	31	28				
ENGLISH	40	30	28				
GUJARATI	69	57	55				
PSY	59	45	45				
ECO	72	61	63				
INDO	26	23	17				
TOTAL	306	247	236				

SUBJECT	B.A.SEM I	B.A.SEM II	B.A.SEM III	B.A.SEM IV	B.A.SEM V	B.A.SEM VI	DROP
	(2014-15)	(2014-15)	(2015-16)	(2015-16)	(2016-17)	(2016-17)	
SANSKRIT	43						
ENGLISH	23						
GUJARATI	66						
PSY	51						
ECO	67						
INDO	22						
TOTAL	272						

પ્રવૃત્તિની પરિધિ

ડૉ. મહેશ પટેલ
અધ્યક્ષ, વિદ્યાર્થી મંડળ

ક્રમ	તારીખ	પ્રવૃત્તિની વિગતો
(1)	14-06-05	બાયસેગનું - ઇ-લરનીંગ વ્યાખ્યાન આપ્યું. ડૉ .મહેશ એ .પટેલ
(2)	14-06-23	બાયસેગનું - ઇ-લરનીંગ વ્યાખ્યાન આપ્યું. પ્રોફે .નિસર્ગ જી .આહીર
(3)	14-6-25	G.P.S.C./ U.P.S.C વર્ગ 1- અને 2 માટેનો વિદ્યાર્થીલક્ષી સેમીનાર
(4)	14-6-25	ALUMNI ASOCIASTION (પૂર્વ છાત્ર સંમેલન 200 (છાત્રની ઉપસ્થિતિ અને રજીસ્ટરમાં નોંધ
(5)	14-6-25	VODAFONE,ICICI,FIRSTSTEP OWERSISE AND KATARIYA – PLACEMENT CELL
(6)	14-6-25	BISAGE પરથી કમિશ્નરશ્રીનું ઉદ્બોધન અને સપ્તધારા અંતર્ગત માહિતીપ્રાપ્તિ .
(7)	-6-26થી-7-3 2014	K.C.G દ્વારા F.D.P કાર્યક્રમ અંતર્ગત પ્રોફે .જગદીશ પરમારે એક સપ્તાહની તાલીમ લીધી .
(8)	14-6-27	N.C.C ના અધિકારીઓની કૉલેજની શુભેચ્છામુલાકાત
(9)	14-07-01થી 14-8-30	ટેમ્પલ-જ્યોતિષ પ્રવેશપ્રક્રિયા
(10)	7થી14-7-10	ટેમ્પલ-જ્યોતિષની પરીક્ષા
(11)	7થી14-7-16	સપ્તધારા અનર્ગત જ્ઞાનસપ્તાહની ઉજવણી
(12)	14-7-2	એફ.વાય– .પ્રવેશોત્સવ અને એસ.આર.સી .નીમણૂંકમાહિતી
(13)	2014-7-8	CWDC અંતર્ગત રંગોળી હરિફાઇનું આયોજન

(14)	14-7-12	સંસ્કૃત વિભાગ દ્વારા ગુરુપૂર્ણિમાનો કાર્યક્રમ
(15)	16-17-7-14	N.C.C .હેડ ક્વાટર,લૉ-ગાર્ડન ખાતે મનોવિજ્ઞાનના' તારુણ્ય વિષયક પ્રશ્નો અને સમાધાન ' એ વિષય પર ડૉ .તૃષા દેસાઇએ બે વ્યાખાન આપ્યા .
(16)	14-7-19&17	ગુજરાત સરકારના નાટ્યવિભાગમાં નાટ્યમંચનના પરામર્શક તરીકે કામ કર્યું .પ્રોફે . નિસર્ગ આહીર
(17)	2014-07-17	NCC Cadets અને આચાર્યશ્રીની નારણપુરા ખાતેના વૃદ્ધાશ્રમની સૌજન્ય મુલાકાત
(18)	2014-7-18	N.C.C .હેડ ક્વાટર,લૉ-ગાર્ડન ખાતે NCC CAMP દરમિયાન યોજાયેલી કેડેટ્સ વક્તૃત્વસ્પર્ધામાં ઉત્કૃષ્ટવકૃત્વ બદલ પુરસ્કારપ્રાપ્તિ .
(19)	14-7-20	TAT ની પરીક્ષામાં આચાર્યશ્રી અને અધ્યાપકશ્રીઓએ મહેસાણા મુકામે જઇ ઓબઝર્વરતરીકેનું કામ કર્યું
(20)	14-7-24-22	ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા વિષયલક્ષી ફિલ્મપ્રદર્શન અને ત્રણ દિવસનો વિભાગીયકાર્યક્રમ
(21)	14-7-23	N.C.C અધિકારીઓની ઉપસ્થિતિમાં વૃક્ષારોપણ કાર્યક્રમ
(22)	14-7-23	DELL LEB ના સર્વાંગી પરીક્ષણાર્થે K.C.G ની ટીમ) કુ.ઝરણા અને રિંકલ શાહ(દ્વારા લેબસમીક્ષા
(23)	14-7-28	યુવા N.G.O દ્વારા શહેરમાં વસતા ગરીબવિદ્યાર્થીઓના શૈક્ષણિકવર્ગો માટે વિદ્યાર્થીઓનો પસંદગીકાર્યક્રમ અને વિદ્યાર્થીલક્ષી સેવા
(24)	2014-7-31	બાયસેગમાં સમ્રદાનકારક વિશે વ્યાખ્યાન. ડૉ .મહેશ એ .પટેલ
(25)	4થી-08- 6 2014	ચાલો કોલેજ અભિયાન અંતર્ગત આચાર્યશ્રી,પ્રો .જગદીશ પરમાર અને કે.સી.જીની ટીમ દ્વારા અમદાવાદની જુદી જુદી કોલેજોની મુલાકાત
(26)	2014-8-7	સેમ 1-એનરોલમેન્ટફોર્મ પરિપૂર્તિ

(27)	2014-8-7	યુવા N.G.O દ્વારા શહેરમાં વસતા ગરીબવિદ્યાર્થીઓના શૈક્ષણિકવર્ગો માટે સહાય કરવા કોલેજના વિદ્યાર્થીઓની પસંદગીનો કાર્યક્રમ
(28)	2014-08-11	મહિલા સશક્તિકરણ કાર્યક્રમ અંતર્ગત યુનિવર્સિટી સેનેટ હોલ ખાતે ડો .તૃષા દેસાઇ અને પ્રો .અનસૂયા મહેતાની ઉપસ્થિતિ
(29)	2014-8-15	ધ્વજવંદનના રાષ્ટ્રિયપર્વની ઉજવણી સૌજન્ય :પૂર્વમેયર અસિત વોરા
(30)	14-08-21	ગુજ.યુનિ.આંતર કોલેજ ચેસસ્પર્ધામાં પ્રતિભાગિતા
(31)	2014-8-24	ગુજ.પાઠ્યપુસ્તક મંડળના સંસ્કૃતના નૂતન પુસ્તકના ઓરીએંટેશનમાં વિદ્વદ વ્યાખ્યાન)resource person (ડૉ .મહેશ એ .પટેલ
(32)	2014-8-26	ગુજરાતી વિભાગના સમીક્ષણ-પરીક્ષણાર્થે K.C.G સભ્ય) પ્રા.નિયતિબહેન (દ્વારા વિભાગસમીક્ષા
(33)	01-15-9-14	ગુજરાત સરકારશ્રી દ્વારા જ્ઞાનસપ્તાહની ઉજવણી
(34)	14-09-02	સેમ 1-સ્કોપફોર્મ પરિપૂર્તિ
(35)	2014-09-02	ગુજરાત સરકારશ્રીના નિર્દેશાનુસાર કોલેજ સફાઇ અભિયાન કાર્યક્રમ યોજાયો .
(36)	14-09-03	ગુજરાત સરકારશ્રીના નિર્દેશાનુસાર શિક્ષકદિનની ઉજવણી
(37)	14-09-03	યુવા N.G.O દ્વારા શહેરમાં વસતા ગરીબવિદ્યાર્થીઓના શૈક્ષણિકવર્ગો માટે વિદ્યાર્થીઓનો પસંદગી અને વિદ્યાર્થીઓની સેવા) .સોલંકી નિહારિકા ,રબારી લક્ષ્મી ,પરમાર ગૌતમ , મનસુરી અફસાના ,પરાંતે ધારા(
(38)	14-09-12-11	ગુજ.યુનિ .યુથ ફેસ્ટીવલ હોસ્ટ :C.T.C.U.SHAH COM.COLLEGE
(39)	12-09-14	યુનિ.આંતરકોલેજ ખો-ખો) બહેનો(માં જી.એલ.એસ.સામે પ્રથમ રાઉંડમાં વિજેતા
(40)	14-09-12	ગુજ.યુનિ .યુથ ફેસ્ટીવલમાં કાવ્યપઠન અને ક્લેમોડલિંગમાં વિજેતા,હેલી પંડ્યા અને શર્મા પ્રીતિ

(41)	14-09-15	માનનીય વડાપ્રધાનશ્રી નરેન્દ્રભાઇ મોદીજીના માતૃશ્રીની સૌજન્યમુલાકાત અને પુસ્તકસમર્પણ .ડૉ .મહેશ એ .પટેલ તથા ભાષા સાહિત્યભવનના ડાયરેક્ટર ડો .વસંતભાઇ ભટ્ટ
(42)	16-09-14	એસ.આર.સી.ની વિધિવત નીમણૂંક પદભારસોંપણી
(43)	14-9-21	એમ્પાવરીંગ યુથ ઓફ કોંગ્રેસ દ્વારા છ વિદ્યાર્થીઓનું સમ્માન અને પુરસ્કાર
(44)	14-09-24	ગુજ.યુનિ .યુથ ફેસ્ટીવલ) ઝોનલ (બે વિદ્યાર્થીનીઓની પ્રતિભાગિતા હોસ્ટ :વસો કોલેજ,નડિયાદ,જિ.ખેડા
(45)	14-09-25	સ્ત્રીસુરક્ષા અંતર્ગત પોલીસહાર્ટ હલ્લાબોલ કાર્યક્રમ અંતર્ગત મિટીંગમાં બે અધ્યાપકોની ગુજ.યુનિ .સેનેટ હોલ ખાતે ઉપસ્થિતિ પ્રોફે .અનસૂયા મહેતા પ્રોફે .આભા ત્રિપાઠી
(46)	9-26થી-01 14-10	મહાત્મા ગાંધી સ્વચ્છતા અભિયાન અંતર્ગત કૉલેજની સંપૂર્ણ સાફાઇ ,વિશાળ રેલીનું આયોજન,નજીકના વિસ્તારોની મુલાકાત અને સફાઇઝુંબેશનો સાપ્તાહિક કાર્યક્રમ
(47)	07-10-14	ગુજરાત સરકાર દ્વારા આયોજીત ખેલ મહાકુમ્ભમાં એસ.વાય.ના વિદ્યાર્થી મૂકેશ ગોહેલની સહભાગીતા અને ગ્રામ્યકક્ષાએ તે પ્રથમ નંબરે વિજેતા
(48)	09-10-14	ગુજરાત સરકાર દ્વારા આયોજીત ખેલ મહાકુમ્ભમાં એસ.વાય.ના વિદ્યાર્થી મૂકેશ ગોહેલની સહભાગીતા અને તાલુકાકક્ષાએ હાથીજણ મુકામે તે પ્રથમ નંબરે વિજેતા
(49)	10-10-14	વિદ્યાર્થ્રોની શારીરિક તપાસનો કાર્યક્રમ
(50)	2014-10-12	ગુજરાત સરકારશ્રી દ્વારા લેવાતી GPSC વર્ગ 1-અને 2 ની પરીક્ષામાં આયોગના પ્રતિનિધિ તરીકે સંસ્થાના અધ્યાપકશ્રી ડૉ .મહેશ એ .પટેલે સેવા આપી.
(51)	14-10-14	ગુજરાત સરકાર દ્વારા આયોજીત ખેલ મહાકુમ્ભમાં એસ.વાય.ના વિદ્યાર્થી મૂકેશ ગોહેલની સહભાગીતા અને જિલ્લાકક્ષાએ તે ચોથા નંબરે વિજેતા
(52)	2014-10-19	.youth conclave N.c.cગુજરાત દ્વારા ગુજરાતના યુવાનોને માર્ગદર્શન

		કાર્યક્રમમાં 119 વિદ્યાર્થીઓની ઉપસ્થિતિ,કુશાભાઉ ઠાકરે હોલ.સી.ટી.એમ .
(53)	08/11/2014	માનનીય મુખ્યમંત્રીશ્રી આનંદીબહેન પટેલના વરદહસ્તે એમ.સી.એ .કૉલેજનો લોકાર્પણવિધિ
(54)	10થી-11- 16 2014	K.C.G દ્વારા F.D.P કાર્યક્રમ અંતર્ગત ડો.મહેશ પટેલે અને પ્રોફે .અનસૂયા મહેતા એક સપ્તાહની તાલીમ લીધી .
(55)	11-25થી-04 2014-12	NCC કેમ્પ લો ગાર્ડન મુકામે વિદ્યાર્થીઓની સહભાગીતા .તેમાં ત્રણ મેડલ વિજેતા (1)સોલંકી સેજલ (2) રોહિત સંગીતા (3) ચૌહાણ અંજના
(56)	14-12-1	એચ.આઇવી/.એઇડ્સ જાગૃતિ કાર્યક્રમની માનવસાંકળ કાંકરિયા,અમદાવાદ સૌજન્ય : એ.મ.સી .અમદાવાદ
(57)	2014-12-05	સંસ્કૃત અને ઇન્ડોલોજી વિભાગ દ્વારા એલ .ડી.ઇન્ડોલોજી સંસ્થાની મુલાકાત
(58)	1થી-12- 7	યોગશિબિર- સંસ્કૃત વિભાગ
(59)	01થી-12- 07 14	K.C.G દ્વારા રિસર્ચ મેથોડોલોજી કાર્યક્રમ અંતર્ગત ડો.તૃષા દેસાઇ ,પ્રોફે જગદીશ એ .પરમાર અને ડૉ .કમલેશ પટેલે એક સપ્તાહની તાલીમ લીધી.
(60)	01થી-12- 12 14	CCC+ ની તાલીમ ,સ્પીપા ,અમદાવાદ ડૉ .નેહલ પંડયા
(61)	2014-12-21	ગુજરાત સરકારશ્રી દ્વારા લેવાતી ગાંધીનગર ગૌણ સેવા પસંદગીની પરીક્ષામાં આયોગના પ્રતિનિધિ તરીકે સંસ્થાના અધ્યાપકશ્રી ડૉ .મહેશ એ .પટેલે સેવા આપી
(62)	2014-12-22	‘સ્ત્રી સશક્તિકરણ અને સ્ત્રીરોજગાર ’વિશે CWDC અને UDISHA દ્વારા સેમિનાર
(63)	1થી-01- 3 2015	ઉદીશા તાલીમ શિબિર ,KCG ખાતે 22 વિદ્યાર્થીઓની સહભાગીતા
(64)	2015-01-05	મદુરા કોટ્સ દ્વારા“ કોન બનેગા અમદાવાદ કા યુવા ”GK કાર્યક્રમ

(65)	08-01-2015	ઉદિશા અંતર્ગત કારકીર્દિ ઘડતર અંગે નો વર્કશોપ
(66)	2015-01-12	દૃશ્યશ્રાવ્ય માધ્યમથી સંસ્કૃત નાટક મધ્યમવ્યાયોગનું નાટ્યપ્રદર્શન સંસ્કૃત વિભાગ
(67)	15-01-15	મરકસંક્રાંતિ નિમિત્તે ઇંડોલોજી વિભાગ દ્વારા ગુજરાત કેળવણી સંચાલિત બોડકદેવ ખાતેની સંસ્થાની સૌજન્ય મુલાકાત અને વાત્સલ્યવર્ધન 'પ્રકાશ'
(68)	2015-01-16	કોલેજ સ્વચ્છતા અભિયાન અંતર્ગત સંસ્કૃત ,ગુજરાતી ,અંગ્રેજી ,ઇન્ડોલોજી વિષયના વિદ્યાર્થીઓએ વર્ગખંડોમાં સકાઇ કરી.
(69)	2015-01-17	CWDC અને સપ્તધારા અંતર્ગત મહેંદી કાર્યક્રમ
(70)	18થી-01-21 2015	યુનિવર્સિટી દ્વારા લુણાવાડાના જંગલ પરિભમ્રણ કાર્યક્રમમાં રાહુલ નાણેચાની સહભાગીતા
(71)	2015-01-23	મનોવિજ્ઞાન વિભાગનાં વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા 'BLIND PERSON ASSO.' ના વિદ્યાર્થીઓ સાથે મુલાકાત અને તેમને ઘરની અતિરિક્ત વસ્તુઓનું દાન.
(72)	24થી-01-26 2015	"Learn & Earn" કાર્યક્રમ અંતર્ગત CWDC અને UDISHA દ્વારા 08 વિદ્યાર્થીઓએ પ્રદર્શનમાં ભાગ લીધો .
(73)	2015-01-26	રાષ્ટ્રિયપર્વ પ્રજાસત્તાક દિનની ઉજવણી .મુખ્યમહેમાન ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલ મણિનગર વિસ્તાર
(74)	2015-01-26	પ્રજાસત્તાક દિને ,મુખ્યમહેમાન ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલના વરદ હસ્તે કોલેજ દ્વારા પ્રકાશિત "LIGHT OF WISDOM-પ્રજ્ઞાપ્રકાશ" નામના પુસ્તકનું વિમોચન
(75)	2015-01-26	રાષ્ટ્રિયપર્વ પ્રજાસત્તાક દિનની ઉજવણી નિમિત્તે વિદ્યાર્થીઓ દ્વારા પરંપરાગત વેશભૂષા કાર્યક્રમ
(76)	2015-01-28	એસ.વી.કોલેજ દ્વારા યોજાયેલી" સ્વચ્છ ભારતનું સ્વપ્ન સાકાર થશે "?એ વિષય પર રાજ્ય સ્તરીય વકૃત્વ સ્પર્ધામાં ,રાહુલ નાણેચા અને કેતન વેગડાની સહભાગીતા

(77)	28થી-01-31 2015	યુનિવર્સિટી દ્વારા લુણાવાડાના જંગલ પરિભ્રમણ કાર્યક્રમમાં મકવાણા રિંકુ અને જયસ્વાલ રાજેશ્વરીની સહભાગીતા
(78)	01-29થી-12 2015-02	CCC+ ની તાલીમ ,સ્પીપા ,અમદાવાદ ડૉ .કમલેશ એચ.પટેલ
(79)	2015-01-29	એકલવ્ય એકેડેમી દ્વારા 200 જેટલા વિદ્યાર્થીઓની રાજ્ય સ્તરીય GK ની પરીક્ષાનું આયોજન
(80)	2015-01-29	ઉદિશા અંતર્ગત સ્પર્ધાત્મક પરીક્ષા અંગેનું માર્ગદર્શન અને હેતુલક્ષી પ્રશ્નોત્તરી સ્પર્ધાનું આયોજન
(81)	2015-01-30	“ગાંધીજી અને સફાઇ ”અંતર્ગત રાષ્ટ્રિય સ્વચ્છતા અભિયાન કાર્યક્રમમાં ધારાસભ્યશ્રી સુરેશ પટેલની ઉપસ્થિતિ અને 129 વિદ્યાર્થીઓની ચિત્ર સ્પર્ધામાં સહભાગીતા
(82)	2015-01-31	રાજ્ય સ્તરીય નિબંધ લેખન સ્પર્ધામાં બાલાસિનોર કોલેજ અંતર્ગત 02 વિદ્યાર્થીનીઓનું નિબંધ લેખન
(83)	2015-02-04	થેલેસિમીયા જાગૃતિ વિષયક કાર્યક્રમ સૌજન્ય : INDIAN RED CROSS SOCIETY પ્રતીક્ષા પટેલ
(84)	4થી- 02-9 2015	CWDC દ્વારા ફોટોફ્રેમ સર્જનાત્મક વર્કશોપનું આયોજન
(85)	2015-02-06	18વિદ્યાર્થીઓનો થેલેસિમીયા ટેસ્ટ
(86)	2015-02-06	એચ.આઇવી/.એઇડ્સ જાગૃતિ કાર્યક્રમ અંતર્ગત રેડ રિબન કલબની સ્થાપના
(87)	2015-02-06	ટ્રાફિક નિયમન અને જાગૃતિ વિષયક કાર્યક્રમ સૌ :દિનબંધુ ફાઉન્ડેશન
(88)	9થી-02- 11 2015	ઉદીશા અંતર્ગત વિદ્યાર્થી પ્લેસમેન્ટ સન્દર્ભે ગુજરાત યુનિવર્સિટીની જુદી જુદી કોલેજોના વિદ્યાર્થીઓ માટે અપાયેલી તાલીમ શિબિરના સ્પોન્સર્ડ રહી KCG ખાતે ત્રિદિવસીય તાલીમવર્ગોનું આયોજન કર્યું

(89)	13થી-02 - 15 2015	યુનિવર્સિટી દ્વારા હળવદ પાસે કચ્છના નાના રણમાં' રણપરિભ્રમણ 'કાર્યક્રમમાં ટી.વાય.બી.એ.ની વિદ્યાર્થીની અરોરા દીપિકાની સહભાગીતા
(90)	14થી-02-15 2015	NCC B સર્ટિફિકેટની પરીક્ષામાં બોર્ડના સભ્ય તરીકે આચાર્યશ્રીની કામગીરી
(91)	19થી-02- 21 2015	ઉદીશા અંતર્ગત વિદ્યાર્થી પ્લેસમેન્ટ સન્દર્ભે ગુજરાત યુનિવર્સિટીની જુદી જુદી કોલેજોના વિદ્યાર્થીઓ માટે અપાયેલી તાલીમ શિબિરના સ્પોન્સર્ડ રહી KCG ખાતે ત્રિદિવસીય તાલીમવર્ગોનું આયોજન કર્યું
(92)	2015-02-24	સ્વામી વિવેકાનંદ વિષયક સેમિનારમાં ગોધરા ખાતે ડોમહેશ પટેલ દ્વારા . શોધપત્રવાંચન
(93)	2015-02-25	મહિલા સશક્તિકરણ અંતર્ગત અમરાઇવાડી પોલીસ હેડકવાર્ટર દ્વારા 104 વિદ્યાર્થીનીઓ અને મહિલા અધ્યાપકોને શાહીબાગ પોલીસ સ્ટેડિયમ ખાતે પ્રત્યેકને 10 રાઉન્ડ રાયફલ શૂટિંગની તાલીમ આપી .
(94)		ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા એલજી સંસ્થાની મુલાકાતડી. ઇન્ડોલો.
(95)		ગુજરાતી વિભાગ દ્વારા ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ અને ગાંધીઆશ્રમની મુલાકાત
(96)		ભૂજ ખાતે આંતરરાષ્ટ્રિય સેમિનારમાં ડોપ્રવીણ રથવી અને અનસૂયા મહેતાનું . શોધપત્રવાંચન
(97)		એસ પી. યુનિવર્સિટી,વલ્લભ.વિદ્યાનગર ખાતે ડોતૃષા દેસાઇનું શોધપત્રવાંચન .
(98)	15-03-10-9	ગુજરાત આર્ટસ અને કૉલેજ ખાતે આયોજિત દ્વિદિવસીય રાષ્ટ્રિય સેમીનારમાં અધ્યાપકોની ઉપસ્થિતિ અને શોધપત્ર વાચન
(99)	12-03-2015	કોલેજના તમામ વિદ્યાર્થીઓનો વિષયવાર ગ્રુપ ફોટો કાર્યક્રમ
(100)	-3-થી 20 16 15	ઉદીશા અંતર્ગત વિદ્યાર્થી પ્લેસમેન્ટ સન્દર્ભે મલ્ટીમિડીયામાસમિડીયા અને જર્નાલીઝમ , સંબંધી પંચદિવસીયતાલીમ શિબિરમાં વિદ્યાર્થીઓને 40KCG ખાતે મોકલ્યા .

(101)	17-18-03-15	પાણિનીયવ્યાકરણવિમર્શ વિષયક રાષ્ટ્રિય પરિસંવાદમાં ડૉમહેશ પટેલ,ડો.કિન્નરી . પંચોલી અને ડૉ.નેહલ પંડ્યા દ્વારા શોધપત્ર વાચન
(102)	15-3-27-26	મણિબહેન કૉલેજ ખાતે મુંબઇ મુકામે ગુજરાતી વિભાગના પ્રોફેનિસર્ગ આહીરનું . વ્યાખ્યાન
(103)	30-03-2015	કોલેજનો ઇનામ વિતરણ અને વાર્ષિકોત્સવ